ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 8 ΤΗΛ. 30:461 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1938

ΕΦΗΜΕΡΑ

ΜΑΚΑΡΙ

Πῆρα ἀπὸ ἕνα νέο, τὸν κ. Γ. Ἀηδονόπουλο, ἕνα βιαιο, σχεδὸν ἐχθρικὸ γράμμα, σχετικὰ μὲ τὰ ὅσα ἔγραφα στὸ πιὸ περασμένο φύλλο γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ μεταρρύθμιση μὲ τὸν τίτλο «Γόρδιος Δεσμός».

Δὲν κρύβω πὼς τὸ γράμμα αὐτὸ ποὺ δημοσιεύεται σ' ἄλλη σελίδα τοῦ σημερινοῦ φύλλου μ' ἄρεσε ἀκριβῶς γιὰ τῆ βιαιότητά του. Ἂν ἤμουνα νέος, ἢ καλύτερα τόσο νέος ὅσο εἶναι ὁ ἐπιστολογράφος μου, ὁμολογῶ πὼς θὰ τὸ θεωροῦσα τιμή μου νὰ τὸ ἔχω γράψει. Γιατὶ τίποτα δὲν μ' ἀρέσει περισσότερο στὰ νειάτα, παρὰ ἡ πίστη τους ἐκείνη, πὼς εἶναι ἱκανὰ νὰ κατορθώσουν τὰ πάντα. Θυμοῦμαι σὰν ἤμουνα εἴκοσι χρονῶ κι' ἄνοιγα τὸ πρωῖ τὸ παράθυρό μου: μὲ πλημμυροῦσε ἕνα συναίσθημα δύναμης τέτοιας, ποὺ νόμιζα πῶς ἔφτανε νὰ τέντωνα τὰ χέρια μου γιὰ ν' ἀλλάξω τὴν ὄψη τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ρυθμίσω τὴ ζωὴ σύμφωνα μὲ τὴ δική μου θέληση. Τὸ συναίσθημα αὐτὸ δὲν πιστεύω νὰ ἦταν κάτι ξεχωριστὸ κ' ἰδιαίτερο σ' ἐμένα. Νομίζω, ἀντίθετα, πὼς στὴν ἡλικία αὐτὴ τῶν πρώτων νειάτων, ὅσοι εἶναι ζωντανοί, ὅσοι ἔχουν μέσα τους κάποια δημιουργικὴ ἀνάταση, θὰ χαιρετοῦν παρόμοια τὸ ξύπνημα τῆς μέρας.

Ἔπειτα ὅμως; Ἔπειτα, σιγὰ σιγά, ἡ ζωὴ ἀρχίζει νὰ ψαλλιδίζει τὶς ἄκρες ἀπὸ τὶς φτερούγες τῶν πιὸ ἀγαπητῶν ὀνείρων μας, νὰ πλαστέψει, κάπως τὴν αὐτοπεποίθησή μας καὶ νὰ μᾶς σπρώχνει πρὸς μιὰ βαθύτερη, μὰ κιγώτερο λαμπρὴ κατανόηση τῶν ἀνθρωπίνων. Ὁ ὁρίζοντας τῶν ἐπιδιώξεών μας γάνει τὸ ἄπειρό του κι' ἀποκτᾶ περίγραμμα καὶ ὄνομα. Ἀνακαλοῦμε πιὰ τὶς πραγματικὲς δυνάμεις μας κι' ἀναλαμβάνουμε ἀνάλογους ἀγῶνες.

Αὐτὴ εἶναι ἡ συναισθηματικὴ πλευρὰ — ἂς τὴν πῶ ἔτσι — τοῦ ζητήματος καὶ γι' αὐτὸ χειροκροτῶ κ' ἐγώ, μὲ τὴν καλύτερη διάθεση, τὰ ὅσα μοῦ ψέλνει ὁ ἐπιστολογράφος μου. Δὲν εἶναι ὅμως ἡ μόνη. Ὑπάρχει κ' ἡ οὐσιαστικὴ πλευρὰ του καὶ σ' αὐτὴ δὲν εἶμαι σύμφωνος μαζί του.

Ἡ ἀντικειμενικὴ, ἡ γυμνὴ ἀπὸ κάθε αἰσθηματισμὸ ἐξέταση τοῦ προβλήματος τῆς γραφῆς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, μᾶς πείθει πὼς μιὰ καὶ μόνη ριζικὴ λύση ὑπάρχει, ἀφοῦ δοκιμάστηκαν κ' ἀπέτυχαν ὅλες οἱ ἄλλες, οἱ νόθες. Κι' αὐτὴ φανερὸ πὼς δὲν εἶναι ὑπόθεση οὔτε λίγων, οὔτε πολλῶν συγγραφέων ἢ ἑνὸς ἔντυπου, ποὺ θὰ τὴν ἀσπασθοῦν καὶ θὰ τὴν καθιερώσουν. Ἐπιμένω πὼς εἶναι ζήτημα μονάχα ὀπτικό, ἀφοῦ ἡ ὕπαρξη τοῦ ἀλφάβητου κάθε γλώσσας προϋποθέτει μιὰ κάποια σύμβαση καὶ κοινὴ παραδοχή. Τὸ τελειότερο ἀλφάβητο τοῦ κόσου εἶναι ἄγρηστο, δίχως τὴν προϋπόθεση αὐτή. Μιὰ χαρά, βέβαια μποροῦμε νὰ κάτσουμε, ὁ ἐπιστολογράφος μου κι' ἐγώ, ἕνα ἀπογευματάκι καὶ νὰ φτιάξουμε, κουτσὰ στραβά, ἕνα ἀλφάβητο, ποὺ νὰ εἶναι πάντως καλύτερο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει σήμερα. Ἔ, κ' ὕστερα; Ποιὸς πρῶτος καὶ ποιὸς τελευταῖος, φίλε μου, θὰ τ' ἀποδεχτεῖ; Θὰ ξεκινήσουμε, λοιπόν, σὲ μιὰν ἐκστρατεία, σὰν τὸν Δὸν Κιχώτη. Ὡραῖο θὰ ἦταν αὐτό, βέβαια, μὰ φαντάζομαι πὼς δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν πραγματικὴ διάθεση οὔτε καὶ τοῦ κ. Ἀηδονόπουλου. Τοὺς λόγους ποὺ θεωρῶ ἄσκοπη καὶ καταδικασμένη κάθε σχετικῆ ἰδιωτικὴ προσπάθεια, τοὺς ἐξέθεσα σ' ἐκεῖνο τὸ σημείωμά μου καὶ συνεπῶς δὲν πρόκειται νὰ τοὺς ἐπαναλάβω. Τὸ ζήτημα δὲν ἐπιδέχεται παρὰ μιὰ ριζικὴ λύση, ἀργὰ ἢ γρήγορα: τὴν ἐκ τῶν ἄνω. Αὐτή, λοιπόν, ἂς προπαγανδίσουμε. Ὅσο γιὰ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ μποροῦμε νὰ παρατάξουμε, αὐτὰ εἶναι ἄπειρα.

Ὅμως, παρ' ὅλ' αὐτά, μακάρι νὰ ἔχω ἄδικο ἐγώ καὶ δίκιο ὁ ἐπιστολογράφος μου. Μακάρι τὸ περιβόητο αὐτὸ ζήτημα νὰ μπορεῖ νὰ λυθεῖ ἀπὸ μιὰ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Μακάρι νὰ διαψευστῶ στὰ ὅσα πιστεύω καὶ μάλιστα... ὅσο γίνεται πιὸ γρήγορα!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΟ ΔΑΙΜΟΝΙΟ

ΤΟΥ κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

(Δημοσιεύουμε παρακάτω ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ νέου μυθιστορήματος «Τὸ Δαιμόνιο» τοῦ ἐκλεκτοῦ συνεργάτη μας κ. Γιώργου Θεοτοκᾶ, ποὺ θὰ κυκλοφορήσει σὲ βιβλίο στὰ τέλη τοῦ μηνός):

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

I

Οἱ δουλειές μου μὲ κρατησανε στὸ ἐξωτερικὸ ἕξι χρόνια συνεχῶς. Ὕστερα γύρισα στὴν Ἑλλάδα νὰ ξαναδῶ τοὺς δικούς μου ποὺ μένανε πιὰ ὅλοι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἕδρα τῆς ἐπιχείρησής μας εἶχε μεταφερθεῖ στὸν Πειραιᾶ. Στὸ νησὶ δὲν πρόφτασα νὰ πάω.

Εἶταν ἀρχὴ φθινοπώρου. Οἱ καιροὶ εἶτανε θαυμάσιοι, οἱ ὡραιότεροι καιροὶ τῆς ἑλληνικῆς χρονιᾶς. Ἡ πολύχρονη διαμονή μου στὴν ξενητιὰ εἶχε αὐξήσει μέσα μου τὴν ἀγάπη τοῦ τόπου μας, τὴν εἶχε κάνει πιὸ συνειδητὴ καὶ πιὸ πλατιά. Πολλὰ πράματα ποὺ δὲν εἶχα σκεφτεῖ ποτέ, ἡ ποιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός, τὰ χρώματα τῆς θάλασσας, ἡ γραμμὴ τῶν βουνῶν, ἡ ἁρμονικὴ ποικιλία καὶ ἡ κομψότητα τοῦ τοπείου, ἀποκτούσανε, στὴ συνείδησή μου, μιὰ σημασία αἰσθητικὴ καὶ πνευματική. Μοῦ ἦρθε τότε μιὰ μεγάλη ὄρεξη νὰ γυρίσω ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο τὴν Ἑλλάδα, ποὺ δὲν τὴν ἤξερα καλά. Ἔκανα λοιπὸν ἀρκετὲς βιαστικὲς ἐκδρομὲς ἀπὴν Κρήτη, στὴν Πελοπόννησο καὶ στὴν Ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα, φτάνοντας ὡς τὴ Θεσσαλία.

Ἕνα βράδυ, ἐπιστρέφοντας μόνος μου ἀπὸ μιὰ περιήγηση στὰ χωριὰ τοῦ Πηλίου, στάθηκα νὰ κοιμηθῶ στὸ Βόλο. Τὸ βαπόρι τοῦ Πειραιᾶ θὰ περνοῦσε τὴν ἑπομένη τὸ ἀπόγεμα. Δὲν ἤξερα κανέναν στὴ θεσσαλικὴ πολιτεία καὶ δὲν εἶχα ποῦ νὰ πάω. Πλανιόμουν λοιπὸν στὴν προκυμαία χωρὶς σκοπὸ καὶ κοίταζα τὰ καράβια καὶ τὸ πλῆθος.

Ἐκεῖ ποὺ πήγαινα, μέσ' στὴν κίνηση καὶ τὰ φῶτα, ξαφνικὰ τὸ βλέμμα μου καρφώθηκε σ' ἕνα μεγάλο πρόγραμμα θεάτρου, τοιχοκολλημένο ἔξω ἀπὸ ἕνα καφενεῖο. Τὸ βλέμμα μου προπορεύτηκε, θαρεῖς, ἀπὸ τὴ συνείδησή μου. Ἀνακάλυψε κάτι ποὺ μὲ ἀνατάραξε βαθιά, προτοῦ προφτάσω νὰ σκεφτῶ τί εἴτανε. Δὲν εἴτανε ὡστόσο τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἕνα ὄνομα, γραμμένο στὸ πρόγραμμα ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα. Ἡ θέα του ὅμως καταργοῦσε μονομιᾶς τὴν ἀπόσταση τοῦ καιροῦ καὶ ξυπνοῦσε μέσα μου συναισθήματα φλογισμένα καὶ ἀνικανοποίητα, ὀδυνηρὰ ὀνειροπολήματα ποὺ τὰ νόμιζα πεθαμένα ἀπὸ χρόνια. Εἴτανε σὰν ἕνας ἠλεκτρικὸς τρανταγμός: Ἰφιγένεια Χριστοφῆ.

Πλησίασα καὶ κοίταξα τὸ ὄνομα αὐτὸ μερικὲς στιγμές, προσπαθῶντας νὰ δαμάσω τὴ συγκίνησή μου. Ὕστερα μπόρεσα καὶ διάβασα μὲ προσοχὴ τὴ ρεκλάμα τοῦ θιάσου. Εἴταν ἕνας θίασος ἐντελῶς ἀσήμαντος ποὺ περιόδευε ὅπως κατάλαβα στὴν ἐπαρχία, ἕνα τυχαῖο καὶ ἀγοραῖο μπουλοῦκι. Διαφήμιζε μιὰ σειρὰ ἀπὸ δέκα παραστάσεις. Τὸ δραματολόγιό του, ἀρκετὰ ἑτερόκλητο, περιλάμβανε Μολιέρο, Τολστόϊ, Πιραντέλο καὶ μερικὲς σύγχρονες κωμωδίες καὶ φάρσες. Ἀπὸ τὴ διανομὴ τῶν ρόλων κατάλαβα πὼς ἡ Ἰφιγένεια εἴτανε μιὰ ἀπὸ τὶς πρωταγωνίστριες τῆς ἄδοξης αὐτῆς σκηνῆς.

Εἴταν ἡ ὥρα 8 μ. μ. περίπου. Ἡ παράσταση θὰ ἄρχιζε στὶς 10. Περίμενα μὲ ἀρκετὴ ταραχὴ νὰ περάσει ἡ ὥρα καὶ πῆγα στὸ θέατρο ἀπὸ τοὺς πρώτους. Δὲν εἴτανε κάν θέατρο, ἀλλὰ ἕνας ὑπαίθριος κινηματογράφος, σκεπασμένος μὲ τέντες καὶ μετασχηματισμένος πολὺ πρόχειρα γιὰ νὰ δεχτεῖ τὸ περιπλανώμενο μπουλοῦκι. Ἡ σκηνὴ εἴτανε πολὺ μικρὴ καὶ τὰ σκηνικὰ λιγώτερο ἀπὸ στοιχειώδη. Ἀλλὰ κόσμος ἦρθε ἀρκετὸς καὶ πρόθυμος νὰ γελάσει καὶ νὰ χειροκροτήσει. Παίζανε μιὰ γαλλικὴ κωμωδία, ἀπὸ τὶς λεγόμενες τοῦ βουλεβάρτου, ποὺ σατύριζε τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους τῆς μεγάλης ἀριστοκρατίας. Γινότανε λόγος συνεχῶς γιὰ faubourg Saint-Germain, γιὰ Deauville καὶ γιὰ γενεαλογίες ποὺ ἔφταναν ἴσαμε τὶς Σταυροφορίες. Ἡ γαλλικὴ ἀριστοκρατία ὡστόσο εἴτανε λιγάκι παραποιημένη. Οἱ ἠθοποιοὶ τὸ εἴχανε γυρίσει στὸ βλάμικο. Οἱ κόντηδες καὶ οἱ μαρκίσιοι εἴχανε πάρει τὸ ὕφος νεοπλούτων ἐμπόρων τοῦ Πειραιᾶ ἢ τοῦ Βόλου, οἱ μεγάλες κυρίες εἴχανε γίνει λαδικά, οἱ νεαροὶ ντανδῆδες εἴχανε γίνει ἑλληνικώτατα ἀλάνια κ' οἱ μεγάλες ἑταῖρες τοῦ Παρισιοῦ κοινὰ πορνίδια τῆς Ὁμόνοιας. Ἀνακατώνανε πολλὲς μόρτικες προσθῆκες στὸ κείμενο. Προσθέτανε καὶ μερικὰ γαλλικά, παραφθαρμένα κοροϊδευ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

Σχέδιο τοῦ Ἀλεξάντερ Κέϋ στὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Σέσιλ Μάτσαν «Τὸ ποτάμι Σοκανόν» ποὺ κυκλοφόρησε τὸν περασμένο μῆνα στὴν Ἀμερική.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΟΥΣ

Ὅταν ὁ Διευθυντῆς του περιοδικοῦ ἦρθε νὰ μὲ δεῖ κι' εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ ζητήσει νὰ γράφω αὐτὴ τὴ στήλη, ἀφοῦ μιλήσαμε γιὰ πράγματα καὶ πρόσωπα ἀγαπητά, ποὺ εἶχα καιρὸ νὰ ἰδῶ, καὶ γιὰ τὶς ἐργασίες ποὺ δημοσιεύονται, τὸν ρώτησα γιὰ κάτι τελευταῖα δημοσιευμένους στίχους, ποὺ ἔδειχναν ἄνεση καὶ ἀσφάλεια καὶ ἔφεραν μιὰ ἄγνωστη ὑπογραφή:

— Ποιὸς εἶναι αὐτός; τὸν ρώτησα. Τὸ ποίημα εἶναι γνήσιο;

— Ὤ, μὴν ἀμφιβάλλεις, μοῦ εἶπε. Καὶ μένα μοῦκανε ἐντύπωση καὶ πρὶν τὸ δημοσιεύσω ζήτησα νὰ δῶ τὸν ποιητή του. «Εἶναι μετάφραση;» τὸν ρώτησα εὐθὺς ἀμέσως. «Μὰ πῶς τὸ λέτε αὐτό;» μοῦ εἶπε καὶ μὲ κοίταξε κατὰ πρόσωπο, μὲ τὴν καθαρὴ ματιὰ τοῦ τιμίου ἀνθρώπου. «Εἶναι δικό μου». — «Θὰ μεῦ δώσετε τότε τὸ λόγο τῆς τιμῆς σας πὼς εἶναι δικό σας».

Κι' ἔτσι, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴ διεύθυνσή του καὶ τὸ λόγο του, ἔστειλε τὸ ὡραῖο ποίημα νὰ στοιχειοθετηθεῖ.

Βέβαια, εἶναι κι' αὐτὸ ἕνας τρόπος γιὰ ὅσους διευθύνουν περιοδικά, νὰ προφυλάγονται ἀπὸ κακοτοπιές. Γιατί, βέβαια, κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ ζητήσει λογικὰ ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο νὰ ἔχει πρόχειρη τὴ φιλολογία ὅλου τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐλέγνει τὴ γνησιότητα τῆς συνεργασίας ποὺ τοῦ στέλλεται ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ τόπου. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι τὰ πραγματικὰ κίνητρα ποὺ κάνουν νέους ἀνθρώπους νὰ παίρνουν ἕνα ξένο κείμενο, νὰ τὸ μεταφράζουν καὶ νὰ βάζουν τό νομά τους ἀπὸ κάτω.

Ἂς μὴ βιαζόμαστε νὰ κατακρίνουμε τὶς πράξεις τῶν ἄλλων, αὐτὸ εἶναι πολὺ ἁπλό, σημασία ὅμως ἔχει καὶ βοηθᾶ στὸν πολιτισμό μας, νὰ τὶς ἐξηγοῦμε καὶ πρὸ πάντων, ὅσο πρέπει, νὰ τὶς δικαιώνουμε.

Σκέπτομαι τὴ δραματικὴ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ ἀγνώστου παιδιοῦ τοῦ χαμένου ἀπὸ στὴν ἀνωνυμία, ποὺ ὑπέγραψε μιὰ ξένη ἐργασία, ταγυδρόμησε τὸ φάκελλο καὶ περιμένει. Σκέπτομαι τὴν ἀγωνία του ὡς ποὺ νὰ δημοσιευθεῖ τὸ ἔργο, χωρὶς νὰ γίνει ἀντιληπτὴ ἡ πλαστογραφία, κι' ὅταν πάλι δημοσιευθεῖ, τὴν ἀγωνία του ὡς ποὺ νὰ ξεχαστεῖ, χωρὶς κάποιος νὰ τὸ ἀποκαλύψει. Κι' ὅμως, ὅλη ἡ ἱστορία ἔγινε γιὰ τὸ ἀντίθετο καὶ μόνο, γιὰ νὰ μὴ περάσει καὶ ξεχαστεῖ ἔτσι εὔκολα αὐτὴ ἡ «ἔξοδος», ἔγινε ἀπὸ τὴν ζωτικὴ ἀνάγκη τοῦ ἐνστίκτου νὰ βγεῖ τὸ ἄτομο ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ τὴν ἀνωνυμία τοῦ πλήθους, νὰ γίνει μονάδα καὶ νὰ σταθεῖ. Ἀλλά, ἀπὸ μιὰ ἔτσι τυραννικὰ καὶ ἀναντρα ἱκανοποιημένη ἀνάγκη τοῦ ἀτόμου τί μέλλει νὰ μείνει;

Γι' αὐτὸ θὰ ἐτολμοῦσα νὰ πῶ στοὺς ὑποψηφίους αὐτοῦ τοῦ δρόμου: Νέοι μου κύριοι, πρῶτον αὐτὸ δὲν εἶναι τίμιο, αὐτὸ θὰ ἔλεγε καὶ ἡ χρηστομάθεια. Ἀλλά, ἂν ἐσεῖς ἀπεφασίσατε ὁπωσδήποτε νὰ παραμερίσετε τὴ χρηστομάθεια, τοὐλάχιστον κάνετε τὴ συγκατάβαση νὰ κλέβετε ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, ἰδέες, περιστατικά, ὅ,τι ἄλλο, ποτὲ τὴ μορφὴ μὲ τὴν ὁποία ἦρθαν στὴ γῆ. Αὐτὴ δὲν κλέβεται κι' ἂν κλαπεῖ ἡ ληστεία γίνεται σὲ δημόσιο δρόμο καὶ τιμωρεῖται μὲ θάνατο. Πάρετε, λοιπόν, ξένες ἰδέες, ξένες σκέψεις, ξένα «κίνητρα», ἀφοῦ, ὁπωσδήποτε, κάτι κλοπιμαῖο σᾶς εἶναι ἀπαραίτητο. Οἱ ἰδέες ἔγιναν γιὰ νὰ εἶναι, λίγο πολύ, κοινὲς σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῆς πιὸ νέας ἰδέας ἡ προϊστορία, ἕνα ἔμβρυο, κάπου ὑπῆρξε πρωτύτερα, ἐνῶ ἡ μορφή τους, ποὺ εἶναι ταὐτόσημη μὲ τὴ στάση τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι τοῦ κόσμου καὶ τῶν πραγμάτων, αὐτή, κάθε φορὰ εἶναι ὑπόθεση ἑνός, καταμόναχου καὶ κανενὸς ἄλλου, εἶναι ὑπόθεση μιᾶς καρδιᾶς.

Ἴσως κάνοντας τέτοια συγκαπάβαση, καὶ ὡς ποὺ νὰ βρεῖτε τὶς δυνάμεις ποὺ μορφώνουν τὸ χαρακτῆρα, ἴσως νὰ περισωθεῖτε ἀπὸ τὴν τιμωρία τοῦ Νόμου ποὺ δικάζει τὴν κλοπή. Ἴ

Η. ΒΕΝΕΖΗΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2)

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ Κ' ΟΙ ΛΑΟΙ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΤΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

ΕΝΑ ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΡΑΒΕΙΟ

Ὑπὸ τὴν προστασία ἑνὸς ἰσχυροῦ πνευματικοῦ ἀμερικανικοῦ ὀργανισμοῦ, συνεστήθηκε ἕνα διεθνὲς βραβεῖο γιὰ τὸ καλύτερο ἔργο τῶν συγγραφέων ποὺ ζοῦν μακρυὰ ἀπὸ τὶς πατρίδες τους.

Τὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ τὴν ἀποτελοῦν πέντε μεγάλοι γερμανοὶ συγγραφεῖς: οἱ Τόμας Μάν, Βραβεῖο Νόμπελ-φιλολογίας, πρόεδρος, Λ. Φοϊσβάνγκερ, Μπροῦνο Φράνκ, Ἄλφρεντ Νιοῦμαν καὶ Ροῦντολφ Ὄλντεν. Τὸ βραβεῖο εἶναι 5.000 δολλάρια.

Μποροῦν νὰ ὑποβληθοῦν ἔργα ἀπὸ κάθε συγγραφέα, ποὺ γιὰ ὁρισμένους λόγους ζῆ μακρυὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα ἀνεξάρτητα ἐθνικότητας, ὁπὼς τὸν ὁρο θῶμας νὰ εἶναι γραμμένα ἢ μεταφρασμένα στὴ γερμανικὴ γλῶσσα, εἴτε πρόκειται γιὰ φιλολογικὸ εἴτε γιὰ ἐπιστημονικὸ ἔργο. Τὰ ἐπιστημονικὰ ὅμως ἔργα ποίπει νὰ εἶναι ἑνὸς πολὺ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος.

ΔΕ ΘΕΛΕΙ ΤΙΠΟΤΑ ΝΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΕΙ

Ὁ ποιητὴς Λοῦς Λαμπὲκ, ποὺ ἀτιάθηκε ἐκ περιτροπῆς μοντέλο σὲ ζωγράφους, τραγουδιστὴς στὸ Μπροντὼ, ἰδιοκτήτης τοῦ «Πανοράματος» τῆς Λούριντης, μετανάστης στὴν Ἀργεντινὴ, ἔμπορος ἱερατικῶν εἰδῶν ἀπὰ Ἱεροσόλυμα καὶ βασιλιὰς νέγρων στὸ Κογκό, δὲν ἔνιοεῖ νὰ δημοσιεύ\ι πιὰ τίποτα κ' ἔκαψε ὅλα τὰ χειρόγραφά του. Ὅλα ἐχτὸς ἕνα: τὸ «Intermondes», ποὺ εἶνε ἕνας τόμος στιχων καὶ πρόζας, ποὺ παρουσιάζει κάποια ἀμοιότητα ἢ ἐπίδραση ἀπὸ τὸν Ρεμπώ.

— Δὲν πρόκειται γιὰ φιλολογία, λέγει ὁ Ἰδιος. Ἐνδιαφέρει τοὺς... ἀγγέλους.

ΦΕΎΝΤΩ, ΜΑΙΤΕΡΛΙΓΚ, ΡΟΣΤΑΝ

Τὸ «Ὀντεὸν», ἡ δεύτερη κρατικὴ σκηνὴ τῆς Γαλλίας, σὰν πρῶτα ἔργα τῆς ἐφετεινῆς περιόδου, θ' ἀνεβάσει κατὰ σειρὰ τὰ παρακάτω παλιὰ ἔργα, ποὺ παρουσιάζουν τεράστιες διαφορὲς ἀνάμεσά τους: «Ἡ κυρία τοῦ Μαξίμ» τοῦ Φεϋντὼ, «Πελλέας καὶ Μελισσάνθη», τοῦ Μαιτέρλιγκ καὶ «Λετιδεας» τοῦ Ροστάν.

Τὸν ρόλο τῆς κυρίας τοῦ Μαξίμ θὰ παίξει ἡ Σπινέλλυ καὶ τὸν ρόλο τῆς Μελισσάνθης ἡ κ. Μαιτερλιγκ.

ΖΩΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὁ κ. Χέρμπερτ Ρήντ, ποιητής, δοκιμιογράφος, καὶ αὐθεντία σὰν κριτικὴ τῶν καλῶν τεχνῶν, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀνεξάρτητους ἀνθρώπους ποὺ θὰ σοῦ φαινόταν πολὺ παράξενο σ' ἕναν «Ἰδεολογικὸ» πόλεμο νὰ τοὺς νὰ πηγαίνουν μὲ ἐνθουσιασμὸ χωρὶς ἐπιφυλάξεις μὲ τὸ μέρος τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης παράταξης. Τὸ τελευταῖο του βιβλίο ἔχει τὸν τίτλο «Ποίηση καὶ Ἀναρχία», κ' εἶναι ἀκριβῶς ὅτι θὰ περίμενε κανεὶς ἀπ' τὸν κ. Ρήντ. Ἡ κεντρικὴ του εἶναι ὅτι ὁ δημιουργικὸς καλλιτέχνης κάτω ἀπ' τὴν ἀπειλὴ τῶν διφόρων «μαζικῶν κινημάτων», μὲ τὶς τόσες τους ἀποχρώσεις πρέπει νὰ μένει πιστὸς σ' ὁρισμένες παλιὲς ἀρχὲς ὅσο δύσκολο κ' ἂν εἶναι αὐτό. «Τότε μόνο», λέει ὁ κ. Ρῆντ, «ἡ ζωὴ τοῦ ἀτόμου (τοῦ καλλιτέχνη) θὰ εἶναι εἰρηνικὰ καὶ εὐτυχισμένη ὅταν θὰ μπορέσει νὰ παραμερίσει τὸν φόβο τοῦ θανάτου καὶ νὰ νικήσει κάθε πόθο κυριαρχίας πάνω στὸν ἀπὸ μηδαμινὸ, ἔστω, ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του. Γιὰ νὰ γίνει αὐτὸ δὲν χρειάζεται νὰ πιστεύει, νὰ ὑποφέρει, νὰ ἀπαρνιέται, ἀλλ' ἀπλῶς ν' ἀντικρύζει ἤρεμα, νὰ καταλαβαίνει καὶ νὰ χαίρεται ἀκόμη τὴν ἀναρχία τῆς ἐποχῆς μας ἀφοῦ ταμπουρωθεῖ πρῶτα καλὰ-καλὰ μέσα στὸν καλοζυγισμένο ἐαυτό του».

Ἀπόψη φυσικὰ ἐξαιρετικὰ ἐγωιστική κι' ὁ κ. Ρῆντ δὲν τὴν ἐξχνᾶ οὔτε στιγμὴ ὅταν ἀγγίζει στὸ βιβλίο του διάφορα σημαντικὰ, πολιτικὰ καὶ αἰσθηματικὰ προβλήματα. Οἱ γνῶμες ὅμως τοῦ συγγραφέα διατυπώνονται πάντα μὲ τόσο ἀσυνήθιστο θάρρος καὶ εἰλικρίνεια ποὺ ἀκόμη κι' ὁ ἀναγνώστης ποὺ διαφωνεῖ ριζικὰ μ' αὐτὲς δὲν θὰ σκεφτεῖ νὰ παρατήσει τὸ βιβλίο ἀν δὲν φτάσει στὴν τελευταία σελίδα.

ΕΝΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ἔφτασε τὶς προάλλες στὸ Λονδῖνο ὁ Γερμανὸς θεατρικὸς συγγραφέας Ἐρνέστος Τόλλερ γιὰ ν' ἀνεβάσει ἐκεῖ τὸ τελευταῖο του ἔργο, τὴν «Ἀτέλειωτη Νύχτα» ποὺ τὸ θέμα του εἶναι παρόμοιο ἀπ' τὴν ζωὴ τῆς σημερινῆς Γερμανίας. Ὁ κ. Τόλλερ σκέφτεται νὰ ἐγκατασταθεῖ ὁριστικὰ στὴν Ἀγγλία, Ἡ καταγωγή του εἶναι Ἑβραῖκή κι' εἶναι ἑξόριστος ἀπὸ τὴν Γερμανία. Γεννήθηκε τὸ 1893 κοντὰ στὰ Γερμανο-πολωνικὰ σύνορα καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου ὑπηρέτησε σὰν ἁπλὸς στρατιώτης στὴν Γαλλία καὶ τὴν Φλάνδρα. Ἔδωσε ὁλοζόντανες ἐντυπώσεις ἀπὸ κείνη τὴν περίοδο τῆς ζωῆς του στὸ βιβλίο του «Εἴμουν Γερμανὸς». Προτοῦ πάει στὸ Λονδῖνο ἔζησε ἐπὶ δύο χρόνια στὴν Ἀμερική. Ὅταν ἔγινε τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ πραξικόπημα βρισκόταν στὴν Ἐλβετία σὲ περιοδεία διαλέξεων.

ΡΩΣΣΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΥΑΪΛΝΤ

Ἕνας Ρῶσσος συγγραφέας, ὁ κ. Βόρις Μπρασοῦλ πρόκειται νὰ ἐκδώσει σύντομα μιὰ κριτικὴ βιογραφία μὲ θέμα τὸν "Οσκαρ Οὐάϊλντ. Τὴν προπαναστατικὴ περίοδο ὁ κ. Μπρασοῦλ ἦταν γενικὸς εἰσαγγελέας στὴν Μόσχα καὶ κατὰ τὸν μεγάλο πόλεμο τιμήθηκε μὲ τὸ παράσημο τῆς πολεμικῆς ἀνδρείας. Τὸ 1917 αὐτοεξορίστηκε κι' ἀπὸ τότε μένει στὴν Ἀμερική ὅπου κάνει διαλέξεις κι' εἶναι πολὺ δημοφιλής. Πέρασε τοὺς τελευταίους μῆνες στὸ Λονδῖνο συγκεντρώνοντας στοιχεῖα γιὰ τὴν βιογραφία τοῦ Οὐάϊλντ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ

Τὴν περασμένη βδομάδα τὸ Λονδῖνο εἶχε μιὰ μόνο πρεμιέρα θεατρικοῦ ἔργου μὲ τὸ «Ἤθελαν κι' αὐτὴ νέα» τοῦ Ἀουΐντχαι Θήατερ». Οἱ συγγραφεῖς του, ἡ Χίλντα Βάουν καὶ ὁ Λώρενρ Λίστερ εἶναι ἀρκετὰ γνωστοὶ καὶ, ὅπως παρατήρησαν οἱ κριτικοί, ἡ ἐπιτυχία του ἤθελαν πολὺ μεγαλύτερη ἂν δὲν ἔρχοταν ἀμέσως μετὰ τὶς γιορτὲς τῆς Μαλβέρνης γιὰ νὰ κάνει εὔκολη τὴν σύγκριση μὲ τὰ ἔργα τοῦ Σῶ, τοῦ Πρίλιεϊ κ. ἄ. (δὲς προηγούμενο φύλλο «Ν. Γ.» — Πνεῦμα καὶ Λαοί). Πάντως ἄρεσε ἀρκετά. Ἡ ὑπόθεση στρέφεται γύρω ἀπὸ τὶς προσπάθειες μιᾶς μητέρας νὰ βάζει διαρκῶς ἐμπόδια στὴν ἕνωση τῆς κόρης της μὲ τὸν ἀγαπημένο της τοὺς ζηλεύει καὶ τοὺς δοῦλ γιατὶ «ἤταν κι' αὐτὴ κ ἄ π ο τ ε νέα»..

ΜΙΑ ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΖΩΝ ΝΤΡΙΝΓΚΟΥΟΤΕΡ

Ὁ γνωστὸς καὶ στὴν Ἑλλάδα Ἄγγλος συγγραφέας Τζὼν Ντιν-γκουὸτερ ἑτοίμασε τὴν ἐποχὴ προτοῦ πεθάνει ἕνα κριτικὸ συγγραμμα μὲ θέμα τὴν Ἀγγλικὴ ποίηση. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Μάθουεν» τοῦ Λονδίνου τὸ τυπώνει τώρα καὶ θὰ κυκλοφορήσει τὸν ἐρχόμενο Νοέμβρη μὲ τὸν τίτλο «Ἀτέλειωτη Ἐπισκόπηση».

ΑΡΓΟΣΧΟΛΟΣ

Φαίνεται ὅτι καὶ στὸ Λονδῖνο ὑπάρχουν ἀργόσχολοι. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶχε καὶ ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τὴν... ποίηση, ἀνεκάλυψε τελευταῖα ὅτι ὁ Μίλτων δίνει τόνομά του σὲ 26 δημιουργικὰ τοῦ Λονδίνου, ὁ Μπάϊρον σὲ 8, ὁ Ρόσκιν σὲ 7, ὁ Σῶσερ σὲ 5, ὁ Σαίξπηρ σὲ 3, ἡ Μπράουνινγκ σὲ 2, κ.τ.λ.

ΕΝΑ ΝΕΟ ΤΕΡΑΣΤΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ

Ἑννιὰ ἔθνη, Γαλλία, Ἀγγλία, Γερμανία, Οὐγγαρία, Σουηδία, Ὁλλανδία, Τσεχοσλοβακία καὶ Πολωνία, συγκροτοῦν ἕνα νέο τεράστιο φιλολογικὸ βραβεῖο 4.000 λιρῶν Ἀγγλίας, ποὺ θὰ δοθεῖ στὸ καλύτερο μυθιστόρημα, ποὺ θὰ κυκλοφορήσει πρὶν τὴν 31 Ἰανουαρίου 1939.

Ἡ ἀνώτατη κριτικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἑδρεύει στὸ Λονδῖνο καὶ θ' ἀποτελεῖται μονάχα ἀπὸ τρία μέλη, ἕναν Ἄγγλο — τὸν Φράνκ Σβίνερτον, ποὺ θὰ εἶναι κι' ὁ πρόεδρος — ἕνα Γάλλο κ' ἕναν Ἀμερικανό.

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ὁ νέος ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων τῆς Γαλλίας, ὁ Ἀνατὸλ ντὲ Μονζί, εἶναι ὁ συγγραφέας καμ-

---

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ἀγαπητὲ κ. Φωτιάδη,

Ὁ ὑπαινιγμὸς γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ μεταρρύθμιση δὲν ἐκφράζεται, θαρῶ, γιὰ πρώτη φορὰ στὶς τὴν τῶν ἄλλες τῶν ἀγαπητῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» μὲ τὸ χτεσινό σας ἐφήμερο, ποὺ τιτλοφορεῖται «Ὁρόσιος Δεσμός». Καὶ πέρυσι εἶχε προηγηθεῖ κάποια μικρὴ συζήτηση ποὺ ἀρίθμησε στὸ ἐνεργητικό της ἕνα ἄρθρο, δυὸ τρία γράμματα, μερικὲς διασταύσεις, λίγα βεβαιωτικὰ λόγια...

Νομίζω ὅμως —χωρὶς νὰ θέλω, ἀπόλυτα, νὰ σᾶς προσβάλλω — ὅτι θᾶταν καλύτερο γιὰ τὸ περιοδικό μας ποὺ ἡ δράση του ἀπὸ κάθε ἄλλη ἄποψη εἶναι τόσο ἄμεμπτη κι' ἀξιόλογη, ν' ἀγνοήσει τὸ ζήτημα αὐτὸ τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν θέλει μὲ κανένα τρόπο, καθὼς τόδειξε, νὰ τὸ κάνει ζήτημα δικό του καὶ νὰ πολεμήσει γι' αὐτό. Τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν ἔχει τὴν τόλμη καὶ τ' ἀπαιτούμενο θάρρος ν' ἀναλάβει μιὰν ἀκυρστασία καὶ νὰ στρατολογήσει ἐκείνους ποὺ εἶναι ἑτοιμοι νὰ ἑνωθοῦν κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία ὁποιουδήποτε, καὶ νὰ γίνουν οἱ πνευματικοὶ σωτῆρες τῆς γενιᾶς ποὺ ἔρχεται.

"Ἐχω τὴν ταπεινὴ γνώμη ὅτι ἄλλη μιὰ φορὰ ὑπερισχύουν μέσα στὶς φλέβες μας τὰ μικρόβια τῆς ἀκαταστασίας καὶ τῆς τεμπελιᾶς, ποὺ τόσο ἐπιμένουν τώρα, τελευταῖα, νὰ μολύνουν τὴ ζωτικότητα τοῦ Ρωμιοῦ. Ἐπαναποιοῦμαστε στὶς δάφνες τῆς νίκης τοῦ δημοτικισμοῦ, γιορτάζουμε τὰ πενηντάχρονά του ἄλλα δὲν σκεφτόμαστε καθόλου ὅτι γιὰ τὴν ἐπικράτησή του ἀγωνίστηκαν ἄνθρωποι —τῆς περασμένης γενιᾶς κι' αὐτοὶ— ποὺ δὲν εἶχαν γι' ἀρχὴ τους τὸ νὰ ἐπιμένουν στὴν ἀνάλυψη τῶν εὐθυνῶν ἀπὸ τοὺς διπλανούς τους.

Ἡ ἁπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας μας εἶναι ἐκείνη ποὺ θὰ δείξει τὶς κρυμμένες ἀκόμα ἀμορφιὲς τῆς γλώσσας μας. Εἶναι ἐκείνη ποὺ θὰ τελειοποιήσει τὸ δημοτικισμὸ καὶ θαρῶ πὼς δὲν πρέπει νὰ γιοστάζουμε πενηντάχρονα κι' ἐπέτειους τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ μεγάλος ἀγῶνας δὲν ἔχει τελειώσει. "Ἕνας Ψυχάρης, ἕνας Πάλλης, ἕνας Ἐφταλιώτης μας ἐκεῖνα μᾶς ἔμαθαν τὴν ἐξαιρετικὴ τ ι μ ὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθοῦν τὴ συνέχιση τοῦ ἔργου τους! Μὰ ἐμεῖς, σᾶς παρακαλῶ, τί κάναμε; Σὲ τί πολεμήσαμε; Τί προτροβουλία δείξαμε; Τὸ πολὺ πολὺ ποὺ ἀναλάβαμε εὐγενικὰ καὶ καλαίσθητα νὰ σμιλέψουμε κάποιες γλωσσικὲς ἀκρότητες ἢ νὰ δώσουμε μιὰ προσωπικὴ μορφὴ, καθένας στὸ γράψιμο τὸ δικό του.... Σπουδαῖοι ἀγῶνες γιὰ νὰ θεωροῦμε τοὺς ἑαυτούς μας ἥσυχους καὶ δικαιωμένους!

Τ' ὀρθογραφικὸ ζήτημα δὲν θ' ἀπλοποιηθεῖ, δὲν θὰ λυθεῖ π ο τ ὲ μόνο' του. "Ἐχω τὴν ταπεινὴ γνώμη ὅτι σκέπτεστε λάθος ὅτι δὲν εἶναι ὑπόθεση πρωτοβουλίας, ἀλλ' ὅτι ἀπλᾶ περιορίζεται στὸ νὰ μείνει ζήτημα ὀπτικό. Μπορεῖ νἆναι καὶ τέτοιο καὶ κανένας δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι κι' ἐμεῖς τοὺς ἴδιους θὰ μᾶς ξενίσει στὴν ἀρχὴ μιὰ ἄμεση λύση ὥσπου νὰ κυριαρχήσει ἡ συνήθεια. Ἀλλά, σᾶς παρακαλῶ, πῶς, μὲ ποιὸ τρόπο θ' ἐμφανιστεῖ αὐτὴ ἡ συνήθεια καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὴ βέβαια τὸ νέο σύστημα δὲν τὸν καλύτερο ποὺ ἔχουμε νὰ κάνουμε εἶναι, νὰ ξακολουθήσουμε νὰ γράφουμε μὲ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, μὰ νὰ προπαγανδίζουμε ὅσο πιὸ συχνὰ μποροῦμε μὲ ὀδυσσιακὰ ἐπιχειρήματα τ' ἀγαθᾶ μιᾶς τέτοιας μεταρρύθμισης;

Νᾶ προπαγανδίσουμε. Τί; 'Εκεῖνο ποὺ δὲν ἔχουμε τὸ θάρρος νὰ ἐνεργήσουμε ἐμεῖς; Μ' ἐπιχειρήματα ποιά; Ἐπαναλαμβάνοντας στὸν προπαγανδιζόμενο τὴν παραπάνω σύστασή σας; Θαρῶ πὼς δὲν εἶναι τρόπος αὐτὸς γιὰ νὰ πείθει κανείς...

Κάθε τάση, κάθε ἀλήθεια, δὲν σταθιοδρομεῖ ποτὲ σκορπισμένη στοὺς τέσσερις ἀνέμους κι' ἐλεύθερη στὸ νὰ τὴν σγκαλιάζει καὶ νὰ τὴν ἀπωθεῖ κανεὶς ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεση τῆς στιγμῆς. Ἂς μὴν τὸ κρύβουμε. Κάθε τάση γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ— ἀξίωμα ποὺ ὁ βροντοφωνεῖ ἐχεφριστά, μιὰ μιὰ κάθε σελίδα τῆς ἱστορίας— θέλει π ρ ω τ ο β ο υ λ ί α! Ζητεῖ τοὺς ἐχεφριστοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους ποὺ θὰ γίνουν τὰ ζωντανὰ λάβαρά της κι' ἔπειτα τ ὸ δ ι χ ω ς ἄ λ λ ο θέλει τ' ὀργανό της, τὸ ἔ ν τ υ π ο ποὺ θὰ τὴν προσωποποιήσει καὶ «θ' ἀνάψει τὰ αἵματα» κατὰ τὴν κοινὴ ἔκφραση στὶς φλέβες ἐκείνων ποὺ θέλουν μὰ δὲν τολμοῦν. Χρειάζεται ὁ συνδετικὸς κρίκος, ἡ προπαγάνδα ὅπως γράψατε, ἀλλὰ ἡ προπαγάνδα δὲν ἔχει ὑπόσταση χωρὶς τὸ ἔντυπο. Τοῦτο εἶναι ἡ μορφή της. Καὶ χωρὶς μορφή, ὅταν ποιοτιστεῖ στὸ νὰ τριγυρίζει στὰ χείλια τῶν ἀνθρώπων ἐξαπλώζεται σὰν αἰθέρια ἀόρατη ὅπου δὲν εἶναι εἶδος πρώτης ἀνάγκης.

Χρειάζεται λοιπὸν ἕ ν τ υ π ο. Ἔντυπο ποὺ νὰ σκορπιστεῖ σ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς Ἑλλάδας. Καὶ στὸ πιὸ ἀσήμαντο χωριουδάκι της. Τὸ ἔντυπο ποὺ θὰ φέρει τὴν ἐσκάβαση σκέψη στὰ παιδιὰ ποὺ πρωτοκάθισαν στὰ θρανία τους καὶ θὰ τοὺς βοηθήσει νὰ ἰδοῦν πρακτικώτερα τοὺς καρποὺς τῆς γνώσης. "Εντυπο ποὺ θ' ἀνοιχουφοιεῖ ἐκείνους ποὺ διδάσκουν κάτι ποὺ δὲν τὸ π ι ο τ ὲ ὑ ο υ ν. Τὸ περιοδικὸ ἢ ἡ ἐφημερίδα, τὸ πολυσέλιδο ἢ τὸ διοέλιδο ποὺ θὰ πείσει καὶ τοὺς ἀγράμματους ἀκόμα ν' ἀποχτήσουν λίγη ὑπομονὴ γιὰ νὰ μάθουν μιὰ γλῶσσα ὁραία, πλούσια καὶ τόσο εὔκολη ἀπ' τὴν ψραφική της πλευρά.

Καὶ τότε, τότε μόνο θᾶχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ὑψώσουμε περήφανα τὸ μέτωπό μας καὶ νὰ γιορτάσουμε. Τώρα εἶνοι ἐπιβεβλημένο ἐπειδὴ κατὰ βάθος εἰμαστε ἄνθρωποι γιωιοι νὰ προβοῦμε σὲ μιὰ ὁμολογία: Εἰμαστε δειλοὶ γιατὶ ἔχουμε νοιώσει ὅτι τὸ ἔργο εἶνε βαρύ."Ὅτι χρειάζεται κόπο δρόση καὶ χρόνο. Κἠμεῖς ἡ φυτοζωοῦμε καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὰ προσφέρουμε αὐτά, ἢ εἰμαστε ἀπασχολημένοι σὲ ἡμιουργικὸ ἔργο παραγωγῆ ποὺ θὰ μᾶς ἐξασφαλίσει μιὰ θετικότερη θέση στὸν κύκλο τῶν γρσημάτων καὶ θὰ μᾶς προσφέρει ἕνα ὄνομα,

Μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ τὴν πνίξω, μοῦ ἐπιβάλλει νὰ σᾶς γράψω τὰ παραπάνω. Τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» τ' ἀγαπῶ γιατὶ βοηθοῦν τοὺς νέους κι' εἶμαι ἕνας ἀπ' αὐτοὺς. Θέλω νὰ πιστέψω καὶ τὸ πιστεύω πὼς λόγοι ἀνώτεροι τ' ἀναγκάζουν νὰ κρατήσουν αὐτὴ τὴν παθητικὴ στάση γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα. Γιατί, πιστεύω ἀκόμα πὼς σ' ἀντίθεση περίπτωση ἀπὸ καιρὸ θᾶχανε παίξει ἕνα σημαντικὸ ρόλο ἔχοντας ἀπέναντί τους τὸ Γόρδιο Δεσμό, δπως χαρακτηρίσατε τὸ ὀρθογραφικὸ ζήτημα: Τὸ ρόλο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου!

Τελειώνοντας εὐχομαι νὰ παίξουν μιὰ μέρα σύντομη τὸ ρόλο τοῦτο, μὰ ὡς τότε, ὥσπου νὰ πάρουν τὸ σπαθὶ σπὰ χέρια τους, ἐμεῖς θ' ἀρκεστοῦμε στὴν προομονὴ μὴ ζητῶντας δικαιολογίες.

Μὲ βαθειὰν ἐκτίμηση

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΟ ΔΑΙΜΟΝΙΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

τικά, καὶ τραγουδοῦσανε, χωρὶς λόγο καὶ αἰτία, τὰ λαϊκὰ τραγοῦδια τῆς χρονιᾶς. Ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶχανε τὸ γοῦστο τους κι' ὁ κόσμος διασκέδαζε. Εἶτανε σὰ μιὰ αὐθόρμητη σύνθεση τοῦ πνεύματος τοῦ παρισινοῦ βουλεβάρτου, τῆς ἀτμόσφαιρας τῆς ἑλληνικῆς ταβέρνας καὶ κάποιας ἀσυνείδητης παράδοσης τοῦ Ἀριστοφάνη. Ὑπῆρχε κ' ἕνας χοντρὸς κωμικὸς μὲ ἀληθινὸ τάλαντο, ποὺ εἴτανε, κατὰ τὰ φαινόμενα, διάσημος. Αὐτός, μόλις παρουσιαζότανε, μὲ τὸν τρόπο μονάχα ποὺ ἔμπαινε στὴ σκηνὴ καὶ μὲ τὸ ὕφος του προκαλοῦσε τὰ γέλοια. Ὅταν ἔλεγε καὶ κανένα ἐπιτυχημένο ἀστεῖο χαλνοῦσε ὁ κόσμος.

Ἡ Ἰφιγένεια ἄργησε νὰ βγεῖ στὴ σκηνή. Παρουσιάστηκε πρὸς τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξης καὶ μίλησε λίγο. Δὲν τὴν ἀναγνώρισα ἀμέσως. Κατάλαβα ὅτι, κατὰ πάσα πιθανότητα, θὰ εἴταν αὐτή, μὰ εἶχα μερικὲς ἀμφιβολίες. Εἶχα καθήσει πολὺ πίσω, ἀπὸ δειλία νομίζω, καὶ δὲν ἔβλεπα καλά. Κι' αὐτή, ἀληθινά, εἶχε ἀλλάξει μοῦ φάνηκε σὰν πιὸ ψηλὴ ἀπ' ὅτι τὴν ἤξερα καὶ μὲ κάτι τὸ κουρασμένο καὶ τὸ φθαρμένο στὴ μορφή της, μὲ κάποιο ὕφος πεπειραμένης γυναίκας, ποὺ ἀρχισε νὰ μαραίνεται. Φοροῦσε κ' ἕνα ἔξωμο καὶ μακρὶ μαῦρο φουστάνι, μιὰ πολὺ πολὺ καὶ φτωχικὴ νυχτερινὴ τουαλέτα, ἴσως αὐτή, ὅπου εἶχε μπεῖ, εἶχε σανίδια κ' ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς καὶ λίνο μπαλκόνι γιὰ παράθυρο. Ὑπῆρχαν δυὸ κοεββάτια ἐκεῖ μέσα καὶ πλῆθος βαλίζες καὶ πακέτα κατανῆς. Ἡ πόρτα ἄνοιγε μὲ δυσκολία ἐξαιτίας τῶν στιβαγμένων πραγμάτων. Γυναικεῖα ροῦχα εἴτανε πεταμένα ἀπάνω στὰ κρεββάτια καὶ κρεμασμένα στὸ σανίδωμα. Ἡ Ἰφιγένεια εἴταν ἐκεῖ, ντυμένη μὲ μιὰ πολὸ χρωμη ρόμπα, μισοξαπλωμένη σ' ἕνα κρεββάτι. Δυὸ ἄλλες γυναῖκες τοῦ θιάσου φλυαρούσανε μαζί της.

Στάθηκα στὴν εἴσοδο δειλὸς καὶ ἀναποφάσιστος. Μὲ ἀναγνώρισε ἀμέσως. Σηκώθηκε, ἔσιαζε βιαστικὰ τὴ ρόμπα της καὶ φώναξε μὲ χαρούμενη ἔκπληξη:

— Ἐσύ!

— Καλημέρα, Ἰφιγένεια, εἶπα. Εἴμουν γτὲς στὴν παράσταση καὶ πέρασα νὰ σὲ δῶ.

— Ἐσύ! ξαναεῖπε. Μὰ πῶς ἀλλαξες! Πόσον καιρὸ ἔχουμε νὰ ἰδωθοῦμε;

— Ἑφτὰ χρόνια, νομίζω.

— Ἑφτὰ χρόνια. ἐπανάλαβε. Γιὰ φαντάσου! Ἑφτὰ χρόνια...

Μὲ πῆσε ἀπὸ τὸ μπράτσο, μ' ἔσυρε μέσα, μὲ σύστησε στὶς ἄλλες γυναῖκες:

— Ὁ κ. Παῦλος Δαμασκηνός, πατοιώτης μου καὶ φίλος μου. Παιδικός μου φίλος.

Γέλασε.

— Ἀλήθεια, εἶπε, δὲν εἴμαστε σὰν παιδικοὶ φίλοι;

Δὲ μοῦ κρατοῦσε κακία γιὰ τὴ σκηνὴ τοῦ λιμενοβοαχίονα. Ἤστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἀπὸ τόσα γεγονότα, τὸ ἐπεισόδιο ἐκεῖνο εἶνε χάσι τὴ σημασία του καὶ δὲ θὰ τῆς ἔμενε πιὰ ἀπὸ τὴ γνωριμία της μαζί μου, παρὰ ἡ ἀνάμνηση μιᾶς κάποιας συνκεχυμένης νεανικῆς φιλίας τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ.

Σὲ λίγο οἱ ἄλλες γυναῖκες ἔφυγαν διακριτικὰ καὶ μᾶς ἄφησαν μόνους. Μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τῆς μιλήσω ὅπως ἤθελα μὲς σὲ κείνη τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ἀκατασταστία. Τὴν παρακάλεσα νὰ πᾶμε ἔξω. Δέχτηκε πρόθυμα.

— Πήγαινε κάτω καὶ περίμενέ με, εἶπε, νὰ ἑτοιμαστῶ, νὰ γίνω ὡραία, ἀφοῦ θὲς νὰ μὲ συνοδεύσεις.

Εἴτανε γελαστὴ καὶ παιχνιδιάρκη, ἔμοιαζε ἀληθινὰ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴ συνάντησή μας.

Κατέβηκα καὶ τὴν περίμενα στὸ πεζοδρόμιο. "Ἤρθε σὲ λίγο, χωρὶς καπέλλο, ντυμένη μ' ἕνα μαβὶ tailleur καὶ μιὰ ἄσπρη μπλούζα. Εἴτανε κομψὴ μὲ τὸ τίποτα. Εἶχε ἀφήσει τὸν ἀέρα τῆς ὥριμης γυναίκας, ποὺ εἶχε τὴν προτεραία στὴν παράσταση, κ' εἶχε προσλάβει αὐθόρμητα μιὰ ἐμφάνιση ἐφηβική. Εἴτανε σὰ μιὰ μεγάλη μαθήτρια στὸν περίπατο.

Προχωρήσαμε πρὸς τὸ λιμάνι καὶ καθήσαμε στὸ ὄπαιθρο, σ' ἕνα καφενεῖο τῆς προκυμαίας.

Τὴν πρόσεξα τότε ἀπὸ κοντὰ καὶ μοῦ φάνηκε πὼς ξεχώριζα στὸ ὕφος της, στὸ βλέμμα της, στὸ χρῶμα της, κάτι τὸ ἀσθενικό. Ὁ νοῦς μου δὲν πῆγε στὸ κακό, μοῦ φάνηκε ὥστόσο πὼς ἡ Ἰφιγένεια εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ξεκούραση καὶ ἀπὸ κάποια περιποίηση.

— Εἶναι καιρὸς ποὺ παίζεις; ρώτησα.

— Πεοίπου τέσσεσα χρόνια. ἀποκρίθηκε. Ἀπὸ τότε ποὺ πέθανε ἡ μητέρα.

Δὲν τὸ ἤξερα αὐτό.

—Πέθανε καὶ ἡ κ. Ἀγλαΐα! φώναξα.

— Ναί, πέθανε, μουρμούρισε ἡ Ἰφιγένεια. "Ὅλαι μας πεθαίνουμε. πεθαίνουμε!...

Τὸ βλέμμα της; ξεγάστηκε λίνη ὥρα στὰ νερὰ τοῦ λιμανιοῦ.

— Λυποῦμαι πολύ, Ἰφιγένεια, εἶπα. Καὶ γιὰ τὸν πατέρα σου λυπήθηκα πολύ. Καὶ γιὰ τὸ Ρωμύλο...

Κούνησε ἐλαφοιὰ τοὺς ὦμους, ἀποκαμωμένη, ὑποταγμένη. Μέσα σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς θανάτους, δὲν εἶχε πιὰ τὴν δρεξὴ νὰ παοαπονιέται καὶ νὰ διαμαρτοῦσεται.

— "Ἔτσι εἶναι, εἶπε σιγανά.

ΤΟ ΞΕΝΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΠΑΡΑΜΙΛΗΜΑ

Α. Ι. ΚΟΥΠΡΙΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΡΩΣΣΙΚΑ ΤΟΥ κ. ΕΥΓ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ

(Δημοσιεύουμε ένα χαρακτηριστικό διήγημα τοῦ Ρώσσου συγγραφέα Α. Κούπριν, ποῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, πέθανε πρίν λίγες μέρες στὸ Λένινγκραδ).

Ὁ λόχος τοῦ λοχαγοῦ Μάρκεφ ἔβδιξε γιὰ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸ καταδιωκτικὸ ἀπόσπασμα. Οἱ κουρασμένοι καὶ ἐρεθισμένοι στρατιῶτες, ξεθεωμένοι ἀπὸ τὴν μακρόχρονη μεταφορὰ μέσα σὲ παλιὰ βαγόνια, ἦσαν σιωπηλοὶ καὶ κατσουφιασμένοι. Σὲ κάποιο σταθμὸ μὲ παράξενο, ἀχι ρούσσικο, ὄνομα, τοὺς κέρασαν δότκα καὶ μπύρα, κάτι ἄνθρωποι ρούσσικά ντυμένοι. Οἱ στρατιῶτες φώναζαν «κοῦρρά!», τραγουδοῦσαν καὶ χορεύαν μὲ πέτρινη ἔκφραση στὰ πρόσωπά τους.

Μετὰ ἄρχισε ἡ δουλειά. Ὁ λόχος δὲ μποροῦσε νὰ πάρει ἐπάνω του τὸ βάρος αἰχμαλώτων, καὶ γι' αὐτὸ ὅλους τοὺς ὑποπτους καὶ μάλιστα καὶ κείνους ποὺ πιάνανε στὴν πορεία τους μόνο καὶ μόνο γιατὶ δὲν εἶχαν ἀπάνω τους πιστοποιητικὰ ταυτότητας, τοὺς σκότωναν ἀμέσως· ὁ λοχαγὸς Μάρκεφ δὲν ἔπεσε ἔξω στὸν ψυχολογικό του ὑπολογισμό: ἤξερε πῶς ὁ δυμὲς τῶν στρατιωτῶν, ποὺ μεγάλωνε βαθμιαῖο, θάβρισκε κάποιαν ἱκανοποίηση σὲ αἱματηρὲς τιμωρίες τῶν κατοίκων.

Τὸ βράδυ τῆς 31 Σοῦ Δεκεμβρίου ὁ λόχος στάθμευσε γιὰ διανυκτέρευση σ' ἕνα μισοκατεχτιμένο ἀγρόκτημα ἑνὸς ὁκρώνου. Ὡς τὴν πόλη μέναν 25 βέρτσια, καὶ ὁ λοχαγὸς ὑπολόγιζε νὰ φτάσει ἐκεῖ τὴν ἄλλη μέρα κατὰ τὸ μεσημέρι. Πίστευε πῶς ὁ λόχος του θ' ἀναγκαζόταν τὴν ἐπούρα νὰ πάρει μέρος σὲ σοβαρὴ καὶ ἀδιάκοπη δουλειά, καὶ γι' αὐτὸ ἤθελε εἰ ἄνθρωποί του ν' ἀνασάνουν, νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ δυναμώσουν, ἔστω καὶ λίγο. Ὁ ἴδιος διάλεξε γιὰ κρεβατοκάμαρά του μιὰ μεγάλη ἠχερή, ἀδειανὴ σάλα μὲ τζάκι γοτθικοῦ ρυθμοῦ καὶ μ' ἕνα κρεβάτι, ποὺ τὸ ἐπιτάξανε ἀπὸ τὸν φραγκέπαπα τοῦ τόπου.

Μιὰ μαύρη ἀναστρη νύχτα μὲ ἔρεχη καὶ ἀέρα, κύλησε ἀπαρατήρητα καὶ γλήγορα πάνω ἀπὸ τὴν ἔπαυλη. Ὁ Μάρκεφ καθόταν μένος τοῦ μέσα στὴν ἀπέραντη, ἀδειανὴ κάμαρα μπροστὰ στὸ τζάκι, ὅπου ἀναβολόγιζαν καλὰ τὰ ξύλα τοῦ κατεστρεμένου φράχτη. Ἔβαλε τὰ πόδια του πάνω στὸ περίφραγμα τοῦ τζακιοῦ, ἄπλωσε στὰ ἀδύναατα λεπτὰ γένματά του τὸν χάρτη τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου κι' ἄρχισε νὰ μελετᾶ προσεχτικὰ τὸ διάστημα ἀνάμεσα στὸ ἀγρόκτημα καὶ τὴν πόλη. Στὸ κάκιινο φῶς τῆς φωτιᾶς τὸ πρόσωπό του, μὲ τὸ ἀφηλὸ κούτελο, τὸ στριμμένο μουστάκι καὶ τὸ ἀνόητο γεννάκι, φαντάζε ἀκόμα περισσότερο αὐστηρὸ παρὰ ποτέ.

Μπῆκε ὁ ἐπιλοχίας. Ἀπὸ τὸν μουσαμαδένιο μανδύα του ἔπεφτε σὰ πάτωμα ἀφρεχτερο. Ἀφοῦ στάθηκε λίγο δευτερόλεπτα καὶ βεβαιώθηκε πῶς ὁ λοχαγὸς δὲν τὸν προσέχει, ἔβηξε μὲ τρόπο.

—Ὁ ἐπιλοχίας;—Ὁ λοχαγὸς γύρισε πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι του.— Τί τρέχει;

—Ὅλα πάνε καλά, εὐγενέστατε. Ὁ τρίτος σύλαμος εἶνε στὶς θέσεις του. Ἔτσι ἡ πρώτη ὁμάδα εἶναι κοντὰ στὴ μάντρα τῆς ἐκκλησιᾶς, κι' ἡ δεύτερη...

—Ἔτσι. Ἔγινε σύνδεση μὲ τὸ πέρασμα;

—Μάλιστα, εὐγενέστατε... Σώπασε λιγάκι, λές καὶ περίμενε εὐκαιρία γιὰ νὰ συνεχίσει, ὅμως κι' ἀφοῦ λέχρις ἐπίσης σώπαινε. Τότε ἐπιλοχίας μίλησε σὲ χαμηλότερο τόνο.

—Τί διατάξετε, εὐγενέστατε, γιὰ κείνους τοὺς τρεῖς, ποὺ...

— Νὰ τουφεκιστοῦν τὰ χαρήματα,—ἀντίσκεψε ἀπότομα ὁ Μάρκεφ δίχως γ' ἀρίσει τὴν ἐπιλοχία ν' ἀποσώσει τὸ λόγο του... Κι' ὕστερα... σούφρωσε τὰ φρύδια του καὶ τὸν κοίταξε—νὰ μὴ ξανακούσω παρόμοιες ἐρωτήσεις! Καταλαβαίνεις;

—Στὶς διαταγές σας, εὐγενέστατε! θαβειαναστέναξεν ὁ ἐπιλοχίας... Καὶ ὡσπάσανε ξανὰ κι' εἰ δυό. Ὁ λοχαγὸς ἔπεσε στὸ κρεβάτι ντυμένος ὅπως ἦταν, ἐνῶ ὁ ἐπιλοχίας στεκόταν κοντὰ στὴν πόρτα, στὴ σκιά. Ὅμως ἀργοποροῦσε κάπως νὰ φύγει.

—Ὅλα; ρώτησε ἀνυπόμονα ὁ Μάρκεφ, δίχως νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι του.

—Μάλιστα, εὐγενέστατε!

Ὁ ἐπιλοχίας στηρίζοντ ας πότε στὸ ἕνα, πότε στὸ ἄλλο πόδι του κι' ἄξαφνα, ἀποφασισμένα καὶ ἐπίμονα, εἶπε:—Εὐγενέστατε... Ξέρετε οἱ στρατιῶτες ρωτοῦν... Τί διατάξετε γιὰ κείνον... ποὺ εἶναι γέρος;...

—Ἔξω! ξεφώνισε ὁ Μάρκεφ, καὶ γλήγορα, μὲ θυμωμένο μοῦτρο, ἀνακάθισε πάνω στὸ κρεβάτι. Φαίνονταν πὼς ἦταν ἔτοιμος νὰ χτυπήσει τὸν ἐπιλοχία.

Ὁ ἐπιλοχίας ἀμέσως μὲ σβελτάδα, σὰ νάταν στὴ γραμμή, ἔκανε μεταβολὴ καὶ ἄνοιξε τὴν πόρτα. Ὅμως στὸ κατώφλι σταμάτησε γιὰ λίγο καὶ μὲ ἐπίσημη φωνὴ εἶπε:

—Εὐγενέστατε, λαμβάνω τὴν τιμὴ νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὸν νέο χρόνο ποὺ μᾶς ἔρχεται: Καὶ εὐχομαι...

—Εὐχαριστῶ, ἀδελφούλη, ἀπάντησε ξερὰ ὁ Μάρκεφ. Μὴν ξεχάσεις νὰ διατάξεις τοὺς ἄντρες νὰ ἐπιδεωρήσουνε προσεχτικὰ τὰ ντουφέκια τους.

Σὰν ἔμεινε μόνος ὁ Μάρκεφ ξανά, δίχως νὰ ξεντυθεῖ καὶ νὰ ἀγάλει τὴν ἐξάρτησή του, ρίχτηκε στὸ κρεβάτι, μὲ τὸ πρόσωπο κατὰ τὸ τζάκι. Τὸ πρόσωπό του ἀμέσως ἄλλαξε ἔκφραση, λές καὶ γέρασε ξαφνικά, τὸ θαβειὰ κουρεμμένο κεφάλι τοῦ ἔπεσε λίγο πρὸς τὰ πίσω τὸ σβόυρο, τὰ ἀπάνω τὰ μάτια του σβύσαν, μισοκλείσαν μὲ κουρασμένη ἀρρωστιάρικη ἔκφραση. Ὁ Μάρκεφ μιὰ ὁλάκερη ὁβομάδα ὑπέφερε ἀπὸ θασανιστικὸ ἐλῶδη πυρετὸ καὶ μένε χάρη στὴ προσπάθειες τῆς θέλησής του κατανικνεῦσε τὴν ἀρρώστεια. Κανεὶς στὸ ἀπόσπασμα δὲν ἤξερε πὼς τὶς νύχτες ὑπόφερε ἀπὸ σκληροὺς παροξυσμοὺς, ἄλλοτε τρέμοντας ἀπὸ ἀνατριχίλες καὶ ἄλλοτε παραμιλώντας φοβερὰ μέσα σὲ φανταστικοὺς ἐφιάλτες.

Ὁ λοχαγὸς ἤτανε ξαπλωμένος ἀνάσκελα, κυττώντας πὼς ἀναπηδοῦσαν οἱ μαθιές φλογίτσες στὸ τζάκι ποὺ ἐσβυνε, καὶ νοιώθοντας πὼς τενὲ λαγοσίμωνε, θολώνοντας τὲ μυαλό του καὶ ἀδυνατίζοντας τὸ σῶμα του, ἡ συνηθισμένη προσοχὴ τὴ θέρμης. Οἱ σκέψεις του, μὲ παράξενο τρόπο, ἤτανε συγκεντρωμένες στὸ γέρο ποὺ πιάσανε τὸ πρωὶ καὶ ποὺ μόλις τώρα δὰ τοῦ ἀνάφερε ὁ ἐπιλοχίας. Ὁ Μάρκεφ καταλάβαινε τώρα πὼς ὁ ἐπιλοχίας ἔχει δίκηο: ὁ γέρος πραγματικὰ εἶχε κατι τὸ ἀσυνήθιστο, κάποια μεγαλοπρεπὴ ἀδιαφορία πρὸς τὴ ζωή, συγκεκρασμένη μὲ ἀγαθότητα καὶ θαβειὰ βλίψη. Περιβόμενος ἀνθρώπους, ὅμοιους—τὸ πολὺ μισὸ ὁσβῶ—μ' αὐτὸν τὸ γέρο, ὁ λοχαγὸς εἶδεν ἐκεῖ, κατὰ τὸ Λιάσ-ιάν καὶ τὸ Μεῶιδεν, ἀνάμεσα στοὺς κοινοὺς στρατιῶτες ποὺ πεθαίναν ταπεινόφρονα.. Ὅταν τὸ πρωὶ φέρανε μπροστὰ στὸν ἀξιμα Μάρκεφ αὐτοὺς τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους καὶ κείνος τοὺς ἐξήγησε, μὲ τὴ θοήθεια μιᾶς κυνικὰ εὐγλωττης χειρονομίας, πὼς θὰ τοὺς φερθοῦνε ὅπως φέρνουν κὰ σὲ κατάσκοπους, τὰ πρόσωπα τῶν δυὸ ἄλλων ἀμέσως χλόμιασαν κὶ παραμερφόθηκαν ἀπὸ τὴ φρίχη τοῦ θανάτου, ἐνῶ ὁ γέρος χαμογέλασε μονάχα, μὲ κάποια παράξενη ἔκφραση κούρασης, ἀδιαφορίας καὶ μάλιστα... μὲ κάποια σιωπηλὴ συναστοβατικὴ συμπόνια γι' αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸ καὶ διοικητὴ τοῦ κατιδιωκτικοῦ λόχου.

—Ἀν εἶναι σ' ἀλήθεια ἀντάρτης, σκεφτόταν ὁ Μάρκεφ, κλίνοντας τὰ ἄρρωστα μάτια του καὶ νοιώθοντας μπροστὰ του ν' ἀρμεγίζει κάποιο μαλακὸ ἄπατο σκοτάδι, τότε, δίχως ἀμφιβολία, κατέχει κάποια σπουδαία θέση, καὶ γὶ ἔκανα πολὺ καλὰ διατάζοντας νὰ τὸν τουφεκισοῦν.' Ἂν ὅμως ὁ γέρος δὲν φταίει σὲ τίποτε; Τόσο τὸ χειρότερο γι' αὐτόν. Δὲ μπορῶ, δέβαια, ν' ἀποσπάσω γιὰ τὴν ἐπιτηρηση τοῦ δυὸ ἀντρες, καὶ μάλιστα ἐν ὄψει τῆς αὐριανῆς ἐπιχείρησής μας. Καὶ στὸ τέλος, γιατὶ α ὐ τὸς ν' ἀποφύγει τὴν τύχη ἐκείνων τῶν δεκαπέντε, ποὺ ἀφίσαμε πίσω μας; "Οχι, αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδικία στοὺς προηγούμενους θμέτυχοὺς του. "Ὁ λοχαγὸς ἄνοιξε ἀργὰ-ἀργὰ τὰ μάτια του κι' ἄξαφνα ἀναπήδησε κυρευμένος ἀπὸ τρελλὸ τρόμο.

Μπροστὰ στὸ λοχαγὸ, πάνω σὲ χαμηλὸ σκαμνί, καθόταν, μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι, στηριγμένες μὲ τὶς πυλάμες στὰ γόνατα καὶ σὲ ἤρεμη θλιμμένη σκεφτικὴ πόζα, ὁ καταδικασμένος σὲ θάνατο γέρος.

Ὁ λοχαγὸς δέν ἤτανε ἀπόλυτα ἥρεμος, μὲ τὴν κοινὴ σημασία τῆς ἔννοιας αὐτῆς, ἄν καὶ πίστευε στὴ ὑπερφυσικὲς δυνάμεις καὶ εἶχε κρεμασμένο στὸ στῆθος του ἕνα χαΐμαλί μὲ κάτι κοκκαλάκια. Νὰ ὀπισθοχωρήσει τρομαγμένος, καὶ μάλιστα μπροστὰ σ' ἕνα μυστηριακὸ ἄθλο φαινόμενο, αὐτὸ ὁ λοχαγὸς θὰ τὸ θεωρεῦσε τέτοια ντροπή, σὰν τὴ φυγὴ μπροστὰ στὸν ἐχθρὸ ἢ τὴν ταπεινωτικὴ παρόκληση γιὰ χάρη. Ἀφοῦ ἄρπαξε μὲ γλήγορη συνηθισμένη κίνηση τὸ περίστροφό του ἀπὸ τὴν πέτσινη θήκη του, σήκωσε τὸν πετεινό, γύρισε τὴν κάννη του κατὰ τὸ κεφάλι τοῦ ἀγνωστου καὶ φώναξε κλκλασμένος:

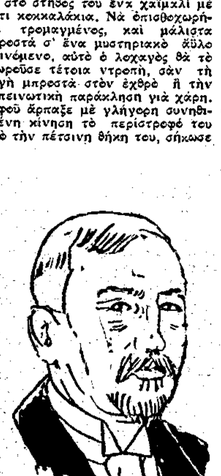

Ὁ Κουπρίν

—Ἂν κουνηθεῖς, ὁ διάολος θὰ σὲ πάρει!...

Ὁ γέρος γύρισε ἀργὰ-ἀργὰ τὸ κεφάλι του. Στὰ χείλη του φάνηκε κείνο τὸ ἴδιο χαμόγελο, ποὺ τόσο χαράχτηκε στὴ μνήμη τοῦ λοχαγοῦ ἀπὸ τὸ πρωΐ.

—Μὴν ἀνησυχεῖτε, λοχαγὲ, ἤρθα σὲ σᾶς δίχως κακὴ πρόθεση, εἶπε ὁ γέρος. Δοκιμάστε νὰ ἐμποδίσετε τὸ τουφεκισμο, ἔστω κι' ὧς τὸ πρωΐ.

Ἡ φωνὴ αὐτοῦ παράξενου ἐπισκέπτη ἤτανε τόσο περίεργη ὅσο καὶ τὸ χαμένελό του: ἴσια, μονότονη, δίχως κανένα χρῶμα. Χρέιαν πρὶν, στὴν παιδική του ἀκόμα ἡλικία, ὁ Μάρκεφ, μένοντας μένος στὸ δωμάτιο του, ἄκουγε, ἐχι σπάνια, πίσω ἀπὸ τὴ ράχη του παρόμοιες φωνὲς, δίχως χρῶμα καὶ ἔκφραση, που τὸν καλοῦσαν μὲ τένεμα τοῦ. Ὑπακούοντας στὴν ἀκατανόητη ἐπίβραση αὐτοῦ τοῦ γαγγελου κι' αὐτῆς τῆς φωνῆς, ὁ ἀξιωματικὸς ἔβαλε τὸ περίστροφό γκατο ἀπὸ τὸ μαξιλάρι του καὶ ἀνακάθισε ξανὰ πάνω στὸ κρεβέβατι, ἀκουμπώντας τὸ κεφάλι του στὴν παλάμη, δίχως νὰ ξεκωλλήσει τὴ ματιά του ἀπὸ τὴ μαῦρη μορφὴ τοῦ ἀγνωστου. Γιὰ κάμποσα λεπτὰ κυριάρχησε στὸ δωμάτιο μιὰ βαρειὰ καταθλιπτικὴ ἡσυχία: μόνο τὲ χρονόμετρο ἐκστρατείας τοῦ Μάρκεφ μετροῦσε βιαστικὰ τὰ δευτερόλεφτα καὶ τὰ κομμένα ξύλα στὸ τζάκι πέρανε μὲ ἀδύνατο, ἀλλὰ ἠχερὸ μεταλλικὸ τρίξιμο.

—Πές μου, Μάρκεφ, ἄρχισε τέλος ὁ γέρος, τί θ' ἀπαντήσεις, ἐχι στοὺς δικαστὲς, ἐχι στοὺς ἀρχηγοὺς σου, μάλιστα μήτε καὶ στὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ στὴ συνείδησή σου, ἂν αὐτὴ σὲ ρωτήσει: γιατὶ πῆρες μέρος σ' αὐτὸν τὸν φριχτὸ, ἀδικο πόλεμο;...

Ὁ Μάρκεφ κούνησε χλευαστικὰ τοὺς ὦμους του

—Ὡστόσο, γερεντάκι, ἔχεις ἀρκετὰ ἀμέρμνο ὕφος, ποὺ δὲν ταιριάζει σὲ ἄνθρωπο, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τέσσερις ὧρες θὰ τὸν τουφεκισουν. Ἀλλ' ἂς μιλήσουμε ἀφοῦ τὸ θέλεις. Αὐτὸ εἶναι ὁπωσδήποτε πιὸ ἐνδιαφέρον, παρὰ νὰ στριφογυρίζει κανεὶς ἄϋπνος καὶ κατατασκιμένος ἀπὸ τὴν θέρμη... Λοιπὸν, τί θ' ἀπαντήσω στὴ συνείδησή μου; Θὰ τῆς ἀπαντήσω, πρῶτα-πρῶτα, πὼς εἶμαι στρατιώτης, κι' ἡ δουλειά μου εἶναι νὰ ὑπακούω, δίχως ν' ἀντιλέγω. Ὕστερα εἶμαι ἐκ γενετῆς ἀπὸ τὴ φωνὴ μου Ρῶσσος, κι' ἂς γίνει γνωστὸ σ' ὅλο τὸν κόσμο πὼς κείνος ποὺ θὰ τοῦμησει νὰ σηκώσει κεφάλι ἐνάντια στὴν ταυτοδυναμία τῆς μεγάλης Δύναμης, θὰ κατατσκιστεῖ κάτω ἀπὸ τὰ ποδάρια της, σὰν σκουλῆρι, καὶ μάλιστα κι' αὐτὸς ὁ τσάρος του θὰ ἰσοπεδωθεῖ μὲ τὴ γῆ...

—Ὦ! Μάρκεφ, πόση ἄγρια καὶ αἰμοδιψὴς περηφάνεια ὑπάρχει στὰ λόγια σου, τὸν διάκεφε ὁ γέρος. Καὶ πόσο φέμμα! Ἐὺ κυττᾶς τὸ ἀντικείμενο, ἐάζεντάς τὸ κελλὴπὰ στὰ μάτια σου καὶ ἐλέπεις μόνο τὶς μικροὐτσικὲς λεπτομέρειές του, ἔμως κάνε δυὸ ἐπιματα ἀπ' αὐτὸ καὶ θὰ σοῦ φανεῖ στὴν πραγματική του ὄψη. Ἀλήθεια σκέφτεσαι πὼς ἡ μεγάλη σου πατρίδα εἶναι ἀθάνατη; Ἀλλὰ μπηὼς τὲ ἴδιο δὲν εἶπανε καὶ δὲν σκέφτενταν κάποτε οἱ Πέρσες καὶ οἱ Μακεδόνες καὶ ἡ περήφανη Ρώμη, ποὺ ἄρπαξε ὅλο τὸν κόσμο μὲ τὰ σιδερένια της νύχια καὶ τὰ ἄγρια στίφη τῶν Οὔννων, ποὺ καταπλημμύρισαν τὴν Εὐρώπη, κι' ἡ παντοδύναμη Ἱσπανία ποὺ εἶχε κυριέψει τὰ τρία τέταρτα τοῦ κόσμου; Ρώτησε τὴν ἱστορία ποῦ τρύπωσε ὅλη αὐτὴ ἡ ἀπέραντη ἐξουσία τους; Καὶ γὼ θὰ σοῦ πῶ πὼς καὶ πρὶν ἀπ' αὐτούς, χιλιάδες αἰῶνες πρὶν, ὑπῆρχαν μεγάλα κράτη, πιότερο ἰσχυρὰ, περήφανα καὶ πολιτισμένα, ἀπὸ τὴ δική σου πατρίδα. Ὅμως ἡ ζωή, ποὺ εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ τοὺς λαοὺς καὶ ἀρχαιότερη ἀπὸ τὶς μυηνεῖα, τὰ κράτισε ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο τῆς, δίχως ν' ἀρίσει ἀπ' αὐτὰ μήτε ἴχνος, μήτε κι' ἀναμνήσεις.

—Αὐτὰ εἶναι τρίχες, διάκεφεν ὁ λοχαγὸς μὲ φωνὴ ποὺ ἄρχισε ν' ἀδυνατίζει. Ἡ ἱστορία τρακδᾶ τὸ δικό της ρεῦμα καὶ δὲν εἶμαστε ἐμεῖς ἀρμόδιοι νὰ τὴν διορθώνουμε ἢ νὰ τῆς δείχνουμε τὸ δρόμο.

Ὁ γέρος γέλασε σιωπηλὰ.

—Μὴν παρρομοιάνεσαι μὲ κεῖνο τὸ ἀφρικανικὸ πουλί, ποὺ κρύβει τὸ κεφάλι του στὴν ἄμμο, ὅταν τὸ καταδιώκουν οἱ κυνηγοί... Πίστεψέ με, θὰ περάσουν ἑκατὸ χρόνια καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν σου θὰ ντρέπονται γιὰ τὸν πρόγονό τους Ἀλλέξαντρο Βασίλιγιοβιτς Μάρκεφ, τὸν ὄβριμο καὶ φονέα.

—Τὰ ξέρουμε αὐτά, γέρο μου! Νναὶ, καὶ γὼ ἄκουσα γι αὐτὰ τὰ παραμιλητὰ τῶν ἐνδοσιασμένων ἀνεπιφόλων, ποὺ ἐπειμάζουνε τὰ μετασάλλουν τὶς σπάδες σὲ ἀλέξητρα... χφ-χφ-χφ!... Φαντάζουμαι τὸ ἐαχίλειο αὐτὸ τῶν χοιραδικῶν νευρασθενικῶν καὶ τῶν ραχιτικῶν κουτεντέσων. Ναί, μένο ὁ πόλεμος σφυρηλατεῖ ἀθλητικὰ σώματα καὶ σιδερένιους χαρακτῆρες. Ὡστόσο... Ὁ Μάρκεφ σκούπισε δυνατὰ τὰ μηνίγγια του, ἐντείνοντας τὴ δύναμή του γιὰ νὰ θυμηθεῖ κάτι. Ὡστόσο, ἆλα αὐτὰ δὲν εἶνε σπουδαῖα... Γιὰ τί ἤθελα νὰ σὲ ρωτήσω:... Ἀχ, ναί! Κάπως μοῦ φαίνεται πὼς ἐαὶ δὲν θὰ πεῖς φέμματα. Εἶσαι ντόπιος;

—Ὄχι, κούνησε τὸ κεφάλι του ὁ γέρος.

—Μά, ὡστόσο, γεννήθηκες ἐδῶ;

—Ὄχι.

—Μὰ τότε εἶσαι Εὐρωπαῖος; Γάλλος; Ἑβραῖος; Ρῶσσος; Γερμανός;

—Ὄχι, ἔχι...

Ὁ Μάρκεφ στὲν ἐρεδισμέ του πάνω χτύπησε μὲ τὴ γροθιά του στὴ ράχη τοῦ κρεβατιοῦ.

—Μὰ ποιός εἶσαι σὺ, ἐπὶ τέλους; Καὶ γιατί, ποὺ νὰ πάρ' ὁ διάβολος, μοῦ εἶναι τόσο πολὺ γνωστὸ τὸ πρόσωπό σου; Εἰδωθήκαμε, ἄραγε, ποτέ;

Ὁ γέρος κατέβασε ἀκόμα περισσότερο τὸ κεφάλι του καὶ καθόταν ὅρα πολλὴ δίχως νὰ πεῖ μήτε μιὰ λέξη. Τέλος, ἄρχισε νὰ μιλεῖ, ἀν καὶ μὲ κάποιο δισταγμό:

—Ναί, εἰδωθήκαμε, Μάρκεφ, ὅμως ἐσὺ ποτὲ δὲν μὲ εἶδες. Μποξέυσε τὴ θυμωμένη φωνὴ τοῦ Θεοῦ:

—Κάϊν, ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου "Αβελ;

—Φύγε μὴ μὲ βασανίζεις! φιδόριασε μὲ κόπο ὁ Μάρκεφ.

—Κυριευμένος ἀπὸ τρεμοῦλα, ἀπάντησα στὸν Κύριο: «Μήπως ἐγὼ εἶμαι φύλακας, τοῦ ἀδελφοῦ μου;» Τότε μὲ καταρᾶστηκε ὁ Θεὸς μὲ ἀκατάλυτη κατάρα: «Νὰ μείνεις στὴ ζωὴ ὅσο θὰ ὑπάρχει ὁ κόσμος ποὺ ἔπλασα. Νὰ περιφέρεσαι ἄστεγος καὶ πλάνης σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες, τοὺς λαοὺς, τὶς χῶρες, καὶ τὰ μάτια σου νὰ μὴν βλέπουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ αἷμα ποὺ ἔχυσες, καὶ τ' αὐτιά σου νὰ μὴν ἀκοῦν τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐπιθανάτισμὸς στεναγμοὺς καὶ ρόγχους, ποὺ μέσα σ' αὐτοὺς πάντα θ' ἀναγνωρίζεις τὸν τελευταῖο στεναγμὸ τοῦ ἀδελφοῦ σου».

Ὁ γέρος σώπασε ἕνα λεπτὸ, κι' ὅταν ἄρχισε νὰ ξαναμιλεῖ, ἡ κάδε λέξη του προκαλοῦσε στὸν Μάρκεφ ἕναν ἀπερίγραπτο πόνο;

—Ὦ, Κύριε, δίκαιη καὶ ἀνελέητη εἶναι ἡ δικαιοσύνη σου! Εἶναι νὰ λέει ὁ Μάρκεφ μὲ δύσκολη φωνή. Ἐγὼ θὰ ὑποβάλω ἅτμηση ἀναφορὰ, γιατὶ ἐγὼ, γιατὶ μένα... κατατσάκισε ἐλότελα αὐτὴ ἡ κατραμένη θέρμη... Καὶ ἴσως, δοκιμάσε νὰ χαμογελάσει, τὲ χαμένελό του ὅμως θυῆκε στραδᾶ, ἴσως θὰ πρέπει γρήγορα νὰ φύγω, ἐλότελα κι' ὅλας, ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία.

Ὁ ἐπιλοχίας, ποὺ δὲν τὸν ξάφνιαζε τίποτε, ἔκανε τὲ σχῆμα κι' ἀπάντησε ἤρεμα:

—Στὶς διαταγές σας, εὐγενέστατε.

Μετάφρ. ΕΥΓ. Ι. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ

ΕΝΑΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

ΤΟΥ κ. ΚΩΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ

[Μὲ βαθειὰ συγκίνηση καὶ εἰλικρινὴ λύπη πληροφορηθήκαμε τὸ θάνατο τοῦ νέου λογοτέχνη Γιώργου Δενδρινοῦ, τὴν προπερασμένη βδομάδα. Καὶ ἡ συγκίνησή μας ἤταν ἀκόμα μεγαλύτερη, γιατὶ ὁ Δενδρινὸς ὑπῆρξε συνεργάτης καὶ στενὸς φίλος τοῦ περιοδικοῦ μας.

Τίποτα πιὰ δὲ μποροῦσε νὰ κρατήσει στὴ ζωὴ τὸν Δενδρινό. Ἡ ἀρρώστεια του ἤτανε ἔτσι προχωρημένη καὶ τὸν εἶχε καταβάλει τόσο πολύ, ποὺ ὁ θάνατος, ὅπως ὁμολογοῦσε πικρόχολα καὶ ὁ ἴδιος, τοῦ ἤτανε πιὰ μιὰ λύτρωση—σ' αὐτὸν ποὺ ἀγαποῦσε παθητικὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὕμνησε σὲ τόσο ὡραῖες σελίδες.

Ὁ ἄτυχος νέος! Πέθανε σ' ἕνα κρεββάτι τοῦ Φθισιατρείου «Σωτηρία», μόνος κι' ἔρημος, μὲ τὸν νοῦ τὴν Ἰκανοποίηση πὼς εἶχε δεῖ, ἐνόσω ἀκόμα ζοῦσε, τὸ ἔργο του ν' ἀναγνωρίζεται κατὰ τὴν ἀξία του. Γιατί, ὁ Δενδρινὸς πεθαίνοντας, ἄφησε πίσω του ἕνα ἔργο. Μικρὸ στὸν ὄγκο — μόλις δυὸ βιβλία τυπωμένα κι' ἄλλα δυὸ-τρία ἀτύπωτα — ἀλλὰ ἐκλεκτὸ στὴν ποιότητα. Τὸ πιὸ τιμητικὸ γιὰ τὸν λογοτέχνη ποὺ ἔσβησε στὴν ἄκμὴ τῆς νειότης του, εἶναι πὼς ὑπῆρξε ἐντελῶς αὐτοδίδακτος. Γεννημένος σ' ἕνα φτωχικὸ χωριὸ τῆς Κεφαλλονιᾶς, τὸ Μιοχῶρι, ὁ Δενδρινὸς βρέθηκε ἀναγκασμένος ἀπὸ πολὺ μικρὸς νὰ ρίχτει στὴ βιοπάλη. Μόλις τέλειωσε τὸ Δημοτικὸ σκολειό, ἔκλεισε τὰ βιβλία του, παράτησε τὰ γράμματα κι' ἄρχισε νὰ πολεύει σκληρὰ γιὰ τὸ ψωμί του.

Ἔκανε ὅ,τι δουλειὰ μποροῦσε, γιὰ νὰ καταλήξει νὰ γίνει γυρολόγος. Τὸ χειμῶνα μὲ τὰ γιδινιὰ καὶ τὶς παγωνιές, τὰ καλοκαίρια κάτω ἀπ' τὸν καυτὸν ἥλιο, ἔτοιχε ἀπ' τὸ 'να χωριὸ στ' ἄλλο, πουλώντας τὶς προμάτιες του, κι' ἀποθησαυρίζοντας σύγχρονα, μὲ τὸ ὀξύτατα παρατηρητικὸ βλέμμα του, ἕνα σωρὸ ἐντυπώσεις καὶ παρατηρήσεις, ποὺ θὰ τοῦ χρησίμευαν ἀργότερα γιὰ νὰ οἰκοδομήσει τὸ ἔργο του.

Ἀλλὰ δὲ μπόρεσε νὰ ἀνθέξει πολὺν καιρὸ σ' αὐτὴ τὴ σκληρὴ δουλειά. Τὸ 1930 ποσεβλήθη γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ καταραμένο μικρόβιο τῆς φυματίωσης καὶ μπῆκε στὴ «Σωτηρία» γιὰ θεραπεία. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ εἶχε κιόλας τὶς πρῶτες φιλολογικές του ἐπιτυχίες: Τὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» τὸν πρόσεξε, ἔξετίμησε τὸ πρωτότυπο καὶ δυνατὸ ταλέντο του καὶ τοῦ βράβευσε ἕνα διήγημά του. Σὲ λίγο ὁ Δενδρινὸς τυπώνει μιὰ συλλογὴ μὲ τὸν τίτλο «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὰ δέχονταν ὅλα», ποὺ δὲν ἤτανε καθόλου πρωτόλεια, ἀλλὰ ἕνα ἔργο μὲ ἀξιώσεις. Δυστυχῶς ὅμως, ἡ συλλογὴ αὐτὴ δὲν προσέχτηκε ὅσο ἔπρεπε. Ἡ βαθειὰ πίκρα ποὺ ἔνοιωσε ὁ δημιουργός της ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ αὐτή, τὸν ἔκανε νὰ γράψει ἀργότερα τὸν πικρόχολο «Μαμμοὺθ», μιὰ μεγαλόπνοη ἔμπνευση, ὅπου ὁ σπαραγμὸς τῆς πληγωμένης ψυχῆς τοῦ συγγραφέα συμπλέκεται μὲ μιὰν ὀξύτατη σάτιρα τῆς κοινωνίας, ποὺ φτάνει ὧς τὸν σαρκασμό.

Μὰ καὶ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα ποὺ ἄφησεν ὁ Δενδρινός, εἶναι τὸ ἴδιο ἀξιόλογα. Γ' αὐτό, σὰν εὐλαβικὸ μνημόσυνο στὴ μνήμη τοῦ καλοῦ μη του—στὴ μνήμη τοῦ καλοῦ λογοτέχνη, τοῦ φίλου, τοῦ ἀνθρωπιστῆ, τοῦ πονεμένου καὶ βασανισμένου ἀνθρώπου—διαπτυπώνουμε τὴν εὐχὴ νὰ συγκεντρωθοῦν τὸ συντομώτερο αὐτὰ τὰ ἔργα καὶ νὰ ἐκδοθοῦν. Ἡ πικραμένη ψυχὴ τοῦ συγγραφέα τους δὲν θάθελε ἄλλην Ἰκανοποίηση.

Πάρα κάτω, δημοσιεύουμε ἕνα ἄρθρο τοῦ νέου λογοτέχνη κ. Κώστα Καλαντζῆ, ποὺ κλεισμένος κι' αὐτὸς χρόνια στὴ «Σωτηρία», εἶχε συνδεθεῖ μὲ τὸν δυστυχισμένο λογοτέχνη, ποὺ ὁ θάνατός του, ὅσο κι' ἄν εἶχε γίνει ἀναπόφευκτος πιά, μᾶς γεμίζει συγκίνηση].

«Ν. Γ.»

"Οπως ἤτανε ἡ ζωή του, ἔτσι ἀκριβῶ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ο ΣΟΜΑΛΗΣ

ΤΟΥ Λ. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

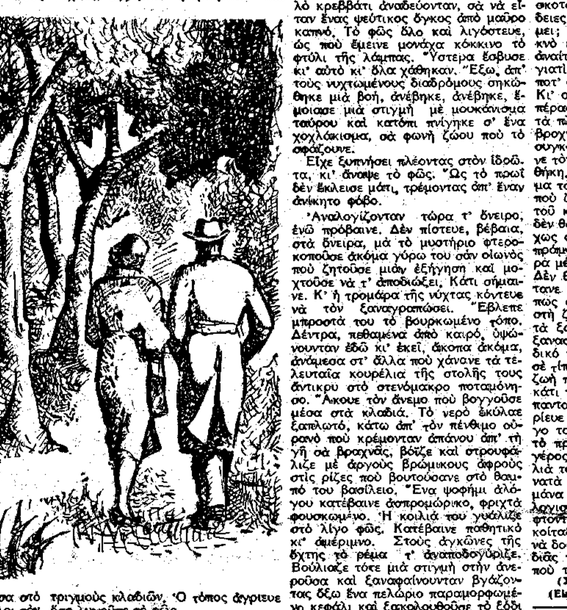

[ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ : Ο Σομάλης, δυτερα από μιάν ἐκδρομή στὸ Ἀνθοῆρα, ὅπου γνωρίζει δυὸ νέες κοπέλλες, γυρίζει στὸ σπίτι του, στὰ περίχωρα τοῦ Παρισιοῦ. Ἐκεῖ τὸν περιμένει ἡ ἀπὸ καιρὸ κατάκοιτη γυναίκα του, ποὺ τὴ φροντίζει ἡ ἀνιψιὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Βασιλική. Ἀλλὰ ἡ γυναίκα του χειροτερεύει καὶ τέλος πεθαίνει. Ἕνας χαμωμένος ἀποχωρισμὸς ἀνάμεσα στὸ Σομάλη καὶ τὴ Βασιλική, ἡ ὁποία ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν Ἀμερικὴ μὲ τὴν ἀπόφασή τὸν ὑστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Ὁ Σομάλης συνοδεύει τὴ Βασιλική, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει κοντά στὴ γυναικά τὴς. Ὁ Σομάλης, μὲ μεγάλη του λύπη, ἀποφασίζει νὰ τὴν ἀποχωρήσει, καθὼς καὶ τὴν κόρη του, ποὺ κάει μαζί τὴς, ἀφίνοντας τὸν μοναχὸ μὲ τὸ γιὸ του. Ἡ κόρη τὸν γνωρίζεται ἐκεῖ μ' ἕνα νέο, ποὺ θέλει νὰ τὴν ἀγαπήσει. Ὁ Σομάλης θέλει ἡ συγκατάθεσή του καὶ, στὴ μοναξιὰ ποὺ μένει, ἀρχίζει ν' ἀναθυμάται θλιμμένος τὰ περασμένα του] :

13

Κάτι σὰν ἀναφυλλητὸ λύγισε ἐδῶ τὴ φωνή. Ὁ Πέτρος τὸ στοχάστηκε καὶ ξανακοίταξε τὸν πατέρα του. Μὰ δὲν κατάλαβε καὶ ξανάπισε τὸ διάβασμά του.

Κι' ἀν μ' ἀκουα τί μὲ 'θελε, κι' ἀν μ' ἔχεα [τί μὲ θέλει ;
Πάντα στὰ ξένα περπατῶ, στὰ ξένα θὰ [πεθάνω.

Τὸ τραγούδι ξεφύτρωσε, μὰ τὸ βλέμμα τοῦ Σομάλη ἔμεινε ἀκόμα πολὺ ὥρα χαμένο ἐκεῖ πάνω στὸν οὐρανό. "Εξω οἱ ἄνθρωποι βγαίναινε στὸν περίπατο. Μιὰ παρέα νέοι, περνῶντας, μουρμούριζαν ἕνα νευρικὸ σκοπὸ τῆς Ζοζεφίνας Μπάκερ. Ὁ Πέτρος δίπλωσε τὴν ἐφημερίδα του, τὴν ἄφησε σὲ μιὰν ἄκρη, σηκώθηκε κ' εἶπε τοῦ πατέρα του πὼς θὰ βγαίνανε νὰ κάμει ἕνα γύρο ὡς τὸν ποταμὸ μὲ κάποιο φίλο του.

Ὁ Σομάλης κούνησε μονάχα τὸ κεφάλι του καὶ δὲν εἶπε τίποτα, μὰ τὰ λίγα ἄστρα ποὺ πλημμύριζαν ἐκεῖ ἀπάνω, τσακίσανε, κυλήσαν καὶ λυώσανε μέσα σὲ δυὸ σιωπηλὰ δάκρυα ποὺ ἀνάβρυσαν στὰ μάτια του.

H'.

Τέλος τοῦ Ὀχτώβρη. Οἱ νύχτες ἀλλοιοῦσες καὶ μαζεμένες στὴ συλλογή τοῦ μακρυοῦ χειμῶνα. Οἱ μέρες ὑγρές, σκοτεινές, βαρυές, σὰν ἀχρηστες. Πότε πότε, ἐξαίρεση, ἕνας χλωμὸς μακρυνὸς ἥλιος, ἀπὸ θλιμμένα ἀπὸ τὴν κατάντια τοῦ κόσμου. Βροχή, ἀκατάσχετη βροχή, ποὺ θαυμάζεις πὼς τὴν πίνει ἡ γῆς τόση ποτέρα. Ξημερώνουν πρωΐνὲς τόσο θαμμένες σὲ μιὰν ἀσηκώτη ὁμίχλη, ποὺ ρωτιέσαι σὲ τί χρειάζεται ἕνα τέτοιο φῶς καὶ θλιβέσαι ποὺ τέλειωσε τὸ σκοτάδι μὲ τὴ σπλαχνική ἀκπαρζίλα τοῦ ὕπνου, κοιτᾶς μὲ πόνο τὸ κρεββάτι ποὺ πρῶτα νὰ τ' ἀφήσεις. Νυσταγμένοι κι' ἀπόκοσμοι φτάνουν οἱ ἤχοι στ' αὐτί, σὰ νὰ βαρυοῦνται τὴν ἀπόσταση πᾶνχουν νὰ περάσουνε. Εἶναι μέρες ποὺ ἡ ζωή, θὲ σοῦ φαίνεται νἆχει κανένα σκοπό, καὶ πολεμᾶς μάταια νὰ σκλαβώσεις κάποιο τὴν ὑπαρξή σου.

"Ενα Σάββατο, τ' ἀπομεσήμερο, ὁ Σομάλης μὴ ἔχοντας τί νὰ κάμει καὶ ὡς ποὺ νἀρθεῖ ἡ ὥρα τοῦ δείπνου, ὅπου θὰ ξανάβρισκε τὸ γιό τοῦ, πῆρε τὸ δρόμο τῆς ἐξοχῆς. Θὰ εἶταν ἡ ὥρα τρεῖς. Δὲ μπόρεσε νὰ καθήσει στὸ σπίτι. Περίμενε τὴ μέρα ἐκεῖνη γράμμα ἀπ' τὴν κόρη του, ποὺ εἶχε καιρὸ νὰ τοῦ γράψει. Δὲν εἶχε λάβει δμως τίποτα. Εἶδε πὼς ἂν ἔμενε κλεισμένος παραπάνω θἄπαφτε πάλι στὴ συνηθισμένη του συλλογή, ποὺ δὲν τὸν ἔβγαζε πουθενὰ καὶ μόνο ποὺ χειροτέρευε τὴν κατάσταση του. Εἶχε παρατήσει ἀπὸ καιρὸ καὶ κάθε προσπάθεια νὰ ξεκολουθήσει ἕνα βιβλίο ἀρχινισμένο ἀπὸ χρόνια. Εἶχε πιστέψει ἄλλοτες πὼς ἡ δουλειὰ τοῦτη θὰ τὸν ἐλύτρωνε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Θἄλεγε δ,τι εἶχε νὰ πεῖ καὶ τοῦ βάραινε τὴν ψυχὴ καὶ κατόπι θὰ ξεχνοῦσε ἀπλᾶ καὶ φυσικά, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Μὰ κατάλαβε σιγὰ σιγὰ πὼς καὶ τοῦτη ἡ ἐλπίδα εἶναι κοφία. Δὲ μποροῦσε πιὰ οὔτε νὰ γράψει. "Εσφιγγε ἡ καρδιά του, ὁ νοῦς του σκοτίζονταν καὶ σκορπιόταν ἡ σκέψη του, μόλις συμμαζεύονταν μὲ τὴν ἀπόφασή νὰ δουλέψει. Καὶ τοῦτο τοῦ περίσσευε τὴ στενοχώρια. Καταντοῦσε νὰ νομίζει πὼς δὲν εἶτανε πιὰ γιὰ τίποτα, φαντάζονταν τὸν ἑαυτό του ἕνα πλάσμα ἄθλιο κι' ἀνάξιο, βλᾶμπιο ἀνθρώπου τῆς γῆς, ποὺ δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ ὑπάρχει. Φθονοῦσε καὶ τοὺς τελευταίους ἀνθρώπους, βρίσκοντάς τους καλύτερους καὶ πὼ χρήσιμους, πιὸ δικαιολογημένους, τέλος πάντων, στὴ ζωὴ ἀπ' αὐτόν. Ὑποψία μονάχα στὴν ἀρχή, ἡ ἰδέα τοῦτη γίνεται μὲ τὸν καιρὸ βεβαιότητα στὴν ψυχή του κι' ἀποτέλεσμά της ἐστάσηκε μιὰν ἀμφιβολία γιὰ κάθε του ἱκανότητα καὶ στὰ πιὸ εὐκολα καὶ τὰ πιὸ ἀσήμαντα πράματα. Κι' ἕνας φόβος τὸν κυρίεψε μήπως φανερωθεῖ στοὺς ἄλλους ἡ κακοριζικιά του, κι' ἔτσι αὔξησε ἡ ἐρημιά του, κ' ἡ περιφρόνηση γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἀποφεύγε τώρα κάθε συντροφιά. "Εξω ἀκολουθοῦσε τοὺς τριγωνὸς κλαδιῶν. Ὁ τόπος ἀγρεινὸ ὅσο λιγοῦσε τὸ φῶς.

Στὸ νοῦ τοῦ Σομάλη ἤρθε ἕνα δ-νειρο ποὺ τὸ εἶχε δεῖ τὴ νύχτα. Ὄνειρο παράξενο. Βρίσκουνταν μὲ τὴ γυναίκα του σ' ἕνα καιυοῦργιο σπίτι ποὺ δὲν τὄξαιρε. Εἶχανε τάχατες κουβαλήσει ἐκεῖ πέρα. Τὸ σπίτι εἶταν θεόρατο, μὲ κάτι βαθειὲς καὶ σκοτεινὲς κάμαρες. Παντοῦ στενὰ κ' ἀτέλειωτοι διάδρομοι, χαμένοι μέσα σὲ μιὰν ὑποπτη νύχτα. Ὁ Σομάλης κάβονταν σ' ἕνα δωμάτιο, ποὺ θὰ εἶταν ἡ κρεββατοκάμαρα. Στὴ μέση ἕνα κρεββάτι ψηλό, στρωμένο μὲ μαυριδερὰ σκεπάσματα ποὺ τὰ βλέπε πρώτη φορά. Σταθερὸ τοῖχο, ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ κρεββατιοῦ, ἐκεῖ ποὺ τὰ παλιὰ ἀντρόγυνα τοῦ τόπου του φυλάγανε μιὰ φορὰ τὰ στεφάνια τοῦ γάμου μέσα σ' ἕνα μικρὸ τζαμένιο γτουλάπι, εἶταν κρεμασμένη μιὰ μάσκα γιαπωνέζικη ποὺ τὴν εἶχε ἀγοράσει ὁ Σομάλης στὰ νιάτα του, κ' ἀπὸ τότες βρίσκονταν πάντα μ' ἄλλα πράματα ἀπάνω στὸ τραπεζί του. Τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ μουστάκια εἶχανε σκορπήσει μὲ τὰ χρόνια, ἡ κόκκινη λάκκα εἶχε ραγίσει καὶ πέσει σὲ πολλὰ μέρη. Τὸ στόμα πλατύχειλο κι' ἀνοιχτὸ ξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ δείχνει τὰ δόντια, ὅπως κι' ὅπως. Μόνο τὰ γυαλένια μάτια εἶχανε μείνει ἀπείραχτα, γουρλωμένα καὶ γυρισμένα τόσο πολὺ ἀπάνω, ποὺ χάνουταν σχεδὸν πίσω ἀπ' τὰ βλέφαρα. Ὁ Σομάλης παραξενεύοταν ποὺ ἡ γυναίκα του κρέμασε τὴ μάσκα σὲ τέτοιο μέρος κ' ἐτοιμάζονταν νὰ τὴ ρωτήσει τὴν αἰτία. Ἡ γυναίκα του ὅμως δὲν εἶτανε μέσα στὴν κάμαρα, δὲ φαίνουταν πουθενά. Ἀκούσανταν μόνο ποὺ μετακινοῦσε πράματα, ἔξω στοὺς σκοτεινοὺς διαδρόμους. Ἤθελε πολὺ νὰ τὴ ρωτήσει τὴν αἰτία. Ἤθελε πολὺ νὰ τὴ ρωτήσει, μὰ ὅλο κάτι τὄλέγε πὼς δὲν θὰ τοῦδινε ἀπόκριση καὶ κοντοστέκουνταν. Ἡ κάμαρα εἶτανε κακοφωτισμένη ἀπὸ μιὰ μικροῦλα ἠλεχτρική λάμπα, κρεμασμένη στὴ μέση τοῦ ταβανιοῦ. Θαμπή, γιομὴ, δίχως κανένα σταλίδι. Ὁ Σομάλης βγλέπε τὸ κρεββάτι. Εἶτανε χάσο ψηλό, ποὺ ἔπερνοῦσε τ' ἀνάστημά του. Καὶ κεῖνα τὰ μαυριδερὰ σκεπάσματα, ποὺ δὲν τὰ εἶχε δεῖ ποτὲς ὡς τώρα. Κ' ἡ μάσκα ἐκεῖ ἀπάνω. Γιατί ὅλ' αὐτά; Μιὰ στιγμὴ γύρισε τὸ κεφάλι πρὸς τὴ θύρα κι' ἄνοιξε τὸ στόμα νὰ ρωτήσει τέλος τὴ γυναῖκα του. Μὰ τότε στοχάστηκε πὼς δὲν εἶχε φωνή. Σύγχρονα μέσα στὴν κάμαρα ἀκούστηκε ἕνας μικρὸς κρότος καὶ τὸ φῶς κατέβηκε καὶ μόλις ἔφεγγε. Τρομαγμένος ἔστρεψε νὰ δεῖ τί εἶταν. Ἡ λάμπα κινόταν δίχως αἰτία. Τὰ μάτια τῆς μάσκας εἴχανε χαμηλώσει καὶ τὸν κοίταζαν καὶ τ' ἀμηλὸ κρεββάτι ἀναδεύοντανε. Ὁ Σομάλης εἶταν ἕνας ψεύτικος ὄγκος ἀπὸ μαῦρο κοπινό. Τὸ φῶς ἄλο καὶ λιγότερο, ὡς ποὺ ἔμεινε μονάχα κόκκινο τὸ φτυλί τῆς λάμπας. Ὕστερα ἔσβυσε κι' αὐτὸ κι' ὅλα χάθηκαν. "Εξω, ἀπ' τοὺς νυχτωμένους διαδρόμους σηκώθηκε μιὰ βοή, ἀνέβηκε, ἀνέβηκε, ἐμοιαζε μιὰ στιγμὴ μὲ μουκάνισμα ταύρου καὶ κατόπι πνίγηκε σ' ἕνα χοχλάκισμα, σὰ φωνὴ ζώου ποὺ τὸ σφάζουνε.

Εἶχε ξυπνήσει πλέοντας στὸν ἰδοῦ-τα, κ' ἔνοιξε τὸ φῶς. "Ως τὸ πωὶ δὲν ἔκλεισε μάτι, τρέμοντας ἀπ' ἕναν ἀνήκητο φόβο.

Ἀναλογίζονταν τώρα τ' ὄνειρο, ἐνῶ πρόβαινε. Δὲν πίστευε, βέβαια, στὰ ὄνειρα, μὰ τὸ μυστήριο φτερόκοποῦσε ἀκόμα γύρο του σὰν οἰωνὸς ποὺ ζητοῦσε μιὰν ἐξήγηση καὶ μοχτοῦσε νὰ τ' ἀποδιώξει. Κότι σήμανε. Κ' ἡ τρομέρα τῆς νύχτας κόντευε νὰ τὸν ξαναγραπώσει. "Ἐβλεπε μπροστά του τὸ βουρκωμένο τόπο. Δέντρα, πεθαμένα ἀπὸ καιρό, ὁμώνουνταν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἀκοπα ἀκόμα, ἀνάμεσα στ' ἄλλα ποὺ χάνανε τὰ τελευταῖα κουρέλια τῆς στολῆς τους ἀντικρυ στὸ στενόμακρο ποταμόπνοο. Ἄκουε τὸν ἀνεμο ποὺ βογγοῦσε μέσα στὰ κλαδιά. Τὸ νερὸ ἀκόλασε ξαπλωτό, κάτω ἀπ' τὸν πένθιμο οὐρανὸ ποὺ κρέμουνταν ἀπάνου ἀπ' τὴ γῆ σὰ βροχνός, βόζε καὶ στρουφάλιζε μὲ ἀργοὺς βρωμικοὺς ἀφροὺς στὶς ρίζες ποὺ βουτούσανε στὸ βαυπό του βασίλειο. Ἕνα ψοφῆμι ἀλόγου κατέβαινε ἀσπρομώρικο, φριχτὰ φουσκωμένο. Ἡ κοιλιά του γυαλίζε στὸ λίγο φῶς. Κατέβαινε παθητικὸ κι' ἀμέριμνο. Στοὺς ἀγκώνες τῆς ἄχυης τὸ ρέμα τ' ἀγαποδοψίζε. Βοοῦιαζε τότε μιὰ στιγμὴ στὴν ἀνεροῦσα καὶ ξαναφαίνουταν βγάζοντας δξω ἕνα πελώριο παραμορφωμένο κεφάλι καὶ ξακολουθοῦσε τὸ ἔδδι του. Ὁ ἴσκιος τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς νύχτωνε πάλι τὸ πνεῦμα τοῦ Σομάλη. Ἠ ἀνεξήγητη αἰτία τῆς ζωῆς, ὁ σκοπὸς της, Ἠ ἄρα, ὁ τόπος, εἶχανε μιὰν ἀπόκριση σκληρότητα. Πέτρινες ἀσάλευτες μορφὲς φαγκρίζαν πίσω ἀπ' τὰ κρέπια τῆς ἐτοιμοθάνατης μέρας. Μηχανὴ ἀδιάφορη ἡ πλάση, τυφλὰ ὑποταγμένη στοὺς ἀγνωστους νόμους ποὺ τὴν κυβερνᾶνε, καὶ ποὺ ὁ ἄνθρωπος δδίκα πολεμᾶ νὰ ξηγήσει μὲ τὴ λογική του. Μιὰ ἀδραπη μοῖρα θερίζει σήμερα δ,τι χτὲς ἀκόμα εἶταν ἕνας ὁλόκληρος χαροῦμενος κόσμος. Κάθε πλάσμα, κάθε ὄψη ποὺ λαβαίνει ἡ ζωή, ἕνας λοβ'ωιήρος συνδυασμὸν ποὺ μονάχο τοῦ ἐγγενῆ ἔχει τὴν τύχη. Ἠ ὑπαρξὴ τοῦ, θαμμένη μέσα στὸν ἀνάτιας, ἐνῶ εἶτανε παντοῦ λάσπη, γιατὶ ὁ καιρὸς δὲν εἶχε κι' αὐτὸς τίποτ' ὅλλο νὰ κάμει, παρὰ νὰ βρέχει. Κι' αἰσθανόσουν πιὸ μεγάλη, πιὸ ἀπέρασση τὴν ἀπόσταση ποὺ χωρίζει τὰ πλάσματα τόνα ἀπὸ τ' ὅλλο. Ἠ βροχὴ ἐκεῖνη σὰ νὰ χολοῦσε κάθε συγκοινωνία μεταξύ τους, ἀπομόνωνε τὸν καθένα σὲ μιὰ ὑγρή, ἀσηκωτη θήκη. Ὁ Σομάλης συλλογιόταν ἀκόμα τὰ πρόσωπα ποὺ τ' ἀγάπησε καὶ ποὺ ζοῦσαν ἀκόμα σὲ κάποια ἄκρη τοῦ κόσμου, πρόσωπα ποὖλεγε πὼς δὲν θὰ τὰ χωριστεῖ ποτὲς καὶ ποὺ δλιχος αὐτὰ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ φαίνουνταν πράμα ἀδύνατο. Τὰ ἀναγνοοῦνταν τώρα μέσα του, σὰν ἰσκιους, σὰν ἰδέες. Δὲν θὰ τὰ ξαναβλέπε. Κ' ὅμως εἶτανε κάπου ζωντανά, χεροπιασταῦ δπὼς αὐτός, μ' ἄλλοιμονο, ἕνα πιὰ στὴ ζωὴ του, τόσο ποὺ ἔπερνε νὰ τὰ ξανασυνηθίσει. Θ' καμμὲ τύχη ξανασταύρωνε τὸ δρόμο τους μὲ τὸ δικό του. Νὰ μὴ βασίζεται κανένας σὲ τίποτα. Ὅλα περνοῦν. Κι' ὅμως ἡ ζωὴ πρέπει κάπου νὰ στηρίζεται, σὲ κάτι γνώρμο καὶ ποὺ τὸ πιστεύουνε παντοτεινό. Ἐδῶ ἡ ἀπελπισία κυρίευε τὸ Σομάλη. Θυμήθηκε ἕνα λόγο τοῦ πατέρα του, ὅταν ἀπόχτησε τὸ πρῶτο του παιδί, τὸν Πέτρο. Ὁ γέρος εἶχε πάρει τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά του, τὸ φίλησε, ἔβαλε στὰ γόνατά του, κι' ὅταν τέλειωσε πίσω στὴ μάνα του, ὁ γιός του τὸν εἶδε συλλογισμένο καὶ τὸν ρώτησε τί σκέφτουνταν. Τότες ὁ πατέρας του τὸν κοίταξε μέσ' στὰ μάτια, σὰν γάβελε νὰ δοκιμάσει τὴ στερεότητα τῆς καρδιᾶς του καὶ τὸ εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ τοῦ φάνηκε σιδερένια.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ)

(Εἰκονογράφηση Δ. ΑΡ. ΣΤΡΙΦΤΟΥ)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΝΑΡΙΝΟΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

τὸ χειμῶνα ἔγραφε ποιήματα. Ἑτοίμασε μιὰ συλλογή, μὲ τίτλο: «Ἐνῶ κτυπᾶν οἱ δώδεκα!»... Καὶ τὰ τραγούδια του αὐτὰ ἔχουν ἔμπνευση, ἀληθοφάνεια — δυσκολοτέρδιστος γιὰ τοὺς ποιητὲς τίτλος—ἔχουν δύναμη. Πολύτιμη προσφορὰ στὴ Νεοελληνικὴ ποίηση. Ὑπάρχει ἀκόμα ἕνα μεγάλο μυθιστόρημα, ἀπὸ τὸ «Ἰγὼρ» καὶ ἕνα θεατρικὸ ἔργο.

Τὸ «Ἰγὼρ» ἀπὸ κάτι ἀποσπάσματα ποὖχω ἀκούσει ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ συγγραφέα του, εἶναι ἀπογοητεύο ἀνώτερο ἀπὸ τὸ «Μαμμοῦθ». Καὶ σ' αὐτουνοῦ τὶς σελίδες εἶναι διάχυτη ἡ σάτυρα κ' ἡ σαρκασμὸς — γαρακχτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ συγγραφέα.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔργα του. Ἂν ἐκδοθοῦν, θὰ μπορέσει τότε τὸ κοινὸ νὰ τὰ γνωρίσει καὶ νὰ ἐκτιμήσει τὸ ταλέντο τοῦ Δενδρινοῦ. Κι' ἀξίζει τὴν ἐκτίμηση. Δὲν τὸν δημιουργήσαν ἄλλοι. Δημιουργήθηκε μόνος του. Διάσκαλόν του ἡ ζωὴ, ἡ πραγματικὴ ζωή. Ὀδηγήσεις του τὸ πνεῦμα. Τοῦ. Στὰ παιδικὰ του χρόνια δὲ συντροφεύτηκε ἀπὸ ἀνταπάδες καὶ δὲν ἄκουσε στὸν ὕπνο του ἤχους νανουρισταικοὺς μουσικῆς, παρὰ τοὺς σκληροὺς ἤχους τῶν ἀνέμων... Ἡ ζωὴ τὸν μοιάζει μὲ τὴ ζωὴ τῶν μεγάλων. Τοῦ Γκόρκι, τοῦ Χάμσουν, τοῦ Ἰστρᾶτι. Στάθηκε βασανισμένος σὰν αὐτοὺς. Παρ' ὅλο ποὺ πέθανε τόσο νέος, τὰ διηγήματά του καὶ τὰ τραγούδια του, τοῦ δίνουν μιὰ θέση ἀληθινὰ ζηλευτὴ στὴν Νεοελληνικὴ λογοτεχνία καὶ χαρίζουνε σ' ὄνομά του τὴν ἀθρία. Γιατὶ ἔχουνε μέσα τους τὸν ἀληθινὸ πόνο. Κι' ὅπου εἶναι ὁ ἀληθινὸς πόνος, ὅπως λέει καὶ ὁ Οὐάλλδ, ὁ τόπος εἶναι πραγματικὰ ἱερός. Καὶ σὰν τέτοιος πάντα μένει καὶ σὰν τέτοιος δείχνεται ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

ΜΟΙΡΑΙΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

ΒΑΤΕΡΛΩ

(ΝΑΠΟΛΕΩΝ - ΓΚΡΟΥΣΥ, 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1815)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΛΕΚΟΥ ΖΙΑΝΕΤΤΟΥ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

Β'.

Ὁ Γκρουσοῦ κάνει συμβούλιο. Ὁ Ζεράρ, ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου του, ζητᾶ ζωηρὰ καὶ σταθερά: «Πρέπει νὰ προχωρήσουμε πρὸς τὸν κρότο τῶν κανονιῶν!». "Ενας ἀκόμα ἀξιωματικὸς συμφωνᾶ: «Γρήγορα στὴ διεύθυνση τῶν κανονιῶν!». Γιὰ ὅλους δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὁ Ναπολέων θὰ σταθεῖ ἐπάνω τοὺς "Αγγλους καὶ θ' ἀνοιξε μεγάλη μάχη. Ὁ Γκρουσοῦ εἶναι ἀβέβαιος. Συνηθισμένος νὰ ὑπακούει, πιάνεται πάνω στὸ γραμμένο χαρτί, στὴ διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορα, νὰ κυνηγήσει τοὺς Πρώσσους. Ὁ Ζεράρ γίνεται πιὸ ἐπιθετικὸς μέλης κατάλαβε τὴν ἀστάθειά του: «Πρέπει νὰ προχωρήσουμε πρὸς τὸν κρότο τῶν κανονιῶν!» Σὰν διαταγὴ ἀκούγεται ἡ γνώμη τοῦ ὑπαρχηγοῦ ἀνάμεσα σὲ 20 ἀξιωματικοὺς καὶ πολιτικοὺς καὶ ὄχι σὰν παράκληση. Αὐτὸ κάνει τὸν Γκρουσοῦ νὰ θυμόσει. Δηλόνει σκληρὰ καὶ ἀπότομα πὼς δὲν μπορεῖ νὰ φύγει ἀπ' τὸν δρόμο ποὺ τὸν ἔστελνε ἡ διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορα, μέχρις ὅτου πάρει νέα ἀπ' αὐτόν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀποθαρρύνονται καὶ τὰ κανόνια ἐξακολουθοῦν νὰ φρεντοῦν.

Τότε ὁ Ζεράρ κάνει μιὰ τελευταία προσπάθεια: παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ πάει τοὖλάχιστον αὐτὸς στὸ πεδίο τῆς μάχης μὲ τὸ τμῆμα του καὶ μὲ λίγο ἱππικὸ καὶ ἀναλαμβάνει ὑποχρέωση τιμῆς νὰ ξαναγυρίσει ἐγκαίρως. Ὁ Γκρουσοῦ σκέπτεται. Σκέπτεται ἕνα δευτερόλεπτο.

ΚΟΣΜΟΪΣΤΟΡΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ

"Ενα δευτερόλεπτο σκέφτηκε ὁ Γκρουσοῦ, κι' αὐτὸ τὸ δευτερόλεπτο πλάθει τὸ πεπρωμένο του, τὸ πεπρωμένο τοῦ Ναπολέοντος καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Κάτι τὸ δευτερόλεπτο ἀποφασίζει, στὸ χωρὶτάκιο σπίτι τοῦ Βαλχᾶιν, μιὰ ὅλο τὸν 19ο αἰώνα, καὶ ἀπὸ τὰ χείλη ἑνὸς κεινοῦ, καλεῖ ἀνθρώπου κρέμεται μιὰ αἰωνιότητα, βρίσκεται ἔρμαιο στὰ χέρια ποὺ ταλλακώνουν νευρικὰ τὴ μοιραία διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορα. Ἂν ὁ Γκρουσοῦ εἶχε θάρρος, ἂν μποροῦσε νὰ δεῖξει ἀνυπακοὴ στὴ διαταγὴ τοῦ Ναπολέοντος, νὰ βασιστεῖ σὲ ἑαυτό του καὶ στὰ φανερὰ σημάδια, ἡ Γαλλία θὰ σωζόταν. Μὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μάθει νὰ ὑποτάσσεται, ἀνάκει πάντα σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο, κι' ἔχει στὴ φωνὴ τοῦ πεπρωμένου.

"Ετσι, ὁ Γκρουσοῦ δὲν δέχεται. "Οχι! Εἶνχι πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ χωρίσει ἕνα τόσο μικρὸ ἀπόσπασμα. Τὸ καλύκον του εἶναι ν' ἀκολουθήσει τοὺς Πρώσσους, καὶ τίποτ' ἄλλο. Καὶ ἀρνεῖται νὰ ἐνεργήσει ἐνάντια στὴ διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορα. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπαίνουν λυπημένοι. Μιὰ κίνηση ἀπλώνεται τριγύρω του. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ σιωπὴ, διαβάινει ἐκεῖνο ποὺ δὲ μποροῦνε νὰ τ' ἀποδώσουν τὰ λόγια: τὸ ἀποφασιστικὸ δευτερόλεπτο. Ὁ Βέλλιγκτων εἶχε πιὰ νικήσει.

"Ετσι, προχώρησαν πάλι: ὁ Ζεράρ καὶ ὁ Βαντάμ θυμωμένοι, ὁ Γκρουσοῦ ἀνησυχώντας ὁλοένα καὶ περισσότερο. Περίεργο! Γιατὶ νὰ μὴ φανεῖν ἀκόμα οἱ Πρώσσοι; Ἀσφαλὲς δὲ ἄλλαξαν τὴν κατεύθυνσή τους γιὰ τὴ Βρυξέλλες.

Σὲ λίγο οἱ ἀγγελιοφόροι ἀναγγέλλουν ὑποπτα πράγματα: πὼς ἡ ὀπισθοχώρηση τῶν Πρώσσων μεταβλήθηκε σὲ μιὰ πλάγια πορεία πρὸς τὸ πεδίο τῆς μάχης. Θὰ ἦταν ἀκόμα καιρὸς νὰ διαστεῖ γιὰ νὰ ζυνθήσει τὸν Αὐτοκράτορα. Ὅλο καὶ πιὸ ἀνήσυχος περίμενε ὁ Γκρουσοῦ τὴν καινουργια διαταγὴ νὰ ἐπιστρέψει. Μὰ καμμιὰ διαταγὴ δὲν ἤρθε. Μένο ἀπὸ μακρυὰ ἀκούγονται, ὁλοένα καὶ πιὸ δαρεῖα, οἱ βροντὲς ποὺ ξαποστέλνουν τὰ σιδερένια ζάρια τοῦ Βατερλώ.

ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΟ ΤΟΥ ΒΑΤΕΡΛΩ

Εἶχε φτάσει ἡ ὥρα 1. Τέσσερις ἐπιθέσεις ἀποκρούσθηκαν κιόλας, μὰ χαλάρωσαν πολὺ τὸ κέντρο τοῦ Βέλλιγκτων. Τώρα ὁ Ναπολέων ἐτοιμάζεται νὰ γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ ἐπίθεση: ἐνισχύει τὰ τμήματα πρὸς τὸ Μπέλ-Ἀλλιάνς καὶ πρωτοῦ ἀρχίσει νὰ ψκεπάζει ἐ κανὸνες τὴν ἄπλωνε παντοῦ καὶ ζοῦσε στὴν ἀγωνία τῆς συντέλειας μ' ἕνα πάθος ποὺ μεγάλωνε ὁλοένα καὶ ποὺ δὲν ἔφτανε πιὰ νὰ τὸ στοχαστεῖ παίρνοντάς το γιὰ τὴν ἀλήθεια ποὺ ζητοῦσε. Τὸν κόσμο τὸν ἀγνάντευε μέσ' ἀπὸ τὴ θλίψη τοῦ ἑαυτοῦ του, κι' ὁ κόσμος τοῦστελνε πίσω τὴν δυη ποὺ τοῦδινε ἐκεῖνος, βιάζοντας ἔτσι περισσότερο τὴν καταστροφή.

Πήγαινε τώρα, πήγαινε γιατὶ δὲν ἤξαιρε τί ἄλλο νὰ κάμει. Πῶς νὰ σκοτώσει τὶς ὧρες ποὺ σέρνονται ἄδειες κ' ἀτέλειωτες; Τί ἄλλο γιὰ κάμει; Ἡ βροχὴ ἔπεφτε μὲ τὸν ἴδιο ὁνκὸ κ' ἀφηρημένο ρυθμό. "Επεφτε ἀναίτια, ἐνῶ εἶτανε παντοῦ λάσπη, γιατὶ ὁ καιρὸς δὲν εἶχε κ' αὐτὸς τίποτ' ὅλλο νὰ κάμει, παρὰ νὰ βρέχει. Κι' αἰσθανόσουν πιὸ μεγάλη, πιὸ ἀπέρασση τὴν ἀπόσταση ποὺ χωρίζει τὰ πλάσματα τόνα ἀπὸ τ' ὅλλο. Ἡ βροχὴ ἐκεῖνη σὰ νὰ χολοῦσε κάθε συγκοινωνία μεταξύ τους, ἀπομόνωνε τὸν καθένα σὲ μιὰ ὑγρή, ἀσηκωτη θήκη. Ὁ Σομάλης συλλογιόταν ἀκόμα τὰ πρόσωπα ποὺ τ' ἀγάπησε καὶ ποὺ ζοῦσαν ἀκόμα σὲ κάποια ἄκρη τοῦ κόσμου, πρόσωπα ποὖλεγε πὼς δὲν θὰ τὰ χωριστεῖ ποτὲς καὶ ποὺ δλιχος αὐτὰ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ φαίνουνταν πράμα ἀδύνατο. Τὰ ἀναγνοοῦνταν τώρα μέσα του, σὰν ἰσκιους, σὰν ἰδέες. Δὲν θὰ τὰ ξαναβλέπε. Κ' ὅμως εἶτανε κάπου ζωντανά, χεροπιασταῦ δπὼς αὐτός, μ' ἄλλοιμονο, ἕνα πιὰ στὴ ζωὴ του, τόσο ποὺ ἔπερνε νὰ τὰ ξανασυνηθίσει. Θ' καμμὲ τύχη ξανασταύρωνε τὸ δρόμο τους μὲ τὸ δικό του. Νὰ μὴ βασίζεται κανένας σὲ τίποτα. Ὅλα περνοῦν. Κι' ὅμως ἡ ζωὴ πρέπει κάπου νὰ στηρίζεται, σὲ κάτι γνώρμο καὶ ποὺ τὸ πιστεύουνε παντοτεινό. Ἐδῶ ἡ ἀπελπισία κυρίευε τὸ Σομάλη. Θυμήθ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η ΦΥΣΗ ΠΗΓΗ ΕΜΠΝΕΥΣΗΣ

ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟΥ κ. ΜΙΧ. ΠΟΛΙΤΗ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

Φύση καὶ Μουσική. Δυὸ λέξεις ὡκεανοί. Κάτι παρατάνω. Δὲν πέφτει σὲ μένα ὁ κλῆρος νὰ δώσω ἕναν ὁρισμὸ τῆς λέξης Φύση. Ὀύτε ἔχω δίμως καὶ τὴν ἀξίωση πὼς μπορῶ νὰ κάνω ἕναν ἀκριβῆ ὁρισμὸ τοῦ τί εἶναι ἡ Μουσική. Θὰ πάρουμε τὴ λέξη αὐτὴ μὲ τὴ γενικὴν ἐκείνη ἔννοια ποὺ τῆς ἔδιναν οἱ ἀρχαῖοι, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τέχνη τῶν ἤχων ἀγκάλιαζε καὶ τὶς τέχνες τοῦ χοροῦ, τῆς ποίησης, τῆς ὑποκρισης, καὶ, ἀκόμα, καὶ ὅλες μαζὶ τὶς ἐπιστῆμες; "Ὀχι, ἀς περιοριστοῦμε στὴν ἔννοια τῆς Μουσικῆς, ὡς τέχνης τῶν ἤχων μονάχα.

ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΜΠΕΡΛΙΟΖ

"Ενὰς μεγάλος συνθέτης τοῦ περασμένου αἰῶνα, ποὺ ἦταν συνάμα κι' ἕνας βαθὺς αἰσθητικὸς κι' ἔπαινα-στατικὸς κριτικός, ὁ ρωμαντικὸς "Ἑκτωρ Μπερλιόζ, κάπου ἑκατὸ χρόνια πρὶν ἔγραψε στὸ ἀθάνατο βιβλίο τοῦ «A. Travers Chants» πὼς ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ τέχνη, ποὺ, χάρη σὲ διάφορους ἠχητικοὺς συνδυασμοὺς κατορθώνει νὰ συγκινεῖ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι προικισμένοι μὲ εἰδικὰ γυμνασμένα ὄργανα. Δίνοντας ἕναν παρόμοιον ὁρισμὸ, λέει ὁ Μπερλιόζ, εἶναι σὰ νὰ ὁμολογοῦμε πὼς δὲν πιστεύομε ὅτι ἡ μουσικὴ εἶναι φτιαγμένη γιὰ ὅλον τὸν κόσμο. "Οποιες κι' ἂν εἶναι, στὴν πραγματικότητα, οἱ συνθῆκες τῆς ὑπαρξῆς της, ὁποια κι' ἂν εἶναι τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζεται, ἁπλᾶ ἡ σύνθετα, τρυφερὰ ἢ γιομάτα ζωὴ κι' ἐνεργητικότητα, πάντα εἶναι φανερὸ στὸν ἀμερόληπτο παρατηρητὴ πὼς, ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων, μὴν μπορῶντας νὰ αἰσθανθεῖ ἢ νὰ νοιώσει τὴ δύναμή της, δὲν εἶναι φτιαγμένος γι' αὐτήν, καὶ, κατὰ συνέπεια, κι' ἡ μουσικὴ δὲν εἶναι διόλου φτιαγμένη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους.

Ἡ μουσικὴ, ἐξακολουθεῖ ὁ Μπερλιόζ, εἶναι ἕνα συναίσθημα καὶ ταυτόχρονα μιὰ ἐπιστήμη. Ἀπαιτεῖ ἀπ' ὅσους τὴν καλλιεργοῦν, ἐκτελεστὲς ἢ συνθέτες, μιὰ φυσικὴ ἤμπνευση καὶ γνώσεις ποὺ ἀποκτοῦνται μονάχα ὕστερ' ἀπὸ μακροχρόνιες μελέτες καὶ βασεῖς στοχασμούς. Καὶ βέβαια, τὸ συναίρεισμα τῆς γνώσης (τῆς ἐπιστήμης) καὶ τῆς ἤμπνευσης (τοῦ αὐθόρμητου συναισθήματος) εἶναι ἀκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ κάθε πραγματικὴ τέχνη. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ξαίρει ὁ μουσικὸς τὰ μυστικὰ τῆς ἁρμονίας, τῆς ἀντίστιξης καὶ τῆς σύνθεσης, ἢ ἂν εἶναι ἐκτελεστής, μονάχα τὸ μηχανισμὸ τοῦ ὄργανου πάνω στὸ ὁποῖο παίζει. Πρέπει ἐπίσης, ἢ καλύτερα, πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ αἰσθάνεται.

ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΙΝΣΚΥ

"Ὑπάρχουν βέβαιοι πολλοί, σὰν τὸν Στραβίνσκυ, καλὴ ὥρα, ποὺ ὑποστηρίζουν πὼς ἡ μουσικὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄργανο τῆς ἔκφρασης ἰδεῶν ἢ θεωρίων φιλοσοφικῶν, τὸ μέσο γιὰ νὰ ἀποδίδονται πιστὰ οἱ ἦχοι τῆς Φύσης κι' οἱ διάφορες φάσεις τῆς ζωῆς. Σύμφωνα μὲ τὸν Στραβίνσκυ, ἡ Μουσικὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἡ τέχνη ποὺ πλάθει ἕνα ὑλικὸ ἠχητικὸ. Δηλαδὴ, σκοπὸς τοῦ συνθέτη —γιατί, γι' αὐτόν, κυρίως, πρόκειται στὴ μελέτη τούτη— εἶναι, ἢ πρέπει νὰ εἶναι, νὰ κάνει μουσικὴ γιὰ τὴ Μουσική. Μ' ἄλλα λόγια; ὁ συνθέτης τοῦ «Ἡ ε τ ρ ο ύ τ σ κ α» φρονεῖ πὼς ὁ καθαυτὸ μουσικὸς πρέπει ν' ἀσχολεῖται μονάχα μὲ τὸ μουσικὸ ὑλικό, νὰ εἶναι ὁ ἐὐσυνείδητος Ἰ μ ὴ ϑ ἰ σ τ ε ποὺ ἔχει ὀπ' ὄψη του τὸ ὄργανό του μονάχα. "Ὁ Μπάχ, ὁ Χαΐντελ, ὁ Χάϋδν, ὁ Μότσαρτ, κι' αὐτὸς ἀκόμα ὁ Μπετόβεν, γιὰ νὰ μὴν πᾶμε στοὺς "Ἰταλοὺς συνθέτες τοῦ 15ου, 16ου καὶ 17ου αἰῶνα, ἤταν, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τ ε χ ν ί τ ε ς μὲ τὴ πραγματικὴ σημασία τῆς λέξης, ποὺ συνθέταν τὰ ἔργα τους ἀκριβῶς ὅπως ὁ ὑφαντὴς ὑφαίνει τὸ ὕφασμα, ἢ ὅπως ὁ ποιοσπῆς φτιάχνει τὰ παπούτσια. Καθώς λέει στὰ «Χρονικὰ τῆς ζωῆς» τοῦ ὁ Στραβίνσκυ, πραγματικὸς μουσικὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲ ζητᾶ νὰ ἐπιβάλλει αἰσθητικὲς ἰδέες καὶ κοσμοθεωρίες, ὅπως π. χ. τὸ γιγάντιο Βαγνερικὸ σύστημα, πραγματικὸς μουσικὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν προσπαθεῖ νὰ δώσει μιὰ πιστὴν εἰκόνα ἀπ' τὴ ζωή, σὰν τὸν Ὀγεγκέρ, ποὺ περιγράφει μὲ νότες ἕνα μάτς ράγκυμπι, ἢ τὸ θόρυβο ποὺ παρέχει μιὰ ἀτμομηχανὴ ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ξεκινᾶει μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ φθάνει στὸ τέρμα της (Πασιφίκ 231), ἢ ὅπως ἕνας Μοσκόλοβ, ποὺ δίνει μιὰν ἠχχητικὴν εἰκόνα ἑνὸς γυπήριου ἀτοσαλιοῦ. Ὀύτε εἶναι, κατὰ τὸν Στραβίνσκυ, πραγματικὸς μουσικὸς ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ μεταφέρει στὸ ἠχητικὸ ἐπίπεδο τὶς ἐντυπώσεις ποὺ τοῦ ἄφησε ὁ ἀντικρυσμὸς μιᾶς ζωγραφιᾶς, ὅπως τὸ κάνει ὁ Μουσσόργκσκυ στοὺς «Πίνακες μιᾶς Ἔκθεσης», σειρὰ μουσικῶν εἰκόνων ποὺ τὶς ἔγραψε ὕστερ' ἀπὸ μ ἀν ἐπίσκεψή του στὴν ἔκθεση τοῦ φίλου του ζωγράφου Χάρτμαν.

ΑΓΝΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Καλὴ καὶ ἄξια ἡ ἀγνὴ μουσική. Εἶναι ὅμως δυνατὸ νὰ ἀποκλεισθεῖ ὁλότελα ἡ ἐπίδραση ἐξωμουσικῶν παραγόντων; Στὸν κατ' ἐξοχὴν ἀντιρρωμαντικὸν αἰῶνα μας, ἡ μηχανοποίηση στὰ παράγωγα τοῦ βασίλειου τῆς ὕλης ἔφερε καὶ τὴν μηχανοποίηση στὰ παράγωγα τοῦ βασίλειου τοῦ πνεύματος, μὲ συνεπακόλουϑο τὴν τέλεια d e s h u m a n i z a t i o n στὴν τέχνη. Ἤτοι τὴν Ἐλλειψη κατὰ συστηματικὴ ὁποιασδήποτε κάϑε ἀ γ ϑ ρ ώ π i v o υ στοιχείου ἀπ' τὰ παράγωγα τῆς τέχνης. Εἶναι ὁ μὸς βιώσιμα τὰ ἔργα αὐτά, σιὰ ὁποῖα οἱ συνϑέτες δὲν βασίζουν τὴν ἐμπνευσή τους σὲ στοιχεῖα ἀνθρώπινα, σὲ στοιχεῖα ποὺ εἶχαν ἄμεσ' σχέση μὲ τὸ περιβάλλον τους; Φοβᾶσαι πὼς ὄχι. Ἡ Μεγάλη Τέχνη, σχεδὸν πάντα, εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐρμηνεύει τὴ συγκίνηση ποὺ αἰσϑάνϑηκε ὁ δημιουργός της μπροστὰ στὴ Φύση, μπροστὰ σὲ μιὰ ἀνώτερη ἀντίληψη τῆς ζωῆς, μπροστὰ σὲ κάτι, ποὺ ὅσο ἀψηλὸ κι' ἂν εἶναι, δὲν παύει νὰ χωράει στὴν ἀνθρώπινη διάνοια, κάτι ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ τὴ σεβασϑεῖ ἢ νὰ τὴ φοβᾶσαι; Ἡ Μεγάλη Τέχνη, σχεδὸν πάντα, εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐρμηνεύει τὴ συγκίνηση ποὺ αἰσϑάνϑηκε ὁ δημιουργός της μπροστὰ στὴ Φύση, μπροστὰ σὲ μιὰ ἀνώτερη ἀντίληψη τῆς ζωῆς, μπροστὰ σὲ κάτι, ποὺ ὅσο ἀψηλὸ κι' ἂν εἶναι, δὲν παύει νὰ χωράει στὴν ἀνθρώπινη διάνοια, κάτι ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ τὴ σεβασϑεῖ ἢ νὰ τὴ φοβᾶσαι;

Ἀλλὰ ἡ ἀγνὴ μουσικὴ ἔχει ἀκόμα μιὰ ἀκόμα ἀξία. Ἡ ἀγνὴ μουσικὴ εἶναι ἡ μόνη ἀπὸ τὶς τέχνες ποὺ ἀποκλείει ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσή τῆς ὁλοτελεῖς ἀνθρώπινες ἀξίες

ΤΟ ΞΕΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Z. B. ΠΡΙΣΛΕΥ

ΜΕΤΑΦΡ. Κας ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

[ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ: Μιά παρέα φίλων, ὁ Γουώβερτον με τή γυναίκα του Μάργκαρετ κι' ὁ Πίντερ, ξεκίνησαν ἕνα φθινοπωρινό βράδυ ἀπό τό ἐξοχικό ἐπαρχιακό σπίτι τῶν Λίνσελου. Στό δρόμο τους ἔπιασε δυνατή βροχή, πού ἔπειτ' ἀπό λίγο ἔγινε μπόρα, χαλάζιασμο. Σ' ἕνα σημεῖο ξεχάστηκαν φάτα. "Ηταν ἕνα μυστηριακό, παράξενο σπίτι, στήν ἐρημιά. Κατέβηκαν καὶ πῆγαν νά ζητήσουν φιλοξενία. Τοὺς ἀνοιξε ἕνας μουγγός, τρομαχτικός γίγαντας, ὁ ὑπηρέτης τοῦ σπιτιοῦ. Σέ λίγο παρουσιάστηκαν δυό ἄλλοι, περίεργοι ἄνθρωποι—μιά κοντόχοντρη κυρία γυναίκα κι' ἕνας ξερακιανός τύπος—οἱ ἀδελφοί Φέμ—πού ὕστερα ἀπό μεγάλο διστακτικό δέχτηκαν νά τοὺς φιλοξενήσουν. Τήν ὥρα πού τράνε, ἀκούγονται δυνατά χτυπήματα στήν δξόπορτα. "Ηταν δυό νέοι ἕνας ἄντρας καὶ μιά γυναίκα, χαμένοι κι' αὐτοί μέσα στή νύχτα, πού ζήτησαν ἑπίσης φιλοξενία. Κάθονται ὅλοι μαζί στό τραπέζι καὶ μετά τό γεῦμα ἀποφασίζουν νά πάεῖ ἕνα παιχνίδι, τό παιχνίδι τῆς ἐπιλογίνειας, ὅπου ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀπαντήσει μέ κάθε εἰλικρίνεια στήν ἀποκαθήποτε ἐρώτηση τοῦ ὁπλαοῦ του. Πρόσταξε ἀκριβά ὁ Φίλιπ Γουώβερτον, ὕστερα ἡ Μάργκαρετ, πού μετά ἔρχεται ἡ σειρά τῆς νά ρωτήσει τόν μίστερ Φέμ) :

9

—Εἶμαι ἔτοιμος, Μίσες Γουώβερτον.

Ἡσύο τῆς φάνηκε παράξενο πού τόν ἄκουσε νά μιλᾶ! Ἡ κατάσταση χειροτέρευε.

—Μπρός, Μάργκαρετ, τῆς εἶπε ἐνδαρρυντικά ὁ Φίλιπ.

Σκέφτηκε πώς φέρνονταν ἀνεκτά. "Ἔπρεπε ν' ἀποφασίσει νά πεῖ κάτι, ὅ,τι καὶ νάταν. "Ἀκουσε τή φωνή της ποῦ ρωτοῦσε:

— Γιατί ζῆτε μέσα σέ τοῦτο τό σπίτι;

Ὁ Μίστερ Φέμ κατέβασε μιά γουλιά τζίν καὶ νερό, ἄφησε τό ποτήρι του καὶ κύτταξε στήν ἄλλην ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ, τή θέση πού ἄφησε ἡ ἀδελφή του. "Εσφιξε τά λεπτά του χείλη τόσο δυνατά, πού ἄθλαγες πώς τό στόμα του χάθηκε. Τέλος μίλησε.

—"Ηρθε δῶ πέρα ἡ, καλύτερα, ξαναγύρισα—γιατί σέ τοῦτο ἐδῶ τό σπίτι γεννήθηκα κι' ἀνατράφηκα—μιά τέτοια λόγια πού ἤρθατε ἀπάνω καὶ σεῖς. Δέν ἤθελα πιά νά ξαναζῆσω ἐδῶ, ὅπως καὶ σεῖς βρίσκετε ἀνυπόφορο νά περάσετε ἀπ' τή νύχτα. "Ηρθατε γιά νά βοῆτε ἐσεῖς; τί ἴδιο κι' ἐγώ. Δέν εἶχα πιά οὔτε λεφτά, οὔτε μέλλον κι' ἡ ἀτυνομία μέ καταχτοῦσε. Σᾶς φαίνεται παράξενο; Δέν εἶχα διαπράξει κανένα ἔγκλημα, ὁλαδή καμμιά κακή πράξη. Μά ὁ νόμος σέ τοῦτη τή χώρα εἶναι τόσο ἀκρῆς κι' ἀνόητος κι' ἀδέξιος καὶ τόσο περιορισμένος, ὅσο καὶ τά φτωχά πλάσματα πού θέλει νά ἐξυπηρετήσει. Καὶ τοῦτη τή φορά δέν τόν εἶχα μέ τό μέρος μου. Κάθδς τό σπίτι αὐτό ἦταν ἑστία τῆς οἰκογένειας μου, ἦταν καὶ ὁ-κή μου. Λοιπόν ξαναγύρισα, κρύπτησα τήν πόρτα ὅπως κάνατε ἀπόψε καὶ σεῖς, καὶ ζήτησα ἄσυλο. Ἀπό τέτε δέν ξαναφυγα

Ξαναπῆρε τό ποτῆρι του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τόν κυττοῦσανε σιωπηλοί. Δέν ἤταν ἀπό ταραχή πού ἔμεναν ἄφωνοι. Νοιώθανε μονάχα πώς δέν εἶχανε τίποτα νά ποῦνε. Κάτι θέλανσε νά πεῖ ὁ Σὲρ Οὐίλιαμ, μά ἄλλαξε φαίνεται γνώμη, γιατί δέν ἔβγαλε μιλιά.

— Πολύ καλά, ὦς τώρα, εἶπε ὁ Πέντερελ. Ἡ σειρά σας νά ρωτήσετε, Μίστερ Φέμ.

Ὡστόσο, ὁ Πέντερελ δέ μποροῦσε νά φανταστεῖ πώς ὁ μεγαλοεπιχειρηματίας, πού τώρα εἶχε ὄρθει ἡ σειρά του ν' ἀπαντήσει, θά μπορεῦσε νά πεῖ τήν ἀλήθεια. Τόν εἶχαν εὐνοῆσει πάρα πολύ τά πλούτη κ' ἡ τύχη.

Ὁ Μίστερ Φέμ κότταζε τόν γεντόνα του. "Υστερα ξανακάρφωσε τά μάτια του ἀλόϊσια, στό κενό. "Υστερα ρότησε σιγά-σιγά:

— Διηγηθῆτε μας ποιά εἶναι ἡ χειρότερη πράξη πού κάνατε φέτος;

Ὁ Σὲρ Οὐίλιαμ διαμαρτυρήθηκε:

—Πρέπει νά παραδεχτῆτε πώς εἶστε σκληρός!

—Ποιά πράξη ἀπ' ὅσες κάνατε φέτος σᾶς ἔδωσε τήν πιό μεγάλη ντροπή; ἐζήγησε ἤρεμα ὁ Φέμ.

—Αὐτό εἶν' ὅλο;

Ὁ Σὲρ Οὐίλιαμ φύσηξε μιά τούφα καπνό, σά νάθελε νά ὀρεῖ διέξοδο. "Υστερα συλλογίστηκε:

—Μά... δέν ξκίρω.

Ἔρρωσε τά φρύδια, φάνηκε πώς ἔφαχνε καὶ ξαφνικά τό πρόσωπό του φωτίστηκε:

—Μάλιστα. Θά σᾶς πῶ αὐτό ποῦ γυρεύετε. Θά σᾶς πῶ τή χειρότερη πράξη πούκανα φέτος. Δέν εἶναι τίποτε ποῦ νά μπορεῖ νά σᾶς ἀλαφιάσει. Μή φανταζῆσστε κομμιάν ἱστορία, σάν τά «κεριπετειώδη σκάνδαλα» ποῦ διαβάζετε στίς ἐφημερίδες, οὔτε τίποτα «πρωτοφανεῖς ἀποκαλύψεις, μήτε τίποτα ὀργια. Μά θέλω νάμαι εἰλικρινής: Εἶναι ἡ πιό συχαμένη μου πράξη. Φυσικά, δέν θά τό ἀνόματα. Κι' ὕστερα εἶναι κάτι ἐμπιστευτικό. Ἀρκεῖ νά θέλω νάμαι εἰλικρινής: Εἶναι ἡ πιό συχαμένη μου πράξη. Φυσικά, δέν θά τό ἀνόματ

ΦΟΡΤΡΑΙΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΓΕΝΕΑΣ

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ - ΠΑΠΠΑ

(Τὰ «Ν. Γ.» ἀφήνουν ἀπόλυτα ἐλεύθερους τοὺς λογοτέχνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζητοῦν τίς σχετικὲς συνεντεύξεις, νὰ ἐκφράσουν ὁποιεσδήποτε κρίσεις κι' ἀντιλήψεις τους τόσο γιὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου μας. Καμμιὰ ἀπολύτως δέσμευση δὲν θὰ ὑπάρξει, οὔτε γιὰ τοὺς πιὸ στενοὺς συνεργάτες μας. Ὁ μόνος περιορισμὸς ποὺ θέτουν εἶναι νὰ μὴ θιγθεῖ ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ ὁποιουδήποτε. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πορτραῖτα αὐτὰ ἔχουν σκοπὸ νὰ δώσουν μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα συγγραφέων μιᾶς γενιᾶς κ' ὄχι νὰ προκαλέσουνε συζητήσεις, τὰ «Ν. Γ.» δὲ θὰ δημοσιεύσουν κοιμιὰν ἀπάντηση σὲ ὅσα τυχὸν ζητήματα θὰ εἰγνοῦνται σ' αὐτά. Ὁ πωσδήποτε θὰ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία σὲ πολλοὺς ν' ἀπαντήσουν, ἀφοῦ ὁ κύκλος τῶν πορτραιτων αὐτῶν θὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατὸν εὐρύτερος, χωρὶς ὅμως νὰ κρατηθεῖ ὁποιαδήποτε ἱεραρχία στὴ δημοσίευσή τους, ποὺ θὰ γίνεται μὲ τὴ σειρὰ ποὺ μᾶς δίνουνται).

"Οταν πηγαίνω στὰ γειτονικὰ Τρίκκαλα, γεμίζω χαρὰ μὲ τὴ σκέψη, πὼς θὰ βρῶ ἐκεῖ πέρα, μιὰ ἐξαιρετικὴ συντροφιά, ἕνα θαυμάσιο ζευγάρι πνευματικῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἡ ἐπαφή μαζί τους εἶναι γιὰ μένα σωστὴ πνευματικὴ πανδεισία. Μὰ αὐτὴ τὴ φορά, ἡ χαρὰ μου εἶναι ἀσύγκριτα μεγαλύτερη, γιατὶ πηγαίνω μὲ εἰδικὴ ἀποστολή: Νὰ πάρω τὸ πορτραῖτο τῆς γλυκειᾶς, τῆς μεγαλειώτατης ποιήτριας τῶν «Σφιγγῶν τῆς Σιγῆς μου», κυρίας Ρίτας Μπούμη Παππᾶ.

Τὸ αὐτοκίνητο σκαμπανεβάζει στὸ δρόμο Λαρίσσης Τρικκάλων, σηκώνοντας σύννεφα σκόνης καὶ οἱ συχνὲς λακκοῦβες μᾶς τινάζουν σὰ νὰ βρισκόμαστε σὲ βαπόρι, μὰ μᾶς ἀποζημιώνει τὸ γνήσιο Θεσσαλικὸ τοπεῖο μὲ τὸν ἰδιαίτερο χαρακτῆρα του καὶ τὰ ἀτελείωτα χωριὰ μὲ τὶς πρωτόγονες κατοικίες, ποὺ χρύβουν μέσα ὅλη τὴν ἀγωνία καὶ τὸν κάματο τοῦ θεσσαλοῦ ἀγρότη.

Σὲ μιὰ ὥρα εἴμαστε στὰ Τρίκκαλα στὴν κεντρικὴ τους πλατεία, στερεότυπη, σχεδὸν σὰν ὅλων τῶν θεσσαλικῶν πόλεων. Παλαιϊτὰ ἀρχοντικὰ καὶ κακοχωνεμένος καινούργιος ρυθμός. Γέφυρες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες νευρικὸς καὶ ὄπουλος κυλάει ἕνας ποταμὸς μέσα ἀπὸ πλούσια βλάστηση. Τὸ καφενεῖο γεμάτο ἀπὸ ἀνθρώπους πελατεία. Βλέχω μὲ τὶς γκλίτσες, καραγκούνηδες, κοιμισμένοι νέοι, σοβαροὶ κύριοι ποὺ κάθονται ἀλύγιστοι σὰ νὰ κατάπιαν μπαστοῦνι, προσπαθώντας μὲ κάθε τρόπο νὰ διαπηρήσουν τὴν ἀξιοπρέπεια, τὴν περίφημη ἀξιοπρέπεια τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἀγρότες τραχεῖς ποὺ συζητοῦνε μὲ θέρμη καὶ ζωηράδα.

Τὸ περίφημο «ἀρχοντικὸ» τῶν Παππαίων ἐμφανίζεται χτισμένο ἀπὸ εἰδυλλιακὲς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ληθαίου καὶ δεσπόζει ἀτάμεσα στὰ χαμηλὰ γύρω σπίτια. Ἐκεῖ μέσα μεγάλωσε μιὰ ὁλόκληρη οἰκογένεια δικηγόρων, ἐκεῖ μέσα θὰ συναντήσουμε τὴν κ. Ρίτα Μπούμη μὲ τὸν κ. Νίκο Παππᾶ τὸν ἄντρα της, ποιητὴ καὶ δικηγόρο καὶ γύρω της μιὰ ζωηρὴ οἰκογένεια ἀπὸ ἀνοιχτόκαρδους ἀνθρώπους. Ἡ κ. Ρίτα μοῦ ἀνοίγει καὶ διακρίνω πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τὶς δυὸ ξέχωνα ἐρευνητικὰ μάτια ποὺ ζητοῦνε νὰ μάθουνε τὸ σκοπὸ τῆς ἀπροσπτης ἐπίσκεψής μου.

— Ἀνάκριση! τῆς λέω, κ' ἔχομε μόνο δυὸ ὧρες καιρό.

Ἡ κ. Ρίτα κυττάει τὸν ἄντρα της σὰ νὰ ζητάει τὴ δικηγορική του βοήθεια, στὴν ἀπροσδόκητη ἀνακριτικὴ ἐπίθεση ποὺ τῆς ἤρθε. Ὁ κ. Παππᾶς σκύβει τὸ κεφάλι «ὑποταασσόμενος στὸ μοιραῖο» κι' ἐμεῖς ἀνεβαίνομε γρήγορα στὸ ἰδιαίτερο διαμέρισμα τῆς ποιήτριας, ἕνα εὐρύχωρο φωτολουσμένο δωμάτιο μὲ κομψὴ ἐπίπλωση.

Οἱ θαλασσογραφίες τῶν τοίχων θυμίζουν τὴν πατρίδα της Στὶς Συρακοῦσες, πατρίδα τοῦ Ἐπίχαρμου καὶ τοῦ Ἀργυμήδη, στὴν πόλη αὐτὴ ποὺ φιλοξένησε καὶ προστάτευσε τοὺς μεγάλους μας τραγικούς. Μὲ τὸ περιφημο στὸν κόσμο θέατρό της, μὲ τὸ πελώριο λιμάνι της, ὑγρὸ τάφο τοῦ στόλου καὶ τῆς νεότητος τῶν Ἀθηναίων, μὲ τὰ τόσα ἄλλα μνημεῖα της. Σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ πόλη ἔκαμαν τὴν πρώτη μου γνωριμία μὲ τοὺς ἀργαίους μας συγγραφεῖς, κ' εἶδα ζωντανεμένες τὶς τραγῳδίες τῶν ἀπὸ τὸ Ρεμανιόλι. Τὰ ὑπερωκεάνεια καὶ τὰ τραῖνα ποὺ κουβαλοῦσαν προσκυνητὲς τὴν ἄνοιξη, ὁ θαυμα-

ἐνω πηοίο ἐραμαίζονται εα γύψινα μαμαμα,
κιφρὶ πεφρίδα, μάγέρωκα ξεσκιεμένα παπαῖ,
κατάφερτο ὤρωές, μὲ κοβκινα νυαλα
καὶ πέτρινη γνώμη...

μ' ἐμαείε, σύνεν τηνεμρέο ὡ ἀσπιδα ψαλὸ
περίλιπα ρεῖν ἀπὸ τεφρα.
με ειναλα πού κατάπιαν οἱ γαῖκλες
ὧν γεφρεμένων χαρὶν μας,
ραψιόμενα ἀγάλματα τεφινα,
μ' μόνια μεγαλα,
μαρία καὶ μεγαλα.
ἀνυκρι σπὶν ἐξευδερία τῶν γλάρων...

ΤΟΥ κ. ΒΑΣΟΥ ΣΤΡΩΤΟΥ

κι' ὅλα ὅπως μᾶς λέγει, εἶναι ἔτσι τοποθετημένα ποὺ νὰ τῆς χαρίζουν τὴν ἐντύπωση πὼς ζεῖ στὸ φωτεινὸ της νησί. Τὰ λουλούδια μέσα στὰ βάζα, οἱ βαθειὲς πολυθρόνες, ἡ βιβλιοθήκη, τὸ γραφεῖο...

Μιὰ θαλασσινὴ ποὺ ἔγινε χρυσαία, ποὺ στερήθηκε τὶς ναρὲς τῆς θαλασσας γιὰ τὸν ἀγαπημένο της, γιὰ τὸν ἄντρα της, ποὺ τὸν λατρεύει. Ἤθελα μοῦ ἔργονται τ' ἀγαπημένα

Τῆς ὅλης μου ζωῆς ἡ ὑπερηφάνεια
εἶναι γιατὶ ἀγαπήθηκα ἀπὸ σένα,
καὶ μὲ τὰ δυὸ σου χέρια μὲ στεφάνωσες
τ' ἀγαπημένα

Ἕνας μεγάλος ἐξώστης ἀφίνει ἐλεύθερη τὴ θέα τῆς γιονισμένης δροσερᾶς τῆς Πίνδου. Κάτω ὁ φλοῖσβος τοῦ ποταμοῦ γεμίζει μὲ αὐτοπάθεια θαλασσαγὸς τὴν ἀκοή μας. Ἡ ποιήτρια κάθεται στὸ γραφεῖο της ὅπου μιὰ προτομὴ τοῦ Σίλλερ τὴν κυττάει. Ἀρχίζομε τὴ συζήτηση. Ἡ φωνή της, κοντράλτας μὲ κάποια ἀντρικὴ ἀπόγρωση, χτυπάει εὐχάριστα στ' αὐτιά καὶ τὰ λόγια της βγαίνουν θετικά, σταράτα, ἀπὸ τὸ στόμα της. Νιώθεις ἀμέσως πὼς ἔχεις νὰ κάμεις μὲ ἄνθρωπο εἰλικρινέστατο, θετικό, μὲ ὑγιεῖς ἀντιλήψεις τόσο γιὰ τὴν τέχνη τόσο καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο γενικά.

Ἡ κουβέντα της κράμα νησιωτικῆς ἐξυπνάδας κ' εὐρωπαϊκῆς φινέτσας, μὲ παρασύρει τόσο, ποὺ νὰ ξεχνῶ τὸν σκοπὸ τῆς ἐπίσκεψής μου. Μιὰ πραγματικὰ εὐρωπαϊκὴ γυναίκα γεμάτη ἀπλότητα, πολιτισμὸ καὶ σοβαρότητα. Νὰ ἡ ἐντύπωση ποὺ ἀποκομίζω σὲ κάθε ἐπαφή καὶ συζήτηση μὲ τὴν κυρία Μπούμη. Ἀλήθεια σὲ πόσο διαφορετικὸ τύπο γυναίκας, ἔχομε συνηθίσει ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα. Τὴ βλέπομε ἀπὸ κοῦφοι, πασαλειμμένη μ' ἐπιφανειακὴ μόρφωση, χωρὶς ὀντότητα, χωρὶς χαραχτῆρα, ποὺ μᾶς κάμει κατάπληξη ὅταν συναντήσουμε ἕναν τύπο διαφορετικό, θταίει ἡ ἀνατροφή; τὸ σχολειό; ὁ ἄντρας; Δὲν εἶναι ὥρα γιὰ νὰ τὸ ἐξετάσουμε. Ἂς ὑποβάλλουμε χαλλίτερα τὴν πρώτη μας ἐρώτηση.

— Ποῦ γεννηθήκατε;

— Στὴ Σύρα. Στὸ βράχο αὐτό, ποὺ ὁ Δίας ἐν πλήρει ὀργῆ — κατά τὸν συμπατριώτη μου τὸ Σουρῆ — ἐξεσφενδόνισε στὸν Ἀγαμῆ, γιατὶ ἄργησε νὰ τοῦ πάει ἔνα ραβασάκι... Ὁ πατέρας μου Ὑβραῖος, ἡ μητέρα μου Δωδεκανήσισσα.

— Ἀπ' ὅλες τὶς μερὲς λοιπὸν νησιώτισσα;

—Καὶ μάλιστα Αἰγαιάτισσα! Εἶμαι ὑπερήφανη γιὰ τὴν καταγωγή μου, γιατὶ λατρεύω τὴ θάλασσα, τὴν πατρίδα τῶν ἐλευθέρων, ὅπως ὁ Ντανούντζιο τὴν ἀποκαλοῦσε. Μὰ περισσότερο ἀγαπῶ, τὸ Αἰγαῖο, τὸ πάτριο αὐτὸ πέλαγος, ἀπὸ τὴν Ἰωνίας μέχρι τὸ Σούνιο τὴ Μήλο καὶ τὸν Ἄθω.

ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

— Ποῦ ἐσπουδάσατε;

— Ξενητεύθηκα πολὺ γρήγορα. Δεκατεσσάρων ἐτῶν, προτοῦ τελειώσω τὸ γυμνάσιο πῆγα μὲ πολὺ εὐνοϊκὲς συνθῆκες στὴν Ἰταλία. Μὲ πῆρε ὁ μεγάλος μου ἀδελφός, ἕνας Ἕλληνας ποὺ τιμᾶ τὴν πατρίδα μας στὸ ἐξωτερικό, καὶ ποὺ ὡς τὰ σήμερα εἶναι καλὰ ἐγκαταστημένος στὴ Ρώμη. Ἐκεῖ τελείωσα τὶς στουχειώδεις σπουδές. Εὐτυχῶς ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, μορφώθηκα μόνη μου ἀνάλογα μὲ τὴν μεγάλη μου δίψα. Τὸ σπίτι τοῦ ἀδελφοῦ μου ἦταν γεμᾶτο ἀπὸ πολύτιμα βιβλία, γιατὶ κ' αὐτὸς εἶναι ἕνας πολὺ ἀνήσυχος ἄνθρωπος. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχή, ἔγασα καὶ τὴ μητέρα μου, γωρὶς νὰ τὴν ἰδῶ. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔνιωσε τὸ «ἐναυσμα» τοῦ ποιητικοῦ μου πάθους. Μαυροντυμένη παιδούλα, γι' αὐτὴ τὴ μάνα, ἔγραψα τοὺς πρώτους μου στίχους.

— Ἐμείνατε πολὺ στὸ ἐξωτερικό;

—Ὀκτὼ γρόνια τὰ τουφεράτερα. Μεγάλωσα στὴ Σικελία. Ἀκόμα τὸ κόσμου γιὰ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, μέκαμαν, ἐμένα τὴ νεαρὴ ἑλληνίδα ὑπερήφανη γιὰ τὴ ράτσα μου. Στὸ κλασσικὸ αὐτὸ περιβάλλον, καλλιεργήθηκε στὴν ἰδιοσυγκρασία μου, μιὰ λατρεία πρὸς τὸ παρελθὸν κ' ἕνας ἔρωτας πρὸς τὴν Ἱστορία τὴν Ἑλληνική, ποὺ τὴ θεωρῶ ὡς τὸ πιὸ ἔξοχο βιβλίο τῶν αἰώνων.

— Ἀγαπᾶτε τὴν Ἰταλία;

— Μὰ ὅπως εἴδατε εἶναι ἡ δεύτερη πατρίδα μου. Εἶναι ὡραία, γοητευτικὴ χώρα. Ἄλλως τε ἐκεῖ ἔχει ἀφήσει τοὺς πρώτους του κελαϊδισμούς, ἐκεῖνος ὁ σπίνος ποὺ φτερούγιζε τότε μέσα σὰν ἀπειρος. "Εγω μεγάλη νοσταλγία γι' αὐτὴ τὴ χώρα. Θαρῶ μάλιστα, πὼς κ' αὐτὴ μ' ἀποζητᾶ. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νάγει λησμονηθεῖ τὸ περίεργο κορίτσι, ποὺ βρίσκονταν συγνὰ πυκνὰ στοὺς ἀρχαιολογικοὺς τῆς γώρους, μ' ἕνα Θουκυδίδη στὸ γέρι, ἢ μιὰ παλέττα ἀπ' τὴν ὁποία τὸ ἀγρίμι τὸν δεκαεφτά μου γρόνων, ζητοῦσε ν' ἀπεικόνισει τὸ δέος ποὺγει ὁ τάφος τοῦ Ἀργυιμήδη μὲ τὶς ἀμέριμνες γελιδονοφωλιές...

— Ζωγραφίζετε ;

— Μουντζουρώνω καί, σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν τὸ μαρτυρήσετε. Γυρίζω ἕνα βλέμμα στοὺς τοίχους. Δυὸ θαλασσογραφίες, ὁ Σολωμός, ὁ Κριστόφορος.

— Ὁμολογῶ ὅτι ὑπῆρξα ὁ δράστης. Λέγει γελῶντας.

—Συναντήσατε ἀπὸ τὴν οἰκογένειά σας δυσκολίες στὴν πνευματική σας ἐξέλιξη;

— Ὄχι, Στὸ μικροσκοπικό μου μάλιστα πατρικὸ σπίτι, ὑπῆρχαν ὅλα τὰ ρεύματα τοῦ Σούτσου, ἀρκετὸς Παράσχος καὶ μιὰ κιτρινισμένη ἀνθολογία ποιητῶν, ποὺ ἀπὸ τὰ δέκα μου γρόνια εἶγα ξεσγολίσει. Ὁ πατέρας μου διάβαζε ποιήματα ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν Ταρσανᾶ, ὅπου δούλευε ναυπηγὸς ἱστιοφόρων στὴν ἀκμάζουσα τότε Σύρα. Καὶ σήμερα ποὺ εἶναι 85 γρονῶν, ἀπαγγέλλει ἀπὸ μνήμης σελίδες ὁλόκληρες. Στὴ μελέτη εἴχαμε πάθος ὅλοι στὸ σπίτι μας. Ποιός κρυφά, ποιὸς φανερά, ὅλοι ἔγομε γράψει στίγους, στὴν οἰκογένεια. Ἀκόμα κ' ἡ μητέρα μου εἶχε τὸν ποιητὴ της: Τὸ Δαυῖδ, ποὺ μᾶς τὸν ἐρμήνευε μὲ θαυμασμό.

Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΗΣ

— "Α, φίλε μου, πρέπει νὰ σοῦ πῶ, πὼς εἶγα μιὰ σπουδαία μητέρα. Ἀπ' αὐτὲς ποὺ ζητοῦσε ὁ Ναπολέων γιὰ νὰ κάμει τὴ Γαλλία μεγάλη. Ἡ ζωὴ αὐτῆς τῆς γυναίκας, ἦταν μιὰ διαρκὴς κ' ἀθόρυβη ὠφέλεια γιὰ τὰ παιδιὰ της καὶ ποὺς γύρω της. Ὁ γριστιανικὸς ἀνθρωπισμός της ἔφθασε συγνὰ μέγρι θυσίας. Τί σοβαρή, τί γλυκειά, τί ἐξυπνη! "Ηθελα νάγω μεγάλο ταλέντο, γιὰ νὰ τὴν ἀναστήσω σ' ἕνα βιβλίο σὐτὴ τὴ γυναίκα. Σοῦ ἔλεγα γιὰ τὴν κλίση μου στὰ γράμματα. Δὲ μ' ἐμπόδισε, μὰ οὔτε καὶ μ' ἐνεθάρρυνε κανείς. Ἡ ἐδαίσθητη μητέρα μου, ὅμως, εἶγε κρυφὰ καμάρι τὶς ἐπιτυγίες μου στὶς σγολικὲς ἐκθέσεις, καὶ στὰ πρῶτα μου... ἔργα στὴ «Διάπλαση», ποὺ ἦταν φαίνεται τόσο καλά, ὥστε νὰ κάμουν τὸ σεβαστὸ μου κ. Ξενόπουλο νὰ κάμει καὶ τὴ μητέρα μου νὰ ἐγγράψει μέσα στὸ σπίτι, μὰ μ' ἔναν τρόπο τόσο προσεγτικό, ποὺ ὅταν μεγάλωσα μόνο τὸν ἐννόησα. Εἶγα γαρίσματα : "Εβλεπε κληρονομημένη τὴν εὐαισθησία της; Δὲν ξέρω. Πολλὲς φορὲς τὴ συνέλαβα νὰ μὲ φιλᾶ, ἐνῶ κοιμόμουν, γιατὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας συγκρατοῦσε αὐστηρὰ τὰ συναισθήματά της, καὶ νὰ ψιθυρίζει ἀπερίγραπτα τρυφερὰ «παιδί μου»....

Τὸ σγεδὸν παιδικὸ ἔφος τῆς κ. Ρίτας σκοτεινιάζει. Μέσα ἀπὸ τὰ μάτια της πεναιᾶ πένθιμη, θαρεῖς πομπή. Ὅπως φαίνεται καὶ νεκρὴ τὴ λατρεύει τὴ μητέρα της, ἡ ποιήτρια.

— Εἴπατε παρὰ πάνω γιὰ τὴ «Διάπλαση».

— Ναί, στέθηκε ἡ πνευματικὴ μου μητέρα κι' ἐμένα. Πολὺ νωρὶς γάρη σ' αὐτή, εἴγερα νὰ περιφρονῶ τὰ ὕποπτα ἔντυπα μὲ τὶς πολύγρωμες ἐλκυστικὲς μετῶπες.

— Ποιὸ εἶναι τὸ πρῶτο σας ἔργο;

— Τὰ «Τραγούδια στὴν Ἀγάπη». Ἕνα βιβλίο μὲ στίγους ἀπόσταγμα τῶν πρώτων ἰσγυρῶν συναισθημάτων. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔδρεψε ἀληθινὰ θριάμβους. Ὁ Μιγαλόπουλος κ' ὁ Τωμαδάκης ἀπολύτως... σύμφωνοι τότε, σὲ πολύστηλα ἄρθρα μὲ ἀνεκφράστασαν «Σαπφὼ νεοελληνίδα». Δὲ γράφηκε οὔτε μιὰ γλιαρὴ κριτικὴ κ' ἔλαβα ἐνθουσιώδη γράμματα ἑλλήνων καὶ ξένων, οὐκ ὀλίγα.

— Πότε ἀγγίσατε τὰ φαίνεσθε στὴ δημοσιότητα;

— Σᾶς εἶπα, ἀπὸ τὴ «Διάπλαση». Καὶ σ' ἄλλα περιοδικὰ ἀργότερα. Στὴν «Πνοὴ» στὸ «Νουμᾶ» τοῦ Πάνου, στὸ «Λόγο», στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» στὴ «Νέα Ἑστία», ὅπου θέλεις! Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔστελνα ἀπὸ τὴν Ἰταλία.

— Πότε γυρίσατε στὴν Ἑλλάδα;

— Στὸ 1928. Κι' ἀνέλαβα τὴν σύνταξη τῆς «Ἰονίου Ἀνθολογίας» στὴ Σύρα. Μ' αὐτὴν ντεμπουτάρισα ἐπίσημα. Καὶ δὲν τὰ κατάφερα ἄσχημα. Στὰ 1930 διορίστηκα διευθύντρια στὴν Περιθαλψη τοῦ Παιδιοῦ στὴ Σύρα καὶ σύγχρονα ἐξέδωσα δικό μου περιοδικό, τὶς «Κυκλάδες». Τὸ κράτησα μὲ θυσίες οἰκονομικὲς καὶ σωματικὲς — γιατὶ γιὰ νὰ προφθαίνω ὑπηρεσία καὶ περιοδικό, ἐδούλευα καὶ τὴ νύχτα — δυὸ ὁλόκληρα χρόνια. Εἶγα συνεργάτες δυὸ ἐμπνευσμένους νέους, τὸν Β. Παπαδάκη καὶ τὴν Κατίνα Μπάτλα. Ἐπιδιώκαμε ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γενικὸ λογοτεχνικὸ σκοπό, καὶ μιὰ εὐρύτερη πνευματικὴ ἀφύπνιση στὰ νησιά μας. Καὶ πετύγαμε μιὰ ζωηρὴ κίνηση, ποὺ ἔως τώρα ἐξακολουθεῖ. Τότε ἐξέδιδε στὰ Τρίκκαλα μὲ τὸν ἴδιο σκοπὸ, ἄλλο περιοδικὸ ὁ ἄντρας μου: Τὴν «Ἐπαρχία». Μὲ τὴν ἐπαφὴ τῶν περιοδικῶν ἔγινε καὶ ἡ μοιραία προσωπικὴ γνωριμία. "Οπως βλέπετε εἶμαστε οἱ πραγματικοὶ πρωτοπόροι τῆς σοβαρῆς κινήσεως γιὰ τὸ ἐὐπνημα τῆς ἐπαρχίας...

— Τὸ δεύτερο βιβλίο πότε τὸ βγάλατε;

— Στὸ 1936. Τὸ ἐπαίνεσε κι' ἡ Ἀκαδημία. Γράφηκαν καλὰ πράγματα καὶ γι' αὐτό. Μονάγα ὁ κ. Τωμοδάκης μοῦ ἔγραψε ὅτι ὁ μ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, με γάνει ὁριστικὰ ἡ Ποίηση.

— Ποιὸ ἔργο σας προτιμᾶτε;

- Ἐκεῖνο ποὺ θὰ γράψω. Ἀλλὰ καὶ τὰ προηγούμενα τ' ἀγαπῶ σὰν παιδιά μου, ὅσο καὶ σκάτικα ἂν τὰ βρίσκω ἐν τῇ ἐξελίξει μου.

ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΦΛΑΟΥΤΟ ΚΑΙ Ο ΓΛΑΡΟΣ

— "Εγετε ἀνέκδοτη ἐργασία;

— Πολλή. Ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα βιβλίο μετοφρασμένους γάλλους καὶ Ἰταλοὺς ποιητάς, ἑτοιμάζω τὸ τρίτο ποιητικό μου βιβλίο. Ἡ ποίηση, φίλε μου, εἶναι ἀνίστος νόσος. "Εγω καὶ μιὰ ἔτοιμη συλλογὴ παιδικῶν ποιημάτων : «Τό Μαγικὸ Φλάουτο».

— Παιδικὼν εἴπατε;

— Ἀπορεῖτε; Μιὰ συλλογὴ γιὰ τὸ παιδὶ τοῦ θρανίου καὶ τὸ ἐξωσχολικό. "Εγα βιβλίο, ποὺ θ' ἀγαστηθεῖ πολὺ ἀπ' τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς δασκάλους. Ἐκεῖ στὸν παιδικὸ Σταθμὸ τῆς Σύρας, ποὺ δίηθθνα ἐφτὰ γρόνια, εἶγα τὸν καιρὸ νὰ πλησιάσω πολὺ τὸ παιδὶ καὶ στὴ βρεφικὴ του ἡλικία καὶ στὴ γηπιακή. Τὰ παιδιὰ τ' ἀγαπῶ. Μαζὶ μὲ τὰ ἄνθη εἶναι τὸ ἄγραμα τῆς ζωῆς. Ἐκεῖ στὴν Πεοίθαλψη, μὲ τὰ 100 βρέφη καὶ νήπια ἔνιωσα τὶς τρυφερότερες συγκινήσεις τῆς ζωῆς μου. Ἐκ στόματος, λοιπόν, γηπίων καὶ θηλαζόντων, κατάρτισα αἴνων... Μάλιστα! Στὴ γόρα μας, ποὺ πολὺ δικὴ λογοτεγνία σγεδὸν δὲν ὑπάγει τὸ «Μαγικὸ Φλάουτο» φιλοδεῶ νὰ γίνει ἕνα μικρὸ λιθαράκι στὸ κτίριο ποὺ τὸ κράτος πρέπει νὰ κτίσει γιὰ τὴν πνευματικὴ παιδικὴ ἡλικία.

— "Εγετε ἐδιαίτερες συνθήκες ὅταν γράφετε;

— "Ογι. Μ' ἀρέσει ὁ καφές. Ἀκόμα κ' ἡ θέα του μ' εὐφραίνει. Συγνὰ παρακαλῶ νὰ πιάνει ἀγγγὴ γιὰ νὰ μοῦ ἐξασφαλίσει ἡσυγία περισσότερη καὶ μόνωση. Κλείνομαι δὶ ὁλόκληρο ἀπὸ ἀπὸ εὐτυγισμένο πτηνό. Μὴ θαοεῖτε, τώρα μ' ἀνέσει ἡ βοσγή. Κάθε ἄλλο. Λατοεύω τὸ φῶς τῆ θάλασσα καὶ τὸν ἀέρα. Ἂν ὑπάγει μιὰ ἐκδοπὴ νὰ ποῦ νὰ μὲ γαρασκτηρίζει, αὐτὴ εἶναι τοῦ γλάρου!

— Δουλεύετε τοὺς στίγους σας ἢ ἐμπιστεύεσθε στὴν πρώτην ἔμπευσση:

— Μὲ τέγνη, ὑποθέτω, εἶναι τὸ δούλεψμα τῆς ἐμπνεύσεως. Βέβαια, ταιδεύοναι ἐπιδιόκοντας μὲ ὅση αἰσθητικὴ ἀντονὴ διαθέτω, τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς καὶ τὴς ἀοάσεως. Ὀδυνηοὰ ἐγγάζοτειαι τοὺς στίγους μου ἢ ἀπ' αὐτὸ τὸ παιγνίδι, ὅπως λέει ὁ Καζαντζάκης. γεμίζω αἵματα Γιὰ νὰ τοαντοεύσω λίγα σόδα

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 14)

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΟΝΕΙΡΟ

ΤΟΥ κ. ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

...Κατεβαίνω ἀπὸ τὴν πολιτεία τ' οὐρανοῦ. "Ανοίγω δρόμο μέσα ἀπὸ τὰ πυκνὰ καὶ κατάλευκα νέφη, μέσα ἀπὸ τὶς μόρες θεῖες πνοὲς κι' ἀξαφνα, νὰ ἡ μπροστά μου ἀπλώνεται ἀπέραντη ἡ ἄλλη πολιτεία τῶν θνητῶν...

Εἶμαι μόνος, ὁλομόναχος, κι' εἶμαι ἕνα μικρό, μικροὺτσικο πετούμενο τοῦ βουνοῦ, γεμάτος χαρὰ καὶ προσδοκία. Μεθάω ἀπὸ τὶς ἀνοιξιάτικες μυρουδιές, ἀπὸ τὴ γλυκειὰ θερμότητα τοῦ ἥλιου, ἀπὸ τὴ μοσχοβολιὰ τοῦ θυμαριοῦ καὶ τῆς ζαμφορᾶς καὶ γάνομαι μέσα στὴ γοητεία τῶν ἀηριῶν ἐλάτων καὶ τῶν πεύκων. Ἀνεύοω κελάδημα τῆς μπεκάτσας καὶ βούρχεται στὸ στόμα ἕνα τραγουδὶ εὔθυμο καὶ πεταχτό.

Βαδίζω στὸ δρόμο ἄκρη ἄκρη, ἀπαπνέω βαθειὰ καὶ νοιώθω κάποιο χαμόγελο νὰ παιγνιδίζει στὰ χείλια μου. Κάτω, πέρα, βλέπω τὶς στροφὲς τοῦ δρόμου νὰ ξετυλίγονται ἀπὸ διάβα μου ἀτελειωτες, σὰν πλατειὲς κορδέλλες. Εἶναι στιγμὲς ποὺ σταματάω καταμεσὶς τοῦ δρόμου κι' ἀγναντεύω τὸ ρὸζ χρῶμα τοῦ δρίζοντα, ποὺ ἀχτινοβολεῖ μέσα μου, φωτίζει τὴν καρδιά μου καὶ κάνει τοὺς πόλμους τῆς δυνατούς, πιὸ δυνατοὺς. Ἀπότες πάλι χώνομαι ἔτσι δὰ νοιτὰ ἀπὸ δάσος τῶν ἐλάτων μὲ τὶς περφάνες κορυφὲς καὶ τὰ σιωπηλὰ φυλλώματα ὅστερα ξαναγυρίζω κι' ἀνεβαίνω πάλι τὰ βήματά μου. Σκέφτομαι, πόσο γρήγορα θάφτανα κοπιά τ η ς, ἂν ἤμουνα, νά, πές, ἕνα γερόακι μὲ μεγάλα, πλατειὰ φτερά! Μὰ ὄχι, δὲ θάθελα' μ' ἀρέσει νὰ λαχταρῶ νὰ φτάσω, νὰ λαχταρῶ νὰ δῶ... Ἡ λαχτάρα εἶναι ζωαία καὶ κρατάει, ὅσο κυλάει ὁ χρόνος τῆς μοναξιᾶς....

Ζῶ πάνω στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ἀνάμεσα στὰ Ἐλατα, καὶ τὸ ὅμορφο πουλὶ τὸ νοιάζει τὴ ζωή μου. Κάθε βραδυὰ λικνίζεται μέσα στὰ γλάδια τοῦ θεοῦ σὰν ἀνεμόμυλος. "Αχ, ἡ ἀνοιξη, λέν, πὼς εἶναι ἡ πιὸ δυνατὴ ἔκφραση τῆς ζωῆς, εἶναι ἕνα τραγούδι, πὲς καλλίτερα, ποὺ ἀγγίζει τὴ λεπτὴ χορδὴ τῆς ψυχῆς μας καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμει. Τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ δάσους μὲ τὴ Ἐλατα, τοῦ κάμπου μὲ τὰ λουλούδια, τ' οὐρανοῦ μὲ τὴ γαλάζια δῆψη, νὰ τί εἶναι ἡ ἀνοιξη, Σοῦρχεται νὰ παίρνεις κάποιο μονοπάτι τοῦ δάσους καὶ κεῖ, μὲ τὴ σιωπὴλὴ συντροφιὰ τῶν ἐλάτων, νὰ βαδίζεις, νὰ βαδίζεις ἀσκοπα καὶ νάχεις τὸ μυαλό σου σὲ μιὰ μορφὴν ἀγαστημένη' καὶ νὰ ἀαντάζεσαι, πὼς κάποτε παρουσιάζεται μπροστά σου σὰ μιὰ ὀπτασία. Θέ μου! Ἐπιθυμεῖς, ἀλήθεια τότες, νὰ πέσεις χάμω καὶ ν' ἀρχίσεις νὰ κυλιέσαι πάνω στὸ γρασίδι, ἔτσι, ὅπως κάνει τὸ πιστὸ σκυλὶ τὸν ἀγαπημένο του ἀφέντη. Βγάζεις τὴ γλῶσσα σου καὶ γλύφεις τὸ χῶμα, ποὺ σκεπάζεται ἀπὸ τὴ σκιά της. Ἀγαπημένο χῶμα, λές, εὐλογημένη γῆς ὅστερα σέρνεσαι καὶ τῆς φιλεῖς τὶς ἄκρες τῶν ποδιῶν της...

— Μὲ σκεπτόσουνα; σοῦ λέει ἐκείνη ξάφνου.

Τὰ μάτια σου δακρύζουν κι' ἀπαντᾶς σὰ μεθυσμένος :

— Ναί, ἀγαπούλα· δὲν ἔγω ἄλλο σκοπό παρὰ νὰ σὲ σκέπτουμαι μέρα νύχτα, μέρα νύχτα..

Ἡ ὀπταοία ξαφανίζεται καὶ μέσα στὶς φοῦντες σου σπομένει μιὰ τουφίτσα ἀπὸ καστανόγρυμες τριχοῦλες, μιὰ τό

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΓΕΝΕΑΣ

ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ - ΠΑΠΠΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 12)

στὸ βάζο, γρειάζομαι ἀρκετὴ ὑφα, ὡς νὰ τὰ κάμω νὰ μ' ἀρέσουν. "Ετσι καὶ... γειρότερα μὲ τοὺς στίγους.

ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΛΥΜΠΙ

— Ποιοὶς συγγραφεῖς προτιμᾶτε;

— Θαυμάζω τοὺς ἀργαίους μας. Μὰ καὶ νεώτερους μεγάλους συγγραφεῖς. Δὲν προτιμᾶει κανεὶς τοὺς Λατίνους, τὴ Βίβλο, τὸ Γκαῖτε, τὸν Σαίκσπηρ, τὸν Θερβάντες, τὸν Ντάντε, τοὺς γάλλους, τοὺς σάξσους, τοὺς σκανδιναυοὺς. Καταφεύγει σ' αὐτοὺς γιὰ νὰ μοσκωθεῖ καὶ ν' ἀποκτήσει γνῶση καὶ πνευματική συνείδηση.

— Ποιὸ βιβλίο ἔγετε διαβάσει περισσότερο;

— Τὴν Ὀδύσσεια. Ἴσως γιατί εἶναι τὸ πρῶτο βιβλίο ποὺ διάβασα, ὀκτὼ γρονῶν, εἴτε γιατὶ μέσα στὶς σελίδες του, ὑπάρχει πάνω πολὺς πόνος, νοσταλγία καὶ χύματα. πράγματα ποὺ βοκίμασα στὴ ζωή μου πολὺ ἔνωνα. Λὲν κουράζομαι ποτὲ νὰ τοξιδεύω μὲ τὸν Ὀδυσσέα...

— Σὲ τὶ σᾶς ἀρέσει νὰ περνᾶτε τὶς ὧρες τῆς ἀγόλης σας;

— "Οταν γράφω εἶμαι κυριολεκτικὰ ἐδαφ··ν. Τὰ γράψιμο ἔγει σὰ πένα φοβερὸ. πάθος. Εἶναι ἡ ἐντονότερη ἐπιγείρη ποὺ βοκιμάζω. Ἐν τούτοις, κάθομαι στὸ γραφεῖο μου, μόνον ὅταν γίλιες βοὸ πεῖξες ἀσγολίες μοῦ τὸ ἐπιτρέψουν. Ὰς μπαναγωγίσω, μ' ἀρέσει ἡ θέατρο, ἡ μουσικὴ, τὸ ὅπαιβρο, τὸ σπόρ, μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλ·· τὸ κολύμπι.

— Τὸ κολύμπι!

— Ναί, ἔνω ··· ··· σημειώσει μιὰ κολυύτσικη ἐπίδοση σ' αὐτό. Μέσα σὲ θάλασσα αἰσιόνοθη. κα· τὴν ὁλοθυνὴ ψυχικὴ ἐλευθερία, τόσο ἀπεν··· ··· τὴ στὸν ἄνθρωπο. "Οταν κολυμπῶ δὲν εἶμαι γδυμένη μονάνω ἀπ' τὰ φορέματά μου, μὰ κι' ἀπ' τὰ θλιβερὰ πράγματα τῆς ζωῆς. Μπορεῖ κανεὶς καὶ γλυτώνει γιὰ λίγες ὧρες ἀπὸ τὰ κλουβὶ τῆς στεν··· ἀπ' τοὺς ἀ··ανθρώπους τῆς, ἀπ' ὅ-λα. Τὸ κολύμπι εἶναι ψυχικὴ κάθαρση. γνωρ··· ταιβιά, ἐξευγενισμόν· καλλιέ··ια τῆς σθβνιόψυχης ρωμ··. Καλὰ λένει ὁ Μυρίβηλης: «Μάθετε τοὺς Ἕλληνες νὰ κολυμβοῦν. Ἐκπολιτίσετέ τους».

— Τί ρόλο ἔπαιξε ὁ ἄντρας σας στὴ ζωή σας;

—Τὸν τρυφερό, τὸν ἰδιαίτερο, ποὺ γοειάζεται καὶ ἡ πιὰ γειραφετημένη γυναίκα, γιὰ τὴν ψυχική της ἰσοροπία. Ἡ ἐπίδοσή του στὸν ἐσωτερικό μου κόσμο εἶναι φανερή. Καὶ, κατὰ ὁ ἄντρας μου εἶναι ἀναμφισβήτητα μιὰ ποιητικὴ ἰδιοσυγκρασία, μπορεῖ νὰ κατέγει στὰ γέρια του μένα ··ξαν ἀπὸ τὴ μυστική μου ζωή. Ἡ ἀγάπη του, ὁμολογῶ, μοῦ γάνοισε μιὰ νοαλίνη στὸν ἀνήσυχο βίο μου, ὅμως στὴν πνευματική μου σταδιοδοομία δὲν μποοῶ νὰ πῶ πὼς ἔπαιξε κανένα ρόλο. Εἶμαστε ἀπίστευτα κοντά. μὰ νωοιστὰ ἀγαγκόμαστε καὶ φιλοδοξοῦμε. Ἡ ἑπαφή μας φυσικὰ εἶναι περισσότερο ἀπὸ ὠφέλεια στὴν πνευματική μας ἐξέλιξη. Χωρὶς τὸν ἄντρα μου, ἡ ποίησή μου θὰταν δοφαγὴ.ὅπως ἀκατανόητος θὰ μοῦ ἦταν κι' αὐτός, γωρὶς τὸ ἀγέρωνο καὶ σφοδρὸ ποιητικὸ του πάθος.

— Θὰ ἐπιθυμοῦσατε νὰ εἴγατε ζήσει σὲ ἄλλες ἐπογές;

— Γιατί; Μήπως πέοσστε κοιμιάμιὰ πλατωνιτὲς πολιτεῖες; Σὲ μιὰ μελλοντικὴ ἐπογή. Ἴσως. "Ὰς σπμεῖοσε, κοιτὰ ἡ κοικά. οἱ ἐποιιὲς βουτοῦνε σ' ἕνα καλαυιάρι μὲ ἀνθρώπινο αἷμα τὴν πένα τους, καὶ ἀντι··· ··· ··· τυφλὲς καὶ μοιραῖες ἀλλήλας.

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ

— Στὰ τόσα ταξίδια σας τὶ σᾶς ἔκαμε ἐντύπωση μὲ τὴ γνωριμία τῶν τόπων;

— Δυστυχῶς δὲν ἔγω ταξιδέψει πολύ. "Οταν βγαίγω λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τότε ἀντιλαμβάνεσαι πόσους τόπους δὲν γνωρίζεις. Εἶδα πολλὲς καὶ ἀξιόλογες πόλεις τῆς Ἰταλίας. Καὶ τὴν Ἑλλάδα ἔκτὸς ἀπ' τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη, τὴ γνώρισα. Ἐμένα ἐντύπωση μοῦ ἔκαμε τὸ ἔομιο νησὶ τῆς Δήλου. Πλέει λευκὸ μαυσωλεῖο αἰώνες στὴ θάλασσα. Τὴ γλόη τοῦ νησιοῦ, καθὼς σγηματίζει βαθειὰ προσκέφαλα σὲ σπασμένους κίονες καὶ ἀκρωτ··· ··· ιασμένα μέλη θεῶν, φοίσσου οἱ ἔρωτες μυριάδων φειδιῶν, ποὺ δεσπόζουν σὰν αὐτοκράτορες τῶν ἐρήμων τοπείων. Πόσο ὀδυνηρὸ νὰ βλέπεις νεκρὴ, τὴν αἴγλη τῶν πιὸ λαμπρῶν ἐκδηλώσεων τῆς Ἱστορίας! Στὸ Κύνθειον ὄρος ποὺ ἀνέβηκα ἕνα μεσημέρι, ροίσκεται ἡ φότνη τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἔνα σπήλαιο τρομερό, ποὺ μέσα γεννοβόλησε ἡ Λητὼ τὸν κλεψίγαμο γιὸ τοῦ Δία. Τὶ καθαρὰ ἑλληνική, ποὺ εἶναι ἀπὸ κεῖ πάνω ἡ θέα! Μπορεῖς νὰ μετρήσεις στὰ δάχτυλα τὶς νύμφες Κυκλάδες, ποὺ λούζονται τρελλὲς καὶ αἰώνιες στὸ Αἰγαῖο, τυλιγμένες μὲ ἀνθινα πέπλα φωτός.

— Ποιὰ εἶναι τὰ ἀτομικά σας ὄνειρα;

— Νὰ δώσω ἕνα ἔργο, ἀντάξιο τῶν ἀνησυχιῶν μου. Νὰ ξαναεδῶ τὴν Ἰταλία. Νὰ ἰδῶ τὶς χῶρες ποὺ ἔνουνε καλλιτεγνικὸ παρελθόν. "Αγ, εἶναι τόσο βραγὺ ἑ τοῦτο τὸ πέρασμα μας ἀπὸ δῶ, κι' ὁ κόσμος τόσο μεγάλος! Πῶς θὰ γίνει προτοῦ ἐπιστρέψομε στὸ Μηδέν, νὰ ἰδοῦμε περισσότερα; Πῶς θὰ γίνει;

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

— Καὶ γιὰ τὴν ἀνθοωπότητα τί ὄνειρο κάμετε;

— Ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε καὶ ὁ ἀνυπόδητος ποιητὴς τῆς Ναζαρέτ. "Ὀνειρο πνευματικῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου, δικαιοτέρου καταμερισμοῦ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἐξανθρωπισμοῦ τῶν ψυγικῶν μας αἰσθημάτων διὰ τῆς ἀγάπης. Δὲν εἶναι ἐπίκαιρο μήπως ἑν παντὶ καιρῷ τὄνειρο αὐτό: "Ὁ Χριστὸς μὲ τὸν Πλάτωνα εἶναι κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη τὰ φωτεινότερα πρόσωπα τῆς Ἱστορίας. Ἰδιαίτερα, τὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι ἀσυγκριτο σὲ ἀγάπη, μαγητικότητα, καὶ θυσία! Ἀπομακρυνόμαστε ἀπ' αὐτόν, περιπλανόμαστε, πειρισματιζόμαστε, μὲ τελευταῖο σ' αὐτὸν καὶ μόνον ἐπιστρέφομε.

—Γράφετε γιὰ νὰ λυτρωθεῖτε ἢ γιατὶ ἔτσι συνηθίσατε;

— Γράφω γιὰ νὰ φεύγω. Μὴν ἀπορεῖτε. "Οταν γράφω, ἔγω τὸ αἴσθημα ὅτι ἀναγωρῶ μὲ κεῖνο τὸ πλοῖο τοῦ Σκαρίμπα, ποὺ ἔγει γιὰλίνα πανιά, καὶ μεθυσμένο σὲ βγάζει ἔξω ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ κόσμου...

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΑΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

— "Ἐγοιμε ἢ ὄγι Κριτικὴ στὴν Ἑλλάδα;

— Δὲν εἴγαμε πρὶν ἀπὸ τρία γρόνια. Ὁ «γριτικὸς» τῆς προγθές, μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ὑποκειμενικότητός του, ἐθαυμάζε πολὺ τὸν καὶ μεγεθυμένη τὴν πτωγή του προσωπικότητα. Μὲ μέσον ἕνα γάρτινο καραβάκι, ξεκινοῦσε γιὰ ἐξερευνήσεις. Γι' αὐτὸ τὸν συνηγήσαμε πάντα ναυαγισμένο στὰ γηγά. Πῶς νὰ καθοδηγηθεῖ μιὰ πνευματικὴ γενεὰ: Πῶς νὰ τοξινομηθεῖ .σοβαρά ἡ πνευματική μας ἱεραρχία; Μὲ φιλονικεῖς; Μὰ ἐπειοθήκαμε, πὼς αὐτὰ δημιουργοῦν πολὺ ἐφήμερες ἐπικοατήσεις. Τὰ ποιήματα ἠάλλαξαν οἱ νέοι. Κι' αὐτὸ εἶναι σωστὴ συνέπεια τῆς μετοπολεμικῆς ἐξυψώσεως τοῦ κοαθ' ὅλα ἐπιπέδου τοῦ νεοελληνικοῦ βίου.

«"Ολοι ὅσοι κατασιάνονται σήμερα μὲ τὴν καλλιέργεια τοῦ κριτικοῦ δοκιμίου στὴν Ἑλλάδα, εἶναι νέοι ὄγι μόνο μὲ ἐκλεπτισμένη καλλιτεγνικὴ διαίσθηση, ἀλλὰ μὲ σοβαρὴ πρὸ παντὸς μόρφωση καὶ πόνο γιὰ τὴν πνευματικότητά μας, ἑλληνικό. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς, ὅπως ὁ Νικολαρέτζης, εἶναι ἐξαιρετικὰ πνεύματα. Μιὰ παράταξη μὲ τὸν Παράσγο καὶ "Αγγρα παλαιμάγους, τὸν Παππᾶ, τὸν Καπετανάκη, τὸ Φεοτοκᾶ, τὸν Καραντώνη, τὸν Τερζάκη, τὸ Χουρμούζιο, προσπαθεῖ νὰ διευρύνει τὸ μέτωπο τῆς κριτικῆς ἐμπρὸς στὶς ἀνησυγίες τῶν νέων συγγραφέων, ποὺ παρακολουθοῦν μὲ προσοχή. Ἐξετάζουν τὶς «πάγιες» ἀξίες μὲ ἐπιστημονικὴ περιωπὴ, ἔξυψώνοντας καὶ σοβαροποιώντας καὶ τὸ καθμένο τὸ ἑλληνικὸ ἔνστικτο. Καὶ δὲν εἶναι μόνο αὐτοὶ ποὺ φαίνονται. Εἶναι πολλοὶ ἄλλοι ἀφανεῖς. Μιὰ περίπτωση : ὁ ποιητὴς Γιάννης Χονδρογιάνης ἀποτελεῖται γιὰ τὸ Καρυωτακικὸ φαινόμενο. Δημοσίευσε ἄρθρο τόσο σοβαρὸ, ποὺ ζήτημα εἶναι ἀν γράφηκε γιὰ τὸ ἴδιο θέμα σοβαρότερο».

ΣΤΡΑΒΙΝΣΚΥ, ΠΙΚΑΣΣΟ, ΒΑΛΕΡΥ ΚΑΙ... Ο ΕΥΖΩΝΟΣ

— Γιὰ τὴ Νέα μας Ποίηση τί ἔγετε νὰ μᾶς πεῖτε;

— Ἡ ἑλληνικὴ λύρα ὅσο πάει καὶ καθαρίζει. Ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ ἀνησυγία τῶν νέων ἀνεῖξε διάπλατα τὰ παράθυρα καὶ μπῆκε καθαρὸς ἀέρας στὸ γῶρο ποὺ ἔξεψύγισε ὁ Καρυωτάκης. Ἡ σύνθεση κάθε μέρα καὶ ἐπιβάλλεται. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς πληθαίνουν. Ὁ ἐξωστερικὸς ἄνθρωπος μὲ τὴν αἰώνια ἀγωνία του ἐκπέμπει τὰ ἐοωτήματά του μὲ πρωτότυπους τρόπους. Ἡ σύνθεση, ἡ πειμπτουσία. αὐτὴ τῆς ποιητικῆς μας ἐσωσφησίας, ἐμαστίγωσε τὰ τέλμα τῶν ἀγαθῶν σγημάτων καὶ ἀνηλεῶς ἐνόμωσε τὴν «πτωνεῖσα τῶν δεκαπεντασυλλαβῶν. Ὁ ὑπμερινὸς ἄνθρωπος ἔγει ἐρωματίος, εἴτε εὐζωνος, ποέπει — γιατὶ ὄγι; — νὰ μὴ σκανδαλίζεται μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ Στραβίνσκυ, τοὺς πίνοικας τοῦ Πικασσοῦ καὶ τοὺς στίγους τοῦ Βαλερῦ. Ἡ σημερινὴ ποιητικὴ νεότητα ντυμένη μὲ ὠρωμότητα, ἐξαλλώνεται θορείς γράφοντας, σὲ ἔκσταση πνευματικῆς ἀρετῆς. Οἱ στίγοι μερικῶν νέων κραδαίνουν σὰν ξίφη ἀγγέλων τὸν ἀνώποπτο ἀέρα μας καὶ οἱ αἰμάσσοντες στίγοι τοῦ Ρίτσου, μέσα σ' ἕνα ἐρειπωμένο καλύβι, ὑπέρκαλλοι καὶ γυμνοί, ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς ἔνοστρους οὐρανοὺς ἀπὸ μιὰ ὀροφὴ ραγισμένη...

«Ἡ ποίηση ἐγκατέλειψε τὶς τάξεις τῆς θέσεις. "Εγινε αὐτὴ ποὺ πρέπει νὰ εἶναι : πτῆση. Λευτερώθηκε ἀπὸ τὶς συλλαβὲς, περιφόονησε καὶ τὴ ρίμα ποὺ ἠγεῖ σὰν ντέφι φελλάνικο, σὲ γέρια ἐλικώνειας μούσας. Ἀναπέτοξε λάβαρο τὴν οὐσία της. Τὸν πολιό της, τὸ σῆμα τῆς, ποὺ τὸ κυματίζει ὁ γλυκοσμὸς τῶν Ζεφύρων. "Α, φίλε μου, εἶναι ἡ δίψα ὅλων ἐμᾶς ποὺ λατρεύομε τὴν Ποίηση, πολὺ ἀπαιτητικὴ καὶ δὲ σβύνει μὲ νοθευμένες δόριες! Ποέπει νὰ τὸ πάοοιμε ἀπόφαση. Τὰ ποιήματα δὲ θὰ τὰ διαβάζομε ἀπνευστὶ ὅπως τοὺς δεκαπεντασύλλαβους τοῦ Βαλαωρίτη. Θὰ σκύβοιμε μὲ πρόθεση νὰ εἰσδύσοιμε καὶ νὰ ἀλώσοιμε τὸ μυστικό τους κόσμο. Γι' αὐτὸ θὰ εἴμαστε ἔτοιμοι πνευματικῶς. Τότε ἡ Ποίηση θὰ γίνει ἀπόλυση. γιατὶ τέτοια γίνεται στὰ γέρια ἐκείνων ποὺ τὴ σέβονται».

— Καὶ ἡ νέα μας πεζογραφία;

— Αὐτὴ ἔκαμε θετικότερη πρόοδο. Καὶ ἐνωρίτερα ἀπὸ τὴν ποίηση μάλιστα. Ἀπελευθερωμένη προγωρεῖ κι' αὐτή. Παρακολουθῶ μὲ γὼ τὴν ἄντρα μου τὰ περισσότερα βιβλία. Εἶναι νὰ γαίρεται κανεὶς γιὰ διαβάζει τοὺς λογισμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Σκαριμπας γεμίζει τὰ κρανία τῶν ἡρώων τοῦ. Ὁ Θεοτοκᾶς, ὁ Τερζάκης, ὁ Καστανάκης, ἡ Νάκου, οἱ Δασκαλάκηδες, ὁ πρωτοπόρος συγγραφέας τοῦ Πέντρο Κάζα, Κόντογλους, ὁ Βενέζης, ὁ Μυρίβηλης, καὶ ἡ γυναῖκα τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὸν Ξεφλούδα, τὸ Γιανναρόπουλο, τὸ Δέλιο, ὁ Δεντρινὸς κι' ὁ Σφακιανάκης, κ. ἀ. εἶναι ταλέντα. Ἡ πεζογραφία μας ἔπαιρνε νὰ φωτογραφίζει τὶς ἑλληνικὲς αὐλές, ὅπως οἱ περιηγητές. Ὁ σημερινὸς πεζογράφος ἐρωδιασμένος μὲ μόρφωση κι' ἐπιμέρος τῶν προόδων τῆς ψυχολογίας, μπαίνει στὰ σπίτια, σκαλίζει τὶς ψυχὲς τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων καὶ προσπαθεῖ νὰ ντύσει μ' εὐρωπαϊκὸ ἔνδυμα τὸν ἠθογραφημένο ἑλληνα, ποὺ σώζει μέσα στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεγνίας, μονάγα ἡ μεγαλοφυὴς τέγνη τοῦ Παπαδιαμάντη.

ΠΙΣΤΗ ΣΤΗ ΡΑΤΣΑ ΜΑΣ!

— Εἴσθε αἰσιόδοξη γιὰ τὴν νεοελληνικὴ λογοτεγνία;

— Πίστη στὴ ράτσα μας! Αὐτὸ θάπρεπε νάναι τὸ σύνθημα κάθε λογοτέγνη ἑλληνα. Πιστεύω σ' αὐτήν. Ὑστερα κι' μελέτη τῶν πραγμάτων μὲ κάνει αἰσιόδοξη. Σ' ἕναν τόπο μικρό, ἀσήμαντο, κακομοιρασμένο, ποὺ βαυκαλιζόταν μὲ ἀναμνήσεις... δικεφάλων ἀετῶν, μιὰ πλειάδα ἀγωνιστῶν πάλαιψαν γιὰ νὰ δώσουν πνευματικὴ ὀμπορξη. Ἐλείσαν μὲ ὅσα μέσα διέθεταν τὸ ἔδαφος, ἀν μποροῦσε σὲ Ἑτσι νὰ ὀνομασθεῖ τὸ φοβερὸ κοτσάφβραγο. Νὰ ἀναφέρω τὸ Σολωμὸ, τὸν Κάλβο, τὸ Ρομβῆ, τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Παλαμᾶ; Τοὺς ἔφερμε ὅλοι. Ἀλλὰ τοὺς νεώτερους Καβάφη, Σικελιανό, Γρυπάρη, Καζαντάκη, Πολίτη, ποὺ διεύρυναν τοὺς κληρονομημένους δρόμους: Τὴν ἴδια ἐρωγασία ἀνελάβαν ἄλλοι σήμερα Οἱ νέοι. "Ετσι γίνεται. Βέβαια, μικρὴ εἶναι ἡ γώρα μας κι' ἀγόμα ἀκόμα ἀπὸ προϋποθέσεις πνευματικῆς ἄνθησ··· τὸ δὲ κόσκινο τοῦ γρόνου αὐστηρό, μᾶς εἶπα, πιστεύω στὴ ράτσα μας καὶ στοὺς νέους, ποὺ ὅλα τὰ ἐμπόδια, τρέγουν, τρέγουν μ' ἕνα βιβλίο στὰ γέρια θαρεῖς γιὰ νὰ ξεπεράσουν σύνορά μας...

Ἡ συνέντευξη ἐτελείωσε. Μοῦ τὴς ἐτελείωσε καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπάνιες εὐχαριστήσεις τῆς ζωῆς μου.

Λάρισσα Μάϊος 1938

ΒΑΣΟΣ ΣΤΡΩΤΟΣ

ΤΟ ΓΝΩΣΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ»

Κυκλοφόρησε τὸ τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου (9ον) μὲ συνεργασία :

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ : «Κοιτωπλάστης», ἄρθρο
Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ : «Ἐζυγᾶ» (ποίημα)
ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ : «Μετασθέσεις» (διήγημα)
ΓΙΑΝ. ΣΚΑΡΙΜΠΑ : «Τὸ βάλς χωρὶς ντόμπο» (ποίημα)
ΑΡΙΣΤ. ΑΙΓΕΙΛΗΣ : «Ὁ Γυρισμὸς» (διήγημα
ΛΙΜ. Σ. ΔΑΦΝΗ : «Μοῦσα σουλιῶν» (ποίημα)
ΙΣΙΔ. ΚΑΜΑΡΙΝΕΑΣ : «Ἀναλεξάτωσις ἐξωογενισμῶς» (ποίημα)
ΓΙΑΝ. ΜΑΓΚΛΗ : «Τῆς μοίρας τὰ γραμμένα» (διήγημα)
ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ : «Ἥλιος Νικολαΐδης» (μελέτη)
ΚΩΣΤΑ ΨΥΧΟΠΟΥ : «Τὸ δεσποτάτο τοῦ Μιστρᾶ (»)
ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ : «Τὰ μέτωπα» (ἄρθρο)
Ν. ΧΑΝΤΖΑΡΑ : «Ὕμνα ἀπὸ ἕνα σαδισμὸ» (ἄρθρο)
ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ : «Ξένη Λογοτεχνία»
ΓΕΩΡΓ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ : «Κριτικὴ θεάτρου»
ΤΑΝΗ ΖΑΧΑΡΑΚΗ : «Κριτικὴ Βιβλίων»
Συνεργασία Νέων ποιητῶν καὶ πεζογράφων κ. λ. π.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Γραφεῖα Θεμιστοκλέους 18 Ἀθῆνα

Τὸ Βιβλίο

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΕΡΑΦΕΙΑ ΠΑΤΗΣΙΩΝ 8
ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ :
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ :
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἕξη μῆνες » 100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ :
Γιὰ ἕνα χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντὴς
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ
Ἑλληνικὸ, Δ' Στάσις

Διευθυντὴς Πυροτυπείου
ΔΗΜΟΣΘ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
Δόξα Ἀρεοπαγοῦς — Πειραιας

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

Βασιλικὸ Θέατρο

Ἀπὸ θέατρο τῆς ἀρχαίας Ἐπιδαύρου ἀποδεῖ αὔριο Κυριακὴ, ὥρα 5.15' μ.μ. Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλῆ, ἀπὸ τὸν θίασο τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου

Ἡ Περιφερειακὴ Λέσχη, Ἀμαλίας 30, ἀνέθεσε τὴν τουριστικὴ ὀργάνωση τῆς παστάσης καὶ κατάρτισε τὸ πρόγραμμα ἐκδρομῶν, Ἡ μιὰ ἀνοιχτὴρη θὰ γίνῃ τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ μὲ λαογραφία κι' ἡ ἄλλη αὔριο μὲ αὐτομπρίζ.

Θίασος Μαρ. Κοτοπούλη

Ὁ θίασος τῆς κ. Μαρίας Κοτοπούλη ἀνοίγει σὲ τελευταῖες παραστάσεις τὴν ἐβδομάδα τοῦ Σάμφορτ Μῶμ «Ἡ λαίδη τῆς ἐξοχῆς».

Ὁ θίασος θὰ δώσει, ἀκολουθώντας τὴν ἀρχαία Τετάρτη στὴν «Μπομπονιέρα» τῆς ὁδοῦ Ἀκτῆς τὴν πρώτη τῆς νέας κωμῳδίας κ. Θ. Συκαδίου «Καλὸς ἥρθες». Τὴν παράσταση αὐτὴ ὁ θίασος τὴν χαρακτηρίζει σὰ ἐγγεωὴ δοκιμὴ», καὶ παρακαλεῖται τὴν παράσταση ποὺ θὰ δοθεῖ τὴν ἄλλη μέρα στὴν Ἀθήνα, στὸ θέατρο «Ρέξ».

— Θίασος Ἀνδρεάδη

Ὁ θίασος τῆς κ. Κατερίνας Ἀνδρεάδη μετὰ τὶς «Ἀθῶες» θ' ἀνεβάσει τὴν κωμῳδία «Λόξες γυναικῶν». Ὁ θίασος θὰ ἐγκαταστασεῖ στὸ θέατρο τῆς κ. Ἀλίκης, γιὰ νὰ κατέβει δίκη τὴ χειμερινὴ περίοδο.

Ὑπεύθυνος Διευθυντὴς
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ
Ἑλληνικὸ, Δ' Στάσις

Διευθυντὴς Πυροτυπείου
ΔΗΜΟΣΘ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
Δόξα Ἀρεοπαγοῦς — Πειραιας

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

— Θίασος Ἀργυροπούλου

Ὁ θίασος Ἀργυροπούλου θὰ ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖνος γιὰ τὴ χειμερινὴ περίοδο στὸ δημοκρατικὸ θέατρο τῆς ὁδοῦ Ἱπποκράτους. Πιθανόταταν νὰ κάνει ἔναρξη τῶν παραστάσεων του μὲ μιὰ κωμῳδία τοῦ κ. Ἀλεξ. Ἀντωνιάδη.

— Νέα Βιβλία

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΛΕΝΑΣ ΒΟ-ΙΣΚΟΥ : «Ἀλάσκα», σχ. 8ο, σελ. 47.

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΕΡΙΚΛ. Χ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ (Π. ΠΑΝΙΣΟΥ) : «Εἰσαγωγὴ στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία», σχ. 8ο μέγ. σελ. 204.

ΘΛΗ ΡΗΤΟΡΙΔΗ : «Οἱ Ὄρες τῆς σωλῆνος, σχ. 8ο, σελ. 32.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Φ. ΧΛΛ : «Ἀριστοφάνης», σχ. 8ο. σελ. 21. δραχ. 7.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ : «Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, σχ. 8ο. σελ. 16. δραχ. 7.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Κ. Μ. ΓΡΑΨΑ : «Ὁ Ὀδυσσέας στὴν Ἰθάκη» — Ἐπιμέλεια. Ν. Στίχ. 93-441. σχ. 12ο, σελ. 86.

— Περιοδικά

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ», μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ, διευθυντὴς Τάκης Ζαχαράκης, Ἀθῆνα. Ἐκκινᾶ ἀφῆρε τὸ ἔνατο τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου, τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, μὲ ἐκκινημένην ἐμφάνιση καὶ ἐνδιαφέρουσες συνεργασίες. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ σημειώνομε τὸ ἄρθρο «Κοντυλιάσης» τοῦ κ. Γρ. Ξενόπουλου, ποιήματα τῶν κ. Μ. Μαλακάση, Γιάν. Σκαρίμπα, Μιμ. Δάφνη, Ἰσ. Καμαρινέα, Νίκου Βίγλα, Δ. Παναγιωτόπου καὶ Π. Γεννουδάκη, διηγήματα τῶν κ. "Ελλης Λαμπρίδη, Ἀρ. Ἀγγελίδη καὶ Γιάνη Μαγκλῆ, τὶς μελέτες «Νίκος Νικολαΐδης» τοῦ κ. Φ. Μιχαλόπουλου καὶ «Τὸ δεσποτάτο τοῦ Μιστρᾶ» τοῦ κ. Κώστα Ψυχογιοῦ, ἄρθρα τῶν κ. Χρ. Λεβάντα καὶ Ν. Χαντζάρα, παρακολουθοῦν τὴς ἔξυνης λογοτεχνίας ἀπὸ τὸν κ. Κλ. Παράσχο, κριτικὴ τοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸν κ. Γ. Πρατσίκα, κριτικὴ τοῦ κ. Τάνη Ζαχαράκη γιὰ τὸ βιβλίο «Τὸ ἀφίξι τοῦ ἀρχιγέλοιου τοῦ κ. Νικηφ. Βρετζάκου, ἕνα γράμμα τοῦ κ. Τάκη Δόξα, διάφορα φιλολογικὰ σημειώματα. παρακολούθηση τῆς κινηματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κίνησης, κ. λ. π.

— Ἀλληλογραφία

ΓΙΟΡΓΗΝ ΔΩΡΕΙΝΟΝ. —Τὸ ποίημά σας «Μὴν καίξεις Ἤγωστε εἶναι πολὺ ποιητικό. Γιὰ νὰ τὸν ἐπαινέσετε τὸν Πάγκο τὴς ἐξοχῆς δουλειά, πολὺ δουλειά. Φαίνεστε πολὺ νέος. Δουλέψετε καὶ μὴ βιάζεστε.

Α. Ι. — Ἡ ἀλληλογραφία ἔγας εἶχε κατοχυρήσει τὸ χῶρο αὐτὸ. Ἐλπίζομε νὰ ἐνημερωθοῦμε τὸ συντομότερο. Τὸ διήγημά σας τὸ λάβαμε καὶ θὰ σᾶς ἀπαντήσουμε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἐρχόμενα φύλλα μας.

ΜΑΡΙΣ ΣΤΡΟΥΜΠΣΑΝ. — Τὰ τελευταῖα σας ποιήματα πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Ἂν ἐργασθεῖτε περισσότερο, θὰ γίνετε πολὺ καλὴ ποιήτρια. Τὰ μιὰν ἀρχὴ, ἐλπίζομε νὰ γίνει δυνατὴ ἡ δημοσίευση τῶν ἀποδεῖξεων τοῦ Ἰορμᾶ, πράγμα ποὺ κι' ἐμεῖς τὸ ἐπιθυμοῦμε.

Α. ΤΗΝΙΑΚΟΝ. —Τὸ ποίημά σας «Ἡ νὺ μπορεσοῦν δυστυχῶς ὅχι δημοσιεύσουμε. Ἡ προσπάθειά σας αὐτὴ δείχνει πὼς θὰ κατέγετε. Συνεχίστε μὲ τὴν ἴδια ἐπιμονὴ καὶ προσήλωση καὶ μόλις δοῦμε πὼς τὰ ποιήματά σας δημοσιεύομμε δὲν θὰ σᾶς ξεχνοῦμε, θὰ χαροῦμε πρῶτοι ἐμεῖς. Κάτι καλύτερο τὸ «Οἱ ἀπόκληροι, ἀλλὰ κι' αὐτὸ ἀκόμη.

ΓΙΑΝΝΗΗ ΝΙΚΟΛΑ' ΔΗΝ. — Σᾶς εὐχαριστοῦμε πολὺ γιὰ

ΓΡΑΦΕΙΑ
Πατησιων 8
ΤΗΛ. 30-461

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περίοδο
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ
Αριθ. φύλλου

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ

ΓΕΝΕΥΗ»

ΤΟΥ ΜΠΕΡΝΑΡ ΣΩ.

Όπως ἦταν ἐπόμενο τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ ἀκούραστου Μπέρναρ Σῶ, ἡ «Γενεύη», ποὺ πρωτοανεβάστηκε στὶς «Γιορτὲς τῆς Μαλβέρνης» στὶς 8 τ' Αὐγούστου, προκάλεσε ἕνα σωρὸ συζητήσεις καὶ συγκέντρωσε τὰ πιὸ ἀντικρουόμενα σχόλια τῆς κριτικῆς. Λέμε ὅτι ἦταν «ἑπόμενο» γιατὶ ὅλα τὰ νέα θεατρικὰ ἔργα τοῦ Σῶ δημιουργοῦν «θόρυβο». Ὁ θόρυβος ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰ ἦταν πιὸ ἔντονος ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες. Καὶ σήμερα ἀκόμη — ἕνα σχεδὸν μῆνα μετὰ τὴν πρεμιέρα — ἡ συζήτηση ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι στὴν ζέση της. Καὶ ὁ λόγος; Ἁπλούστατα: α) τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Σῶ δὲν μοιάζει μὲ κανένα ἀπ' τὰ προηγούμενά του καὶ β) θίγει προβλήματα διεθνοῦς φύσεως, τὰ προβλήματα δηλαδὴ ἐκεῖνα ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο τὴν ἀνθρωπότητα.

□ □ □

Στὴν συζήτηση γύρω ἀπ' τὴν ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Σῶ καὶ τὴν ὀρθότητα τῶν σκέψεων ποὺ διατυπώνονται σ' αὐτὸ ἔβαρυνε πολὺ ἡ γνώμη τοῦ κ. Ρίτσαρντ Πρέντις, ποὺ ἔχει τὴν φήμη τοῦ πιὸ αὐστηροῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ πιὸ καλοῦ θεατρικοῦ κριτικοῦ τοῦ Λονδίνου. Στὸ σημείωμα ποὺ ἔγραψε ὁ κ. Πρέντις δὲν περιορίστηκε στὸ ἁπλὸ κριτικάρισμα τῆς «Γενεύης», ἀλλὰ ἔθιξε πρῶτα ἕνα ἄλλο ζήτημα ποὺ ἔχει ἐνδιαφέρον γενικώτατο κι' εἶναι τόσο χαρακτηριστικὸ ποὺ δὲν διστάζουμε νὰ μεταφέρουμε ἐδῶ ὁλόκληρο τὸ πρῶτο μέρος τῆς κριτικῆς αὐτῆς:

«Οἱ μεγάλοι ἄντρες εἶναι ἐκπληκτικοί. Θὰ ἦταν φυσικὸ — ἢ ὄχι; — νὰ σκεφτεῖ κανεὶς ὅτι ὁ κ. Σῶ εἶναι ἀρκετὰ δημοσιογράφος ὁ ἴδιος γιὰ νὰ μὴν θελήσει νὰ γίνει ἐνοχλητικὸς σ' ὁλόκληρο τὸν δημοσιογραφικὸ τύπο τοῦ Λονδίνου. Δηλαδὴ στὸν καθημερινὸ τύπο. Ὅσοι ἀπὸ μᾶς γράφουν γιὰ τὰ ἑβδομαδιαῖα περιοδικὰ δὲν ἐνοχλήθηκαν καθόλου. Οἱ ὅποιες κριτικὲς καὶ εἰδησεογραφικές μας ἱκανότητες δὲν ἐκμηδενίστηκαν. Ἀλλὰ μὲ τί τὰ ἔχω βάλει; Ἡ ἀπάντηση: μὲ τὴν ἀπαίσια διοργάνωση τῶν θεατρικῶν γιορτῶν τῆς Μαλβέρνης.

Ὁ κύριος Σῶ ξέρει — ἢ θὰ μποροῦσαν νὰ τοῦ τὸ εἴχαν πεῖ, μιὰ καὶ στοὺς διοργανωτὲς τῶν γιορτῶν τὸ εἴχαν πεῖ — πῶς ἡ τελευταία στιγμὴ γιὰ νὰ δώσει κανεὶς κάτι νὰ δημοσιευτεῖ στὶς μεγάλες καθημερινὲς ἐφημερίδες τοῦ Λονδίνου εἶναι ἡ ὥρα 12:15 τὰ μεσάνυχτα. Τόσο ὁ κ. Σῶ ὅσο καὶ οἱ διοργανωτὲς ἤξεραν ὅτι ἡ αὐλαία στὴν «Γενεύη» δὲν θἄπεφτε ὁριστικὰ πρὶν ἀπὸ τὶς 11:30. Πραγματικὰ ἔπεσε στὶς 11:45. Μέσα σὲ τρία τέταρτα, λοιπόν, ἢ ἀκριβέστερα μέσα σὲ μισὴ ὥρα οἱ διαλεχτοὶ κριτικοὶ ποὺ εἶχαν κάνει στὸν κ. Σῶ καὶ τὴν διοργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τὴν τιμὴ νὰ ταξιδέψουν ἀπ' τὸ Λονδῖνο ὡς τὴν Μαλβέρνη, ἔπρεπε νὰ χωνέψουν ἕνα ἔργο ποὺ πῆρε δυὸ γόνια στὸν κ. Σῶ γιὰ νὰ τὸ γράψει, νὰ πᾶν ἀπ' τὸ θέατρο στὰ ξενοδοχεῖα τους, νὰ καθίσουν νὰ βάλουν τὶς γνῶμες τους στὸ χαρτὶ καὶ νὰ τηλεφωνήσουν τὸ ἀποτέλεσμα στὸ Λονδῖνο. Δὲν εἶναι ἐντελῶς γελοῖο ἕνας δραματικὸς συγγραφέας ποὺ τὸ ἔργο του ἀσχολεῖται μὲ διεθνῆ προβλήματα νὰ φτιάξει μιὰ τόσο τρομαχτικὴ σαλάτα ἀπὸ ἕνα ζήτημα τόσο θλιβερὰ ἁπλὸ ὅσο εἶναι τὸ ρεπορτάζ — γιὰ νὰ περιοριστῶ σ' αὐτὸ μόνο — τοῦ ἔργου του;

Αὐστηρὲς ὁδηγίες καὶ διαταγὲς εἶχαν δοθεῖ κι' ἔλεγαν ὅτι δὲν θὰ ἐπιτραπεῖ σὲ κανέναν κριτικὸ νὰ ρίξει ἔστω καὶ μιὰ ματιὰ στὸ κείμενο τοῦ ἔργου. Ὅτι ὁ σκηνοθέτης δὲν θὰ ἐπέτρεπε σὲ κανέναν νὰ παρακολουθήσει καμμιὰ πρόβα. Πῶς φαντάζονται λοιπὸν ὁ κ. Σῶ κι' οἱ διοργανωτὲς ὅτι γράφτηκαν ἐκεῖνες οἱ στῆλες ποὺ βλέπουν ταχτικώτατα τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας κάθε Τρίτη πρωΐ; Θὰ τοὺς τὸ πῶ ἐγώ. Εἶχαν γραφεῖ πρὶν ἀπ' τὴν παράσταση μὲ τὴν βοήθεια ἀντιγράφων τοῦ κειμένου δανεισμένων ἀπ' τοὺς ἠθοποιούς. Αὐτὴ ἡ ἀνόητη ἀνακατωσοῦρα κυριάρχησε ὄχι μόνο μὲ τὴν «Γενεύη», ἀλλὰ μ' ὅλα τὰ ἔργα ποὺ παίχτηκαν στὶς γιορτὲς τῆς Μαλβέρνης, πρὸς μεγάλη ἐνόχληση ὁρισμένων συγγραφέων ποὺ ὁλότελα μὲ τὸ δίκηο τους περιφρόνησαν τὶς διαταγὲς τῶν διοργανωτῶν κι' εἶπαν στοὺς κριτικοὺς ὅλα ὅσα αὐτοὶ ἤθελαν νὰ μάθουν. Στ' ἀλήθεια μὲ τὶς γιορτὲς αὐτὲς δὲν μποροῦσες νὰ μπεῖς σὲ κανένα δωμάτιο ξενοδοχείου χωρὶς τὸν φόβο ὅτι θὰ διακόψεις τὴν μοναχικὴ καὶ «ἀπαγορευμένη» ἀνάγνωση ἑνὸς ἔργου!

□ □ □

Ὁ κ. Σῶ κι' οἱ διοργανωτὲς θὰ ποῦν ἴσως ὅτι δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωση ν' ἀποσπάσουν τὴν προσοχὴ τῆς κριτικῆς τὴν ἑπομένη τῆς παράστασης κι' ὅτι εἶναι εὐχαριστημένοι ἂν γίνει αὐτὸ καὶ τὴν μεθεπομένη. Θὰ συμφωνοῦσα ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνει κάτι τέτοιο. Ἀλλὰ δὲν εἶναι. Τὸ πείραμα ἔγινε κι' ἄλλοτε κι' ἀπέτυχε. Βρίσκεται πάντα κάποιος κριτικὸς ποὺ παραβαίνει τὴν συμφωνία. Ἡ δυσκολία ὑπάρχει στὴν

Μιὰ τελευταία φωτογραφία τοῦ Μπέρναρ Σῶ μὲ τὴ λαίδη Ἀσκουὶθ καὶ τὴν ἠθοποιὸ τοῦ κινηματογράφου Βέντυ Χίλλερ

γνώμη ποὺ ἔχει συνήθως ὁ ἰδιογνώμων τῆς ἐφημερίδας γιὰ τὴν κριτικὴ τοῦ Θεάτρου καὶ στὸ κοινό, προπάντων σ' αὐτό, ποὺ θεωρεῖ τὴν κριτικὴ σὰν «νέα», πράμα, ποὺ, φυσικά, δὲν εἶναι. Δραματικὴ κριτικὴ εἶναι ἡ ἀνακοίνωση τῆς ἐντύπωσης ποὺ ἕνα δρᾶμα ἄφισε σ' ἕνα εὔληπτο, γυμνασμένο καὶ κριτικὸ μυαλό. Ἐὰν τὸ κοινὸ ἤθελε πραγματικὰ κάτι τέτοιο δὲν θὰ στενοχωριόταν καθόλου ἐὰν περίμενε 24 ἢ καὶ περισσότερες ὧρες. Ἀλλὰ τὸ κοινὸ δὲν θέλει τίποτα τέτοιο. Θέλει νὰ μάθει τί εἴδους βέλος φοροῦσε ἡ ἡρωΐδα, τί τὸ ἔκανε ἐκεῖνο τὸ μωρὸ κι' ἂν ὁ ἄντρας της ἦταν στ' ἀλήθεια τὸ κορόϊδο ποὺ φαινόταν ὅτι εἶναι. Καὶ κανεὶς φυσικὰ δὲν ξέρει καλλίτερα τὸ σφυγμὸ τοῦ μεγάλου κοινοῦ ἀπὸ κεῖνους ποὺ ἡ δουλειά τους εἶναι νὰ τὸ τροφοδοτοῦν. Ὁ διευθυντὴς μιᾶς μεγάλης καὶ δημοφιλοῦς ἐφημερίδας μοῦ εἶπε κάποτε: «Δὲν ἐνδιαφέρει καθόλου τοὺς ἀναγνῶστες μας τὸ ὅτι σὺ εἶδες σήμερα τὸν ὑπεροχώτερο Ἄμλετ τῶν αἰώνων. Ἐκεῖνο ποὺ τοὺς ἐνδιαφέρει εἶναι μπᾶς κι' ἄνοιξε κ α μ μ ι ὰ μύτη τοῦ Ἄμλετ καὶ σταμάτησε γιὰ τὸν λόγο τοῦτο ἡ παράσταση!» Κι' ἐδῶ πρέπει νὰ τ' ἀφίσω πιὰ αὐτὸ τὸ θέμα παρατηρῶντας μόνο ὅτι ὁ κ. Σῶ κι' οἱ διοργανωτὲς ἔγιναν ἀντικείμενα ὑπερβολικῆς γενναιοψυχίας. Κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς δώσει κανεὶς προσοχὴ ἀνάλογη μὲ τὶς προπαρασκευές τους — δηλαδὴ τὸ πολὺ-πολὺ πέντε γραμμές!

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ «ΓΕΝΕΥΗΣ»

Ὅσο γιὰ τὴν ἀξία τῆς «Γενεύης» ἡ πλειονότητα τῶν κριτικῶν τοῦ Λονδίνου συμφώνησε στὸ ἑξῆς σημεῖο: Ὅτι ἐνῷ οἱ δυὸ πρῶτες πράξεις, παρ' ὅλη τὴν συντομία τους, εἶναι μάλλον κουραστικές, ἡ τρίτη (ποὺ μόνη της βαστᾶ περισσότερο ἀπὸ μιάμισυ ὥρα) εἶναι ἐντελῶς — μὰ ἐντελῶς — ὑπέροχη καὶ θἄφινε ἀκόμη καλλίτερες ἐντυπώσεις ἀπ' ὅτι ἄφισε ἂν παιζόταν πρῶτα αὐτή, ὅταν τὸ μυαλὸ τοῦ θεατῆ θἄταν ξεκούραστο καὶ γεμᾶτο περιέργεια, κι' ὕστερα οἱ δυὸ ἄλλες, σὰν ἀ ν ε ξ ά ρ τ η τ ο ἀπὸ τὸ κύριο ἔργο συμπλήρωμα τῆς βραδυᾶς.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὴν Γενεύη ὁ Σῶ μασκαρεύει μερικοὺς σύγχρονους πολιτικοὺς ἄνδρες γιὰ νὰ τοὺς φέρει σὰν κατηγορουμένους μπροστὰ σ' ἕνα δικαστήριο. Ὅλο τὸ ἔργο εἶναι μιὰ ἀτέλειωτη θεωρητικὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ διάφορα σημαντικὰ ζητήματα. Ἡ πλοκή, ἡ ὑπόθεση λείπει ὁλοκληρωτικά. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη καινοτομία τοῦ Σῶ. Καινοτομία μὲ θαυμαστὰ ἀποτελέσματα. Ἂς σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι ὁ δικαστὴς δὲν βγάζει τελειωτικὰ καμμιὰ ἀπόφαση κι' ὅτι ὁ Σῶ εἰδοποίησε τοὺς θεατὲς τῆς πρεμιέρας, μὲ μιὰ τυπωμένη σημείωση, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ «δὲν τελειώνει μὲ τὴν τρίτη πράξη ἀλλ' ἁπλῶς σταματᾶ!» Ποιὸς θὰ βγάλει ἄραγε τὴν ἀπόφαση ποὺ δὲν ἔβγαλε τὸ δικαστήριο τοῦ Σῶ;

ΕΝΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠ' ΤΗΝ «ΓΕΝΕΥΗ»

Μεταφράζουμε τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπ' τὴ «Γενεύη» γιατὶ νομίζουμε ὅτι δίνει μιὰ ἀρκετὰ πιστὴ ἰδέα τῆς «ἀτμόσφαιρας» τοῦ ἔργου:

ΑΓΓΛΟΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ: Πρέπει νὰ πάρουμε τὴν πρακτικὴ ἄποψη. Ὁ πόλεμος εἶναι σὰν τὴν συγκοινωνία τοῦ Λονδίνου. Ξέρουμε ὅτι κάθε βδομάδα οἱ τροχοὶ θὰ παρασύρουν καὶ θὰ σκοτώσουν ἕνα κάποιο ἀριθμὸ παιδιῶν. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ σταματήσουμε τὴν συγκοινωνία γι' αὐτὸν τὸν λόγο. Ἡ συγκοινωνία μὲ τ' αὐτοκίνητα εἶναι ἕνα μέρος τῆς πολιτισμένης ζωῆς. Τὸ ἴδιο καὶ τ' ἀνθρακωρυχεῖα. Καὶ ἡ συγκοινωνία μὲ τὰ τραῖνα ἢ τ' ἀεροπλάνα. Οἱ ἐκρήξεις στ' ἀνθρακωρυχεῖα, οἱ συγκρούσεις τῶν τραίνων, τὰ δυστυχήματα τῶν διακλαδώσεων, οἱ καταστροφὲς τῶν ἀεροπλάνων, εἶναι πράματα ἐντελῶς τρομαχτικά. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε γι' αὐτὸν καὶ μόνο τὸν λόγο νὰ σταματήσουμε τ' ἀεροπλάνα, νὰ κλείσουμε τ' ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ν' ἀχρηστέψουμε τοὺς σιδηροδρόμους. Ὅλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν ἕνα μέρος τῆς πολιτισμένης ζωῆς. Κι' ὁ πόλεμος εἶναι ἕνα μέρος τῆς πολιτισμένης ζωῆς. Δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ἀπαρνηθοῦμε ἐπειδὴ κουβαλᾶ μαζί του μερικὰ τὰ γαῖα τρομαχτικὰ γεγονότα.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ἀλλὰ οἱ ἐκρήξεις στ' ἀνθρακωρυχεῖα, οἱ συγκρούσεις τῶν τραίνων κι' οἱ καταστροφὲς τῶν ἀεροπλάνων δὲν εἶναι τ' ἀντικείμενα τῆς βιομηχανίας. Εἶναι τὰ δυστυχήματά της, οἱ ἐξαιρέσεις. Συμβαίνουν παρ' ὅλες τὶς δυνατὲς προφυλάξεις ποὺ παίρνουμε γιὰ νὰ τὰ ἐμποδίσουμε. Ὁ πόλεμος ὅμως δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸ ἀπὸ τὸ νὰ δ η μ ι ο υ ρ γ ε τέτοια δυστυχήματα. Ἡ δουλειὰ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρακωρύχου εἶναι νὰ ξεθάβει τὸ κάρβουνο ἀπὸ τὴν γῆ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ καπνίζουν οἱ καμινάδες τῶν σπιτιῶν. Ἡ δουλειὰ ὅμως τοῦ στρατιώτη εἶναι νὰ καίει τὰ σπίτια καὶ νὰ σκοτώνει τοὺς κατοίκους τῶν. Δὲν εἶναι μέρος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτό. Εἶναι κίνδυνος γιὰ τὸν πολιτισμό.

ΤΟΛΣΤΟΪ, ΜΟΝΤ ΚΑΙ ΝΤΙΚΕΝΣ

Ὁ κ. Ἄλφρεντ Μὸντ ποὺ εἶχε μεταφράσει ἀριστοτεχνικὰ ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα τοῦ Τολστοΐ στὰ Ἀγγλικὰ πέθανε τὴν περασμένη βδομάδα στὸ Λονδῖνο σὲ ἡλικία 80 χρονῶν. Ὅταν ἦταν 16 χρονῶν, πῆγε στὴν Ρωσσία καὶ φοίτησε τρία χρόνια στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πετρούπολης. Ὕστερα ἔκανε τὸν δάσκαλο τῆς Ἀγγλικῆς καὶ γνώρισε τὸν Τολστοΐ. Γίνηκαν πολὺ φίλοι, κι' ὁ Τολστοΐ ἀπὸ τότε κι' ὅλας ἀλλὰ προπάντων ἀργότερα, ὅταν ὁ Μὸντ γύρισε στὴν πατρίδα του, τοῦ ζητοῦσε πολὺ συχνὰ πληροφορίες καὶ στοιχεῖα γιὰ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ἀγγλίας. Σὲ κάποιο ἄρθρο του ὁ Τολστοΐ εἶχε γράψει κάποτε ὅτι στὴν Ἀγγλία εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνει κανεὶς μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἂν δὲν δωροδοκήσει τοὺς ψηφοφόρους. Ὁ Μὸντ τοῦ ἔγραψε ἀμέσως γιὰ νὰ τοῦ πεῖ ὅτι ἡ γνώμη του αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς ἄδικη καὶ ἀβάσιμη. Ὁ Τολστοΐ ἀμέσως παραδέχτηκε ὅτι, βέβαια, ἀφοῦ τὸ λέει ὁ Μὸντ ἔτσι θἆναι, καὶ συγχρόνως ἀποκάλυψε ὅτι στὴν διαμόρφωση τῆς γνώμης ἐκείνης ἔφταιγε ὁ... Ντίκενς! Διάβαζε τότε τὰ «Χαρτιὰ τοῦ Πίκουϊκ»... Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ σημειώνουμε ὅτι ὁ Τολστοΐ ἦταν φανατικὸς θαυμαστὴς τοῦ Ντίκενς, μ' ὅλο ποὺ ἡ ἰδιοσυγκρασία του κι' ἡ προσωπικότητά του γενικὰ διέφερε τόσο ἀπέραντα ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ ἰδιοσυγκρασία τοῦ Ντίκενς.